

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

SİVAS'TA AZİZ VLAS KÜLTÜ

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Kübra AKAY

Sivas
Şubat 2022

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

SİVAS'TA AZİZ VLAS KÜLTÜ

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Kübra AKAY

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Dursun Ali AYKIT

Sivas
Şubat 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

07/02/2022

Hatice Kübra AKAY

ÖNSÖZ

Hristiyan dünyasında (özellikle de Katolik ve Ortodoks Kiliselerinde) azizlik önemli bir yere sahiptir. İnancı uğruna işkence gören, acı çeken hatta öldürülen bu azizlere inananlar tarafından büyük değer atfedilmektedir. Tezimizin konusu olan Aziz Vlas da (MS 280-316) Hristiyanlığın yayılmaya başladığı dönemde Roma imparatoru Diocletianus'un emriyle Kapadokya valisi Agricolaus tarafından işkence edilerek öldürülmüş ve kilise tarafından azizlik kategorisine dâhil edilmiştir.

Çalışmamızda Sivaslı Aziz Vlas'ın hayatı, mezar yeri ve kültürüne dair örnekler incelenmektedir. Aziz Vlas adına inşa edilen kiliseler, ona ait olduğu iddia edilen rölikler ve yurt dışında düzenlenen anma törenlerine de yer verilmiştir.

Çok sayıda ülkede çeşitli hastalıklarda yardımı istenen Aziz Vlas, Müslüman Sivas halkı tarafından "Boğaz- Göz- Çiş Evliyası" olarak bilinmektedir. 300'ü Fransa'da olmak üzere Avrupa'da 1200 kilise adına ithaf edilen Sivaslı Aziz Vlas Dubrovnik şehrinin de koruyucusu kabul edilmektedir. Bu çalışmadaki amacımız evliya ve aziz kültürünün iç içe geçtiği bir şahsiyet olan Aziz Vlas'ın hayatını tarihi kaynaklardan araştırmak, kültürüne dair örnekleri incelemektir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeklerini esirgemeyen annem Mahire Alay'a ve babam Abdurrahman Alay'a, her zaman destek veren eşim Harun Akay'a, oğlum İ. Furkan Akay ve kızım Ebrar Akay'a, tezimi okuyarak yorumlarıyla katkı sağlayan Büşranur Memiş ve Ebru Yazıcı'ya teşekkür ederim.

Ders döneminde kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ali Osman Kurt'a, bu konuyu çalışmama vesile olan ve yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Dursun Ali Aykıt'a şükranlarımı sunarım. Çalışmalarım sırasında bilgi ve kaynak birikiminden yararlandığım iş insanı Osman Ada'ya, Kıdemli Rahip Krikor Damatyan'a, Prof. Dr. Erdal Eser'e ve Öğr. Gör. Hakan Uçar'a teşekkür ederim.

Hatice Kübra AKAY

Sivas, 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİL LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	3
1. AZİZLİK VE KUTSALLIK	3
1.1. Aziz Kelimesinin Anlamı.....	3
1.2. Kutsal Kelimesinin Anlamı	6
1.3. Hıristiyanlık Tarihinde Azizlik	13
1.4. Azizlik İlan Etme Süreci	15
1.5. Azizlik Çeşitleri.....	18
1.5.1. Şehitler	19
1.5.2. İtirafçılar	22
1.5.3. Çileciler	23
1.6. Azizlerin Fonksiyonları	24
1.6.1. Şifa Vermeleri	25
1.6.2. Şefaat Etmeleri	27
1.6.3. Koruyucu Olmaları.....	29
1.6.4. Örnek Olmaları.....	31
1.7. Hıristiyanlıkta Azizlerin Rölikleri ve Mezarlarının Önemi	32
II. BÖLÜM	37
2. AZİZ VLAS'IN HAYATI VE KÜLTÜ.....	37
2.1. İsimlendirme.....	37
2.2. Aziz Vlas'ın Hayatı	39
2.2.1. Aziz Vlas'a Atfedilen Mucizeler.....	40
2.2.2. Aziz Vlas'ın Öldürülmesi.....	50
2.3. Aziz Vlas'tan Yardım İstenilen Durumlar	55

2.4. Aziz Vlas'ın Hamisi Olduğu Meslekler	60
2.5. Aziz Vlas'ın Tasvir Edildiği Simgeler	61
2.6. Aziz Vlas Kültü	67
2.6.1. Fransa'da Aziz Vlas	69
2.6.2. İspanya'da Aziz Vlas.....	76
2.6.3. Almanya'da Aziz Vlas	79
2.6.4. İngiltere'de Aziz Vlas.....	83
2.6.5. İtalya'da Aziz Vlas	87
2.6.6. Avusturya'da Aziz Vlas	90
2.6.7. Hırvatistan'da Aziz Vlas	91
2.6.8. İsviçre'de Aziz Vlas	99
2.6.9. Amerika'da Aziz Vlas	100
2.6.10. Rusya'da Aziz Vlas	102
2.6.11. Hindistan'da Aziz Vlas.....	103
2.6.12. İstanbul'da Aziz Vlas	104
2.6.13. Kapadokya Bölgesi'nde Aziz Vlas.....	105
III. BÖLÜM.....	107
3. SİVAS'TA HİRİSTİYANLIK VE AZİZ VLAS KÜLTÜ	107
3.1. Sivas ve Hristiyanlık	107
3.1.1. Sivas ve Ermeniler.....	108
3.1.2. Sivas'ta Kırk Şehitler	113
3.2. Aziz Vlas'ın Mezarı Hakkında Bilgiler.....	118
3.3. Sivas Halkı Nazarında “Göz Evliyası”, “Boğaz Evliyası” yahut “Çiş Evliyası”.....	133
3.3.1. Göz Evliyası	134
3.3.2. Boğaz Evliyası.....	135
3.3.3. Çiş Evliyası.....	138
3.4. Sivas'ta Aziz Vlas'a Dair Ziyaret Fenomeni.....	139
SONUÇ.....	143
KAYNAKÇA	147
ÖZ GEÇMİŞ.....	157

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Surp Takavor Kilisesi'nde Hristiyanlığın ilk şehitlerinden sayılan Aziz İstefanos (Stephan)'ı anlatan tablolar, İstanbul, Kadıköy.....	21
Şekil 2: Aziz İstefanos (Stephan)'un taşlanarak şehit edilmesini anlatan tablo, Aziz İstefanos Latin Katolik Kilisesi, İstanbul/ Yeşilköy,	21
Şekil 3: Azize Meryem'in üç el ikonası	26
Şekil 4: Aziz Vlas'ın hayatını kurtardığı çocuk ile gösterildiği bir resim	42
Şekil 5: XVIII. yy.a ait bir parşöme'de Tanrı, Aziz Vlas'a bir bulut içerisinde (üçgen ve göz şeklinde) görünür. Aziz'in kurtardığı çocuk da resimde tasvir edilmiştir.	43
Şekil 6: Aziz Vlas'ın tutuklanmasını anlatan tablo	44
Şekil 7: Maritto di Nardo, Aziz Vlas'ın demir taraklarla işkence edilmesini anlatan tablo. Aziz'in kanını silen kadınlar da resmedilmiştir İtalya.....	45
Şekil 8: Giovanni Antonio Bellinzoni da Pesaro tarafından Aziz Vlas'ın yün tıraşı ile işkence görmesini anlatan tablo, İtalya.....	46
Şekil 9: Aziz Vlas'a yapılan işkenceyi anlatan bir tablo, İtalya	48
Şekil 10: Aziz Vlas'ın çocuğu iyileştirmesi, arkadaki nehirde ise 65 askerin boğularak ölmesi tasvir edilmektedir. St. Magnus Kilisesi, Waldburg, Almanya.....	49
Şekil 11: Carlo Maratti'nin 1680 yılında "Martyrdom of San Biagio" tablosu, İtalya	50
Şekil 12: Giovanni Antonio da Pesaro tarafından XV. yy.da yapılan Aziz Vlas'ın iki çocukla (tabloda genç olarak tasvir edilmiş) öldürülmesini anlatan tablo	51
Şekil 13: Rahipler Şapeli'nin duvarında 12. Yüzyıldan kalma Aziz Vlas'ın öldürülmesini anlatan bir fresk, Fransa	52
Şekil 14: Aziz Vlas'ın hayatını anlatan resim	53
Şekil 15: Aziz Vlas'ın yaşamını anlatan XVI. yy.a ait bir tablo, Vicenza Şehir Müzesi, İtalya.	54
Şekil 16: 14 Şefaatçi aziz resmi, Almanya.	56
Şekil 17: Boğaz hastalıklarından koruduğuna inanılan Aziz Vlas kolyeleri	57
Şekil 18: Boğaz hastalıklarına karşı korunma için yapılan kutsama töreninde kullanılan çapraz mumlar.	57
Şekil 19: (Soldaki) Stefano Moderno tarafından yapılan sağ elinde crosier (crozier, piskopos asası), sol elinde dokumacı tarağı bulunan Aziz Vlas kabartması.....	61
Şekil 21: Caspar de Crayer'in Aziz Vlas'ın şehit edilmesini anlatan tablosu, (Yerde, işkence yapılan dokumacı tarağı bulunmaktadır.).....	62
Şekil 22: Aziz Vlas'ın sol elinde kadeh ve diğer elinde asa ile tasvir edildiği 1486 yılına ait bir fresk, San Giulio Bazilikası, İtalya.	63

Şekil 23: Bir elinde asa, diğer eli kutsama işareti yapmış halde Aziz Vlas, 1605, Taormina Katedrali, Sicilya.....	64
Şekil 24: Bir elinde kutsal kitap ile Aziz Vlas	65
Şekil 25: Bir elinde crozier, diğer elinde kutsal kitap ile Aziz Vlas heykeli, İtalya	65
Şekil 26: Olmouc’da Kutsal Teslis Sütunu üzerinde Aziz Vlas heykeli, Çek Cumhuriyeti ..	66
Şekil 27: Elinde çapraz mum ile Aziz Vlas, Zagreb, Hırvatistan.	66
Şekil 28: Aziz Vlas (ortada).....	67
Şekil 29: Aziz Vlas adına hazırlanmış dua kartlarından örnekler.....	69
Şekil 30: Pyrénées-Atlantiques'te 12. yy.dan kalma Aziz Vlas Hastanesi, Fransa.	70
Şekil 31: Saint Blaise (Aziz Vlas) köyü ve kilisesi, Fransa.	70
Şekil 32: Aziz Blaise’nin boğazına balık kılıcı takılan çocuğu kurtarmasını anlatan tablo, solunda St. Augustine, sağında St. Macaire Houderon, Bordeaux Katedrali, Fransa	72
Şekil 33: Val de Loire’de Sint Blaise Kilisesi, Fransa.....	73
Şekil 34: Aziz Vlas Şapeli, Fransa.....	74
Şekil 35: Valbonne Kasabası’nda düzenlenen Aziz Vlas Festivali, Fransa.....	75
Şekil 36: Saint Blaise adına ithaf edilmiş bir kilise, Chenoves, Fransa.....	75
Şekil 37: Bir vitrayda Aziz Vlas, Soissons, Fransa.....	76
Şekil 38: Zaragoza Müzesi’nde Aziz Vlas tablosu, İspanya.....	77
Şekil 39: İspanya’nın Sax kasabasında San Blas festivalindeki Türk grubu	78
Şekil 40: Vierzehnheiligen Kirche’de Aziz Vlas heykeli, Almanya.....	80
Şekil 41: Sankt Blasien Manastırı, Almanya	80
Şekil 42: Aziz Vlas’a ait rölik, Saint Blaisen Katedrali, Almanya.	81
Şekil 43: Saint Blasien Katedrali’nde 1740’larda yapılmış Aziz Vlas heykeli, Almanya. Aziz Vlas boğazına balık kılıcı kaçan çocuğu kurtarıken	82
Şekil 44: Aziz Blaise Çeşmesi üzerine yapılmış Aziz’in heykeli	83
Şekil 45: Saint Blaise Kilisesi, Devon, İngiltere.....	84
Şekil 46: Aziz Vlas adına darp edilen bir sikke, İngiltere.	85
Şekil 47: Aziz Blaise adına düzenlenen festivalde yapılan yarışma için hazırlanan kartpostal, 1931, Bradford.	85
Şekil 48: 14. yy. duvar resminde Aziz Vlas, İngiltere	86
Şekil 49: Aziz Vlas’ın resmedildiği fresk, İtalya.....	88
Şekil 50: San’t Andrea Kilisesi’nde Aziz Vlas’ı anlatan sunak.....	89
Şekil 51: Roma askerleri tarafından dokumacı tarakları ile Aziz’e yapılan işkence anlatılmaktadır. 16. yy. sonu, Santa Maria del Castello Kilisesi, Cenova (İtalya’nın Ligurya Bölgesi)	90

Şekil 52: Piskoposluk kıyafetleri içerisinde bir elinde mum, diğer elinde asa tutan Aziz Vlas tablosu, 1740, Avusturya.....	91
Şekil 53: Aziz Vlas ve elinde Dubrovnik şehrinin minyatürü olan bir bayrak, Dubrovnik...	92
Şekil 54: Aziz Vlas'ı anma festivali beyaz güvercin uçurularak başlatılır. Dubrovnik.....	93
Şekil 55: Boğaz hastalıklarına karşı korunma amaçlı yapılan bir kutsama töreni. Rahip iki çapraz mumu törene katılanların boğazına tutmaktadır.....	93
Şekil 56: Dubrovnik'te Aziz Vlas'ı anma etkinliği	94
Şekil 57: Dubrovnik'te Aziz Vlas'a ait olduğu iddia edilen el ve kafatası rölikleri.....	94
Şekil 58: Aziz Vlas'a ait olduğu iddia edilen kafatası röliği, Dubrovnik.	95
Şekil 59: Dubrovnik'te şehrin koruyucu azizi sayılan Aziz Vlas adına ithaf edilmiş kilise..	95
Şekil 60: Aziz Vlas adına inşa edilen kilisenin içinde iki melek tarafından taşınır halde tasvir edilen Aziz Vlas heykeli, Dubrovnik.	96
Şekil 61: Elinde crozier ve Dubrovnik şehri maketi, boynunda haç ile Aziz Vlas, Dubrovnik.....	96
Şekil 62: Aziz Vlas heykeli, Dubrovnik.....	97
Şekil 63: Elinde Dubrovnik şehri ile Aziz Vlas	97
Şekil 64: Elinde Dobrovnik şehrinin maketi ile Aziz Vlas.....	98
Şekil 65: Dubrovnik'te 2012 yılında "Tarihte ve Günümüzde Aziz Vlas" temalı hazırlanan müzeden bir fotoğraf.	98
Şekil 66: Saint Blaise Kilisesi, İsviçre.....	99
Şekil 67: İsviçre'de Neuchatel kantonunda Saint Blaise şehrinin belediye arması	100
Şekil 68: Paraguay'da her yıl 3 Şubat'ta kutlanan San Blas (Aziz Vlas) festivalinden bir görüntü.....	101
Şekil 69: 1579'da inşa edilen San Blas Kilisesi, Porto Riko.	102
Şekil 70: Aziz Vlas hayvanları kutsuyor, 15. yy. Rusya Müzesi.	103
Şekil 71: Gandualim'deki aziz Blaise Katolik Kilisesi, Hindistan.....	104
Şekil 72: İstanbul Saint Antoine Kilisesi'nde Dubrovnik şehrinin koruyucusu olarak gösterilen Aziz Vlas tablosu	105
Şekil 73: İhlara Vadisi Bezirana Kilisesi'nde Aziz Blasios (Vlas).	106
Şekil 74: Arakel Badrik'in çizdiği Sivas şehir planı	110
Şekil 75: Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Sivas.....	111
Şekil 76: Surp Nişan Manastırı, Sivas.	111
Şekil 77: Surp Sarkis Manastırı, Sivas. (Merkez Tavra Köyü)	112
Şekil 78: Sivas'ta bir Ermeni okulu ve Kilisesi.....	112
Şekil 79: Kırk Azizin donmuş göle atılmasını resmeden tablo, Surp Takavor Kilisesi, İstanbul, Kadıköy	115

Şekil 80: Kırk Azizler'in Öldürüldüğü Alan, Çayırağzı (Üçlerbey) Mahallesi, Sivas	116
Şekil 81: 2008 yılında gerçekleştirilen Sivas Meydan Kazısı sonucunda Aziz Vlas Kilisesi'ne ait olduğu belirlenen kitabe.	120
Şekil 82: Arakel Badrig'in Sivas Kiliselerini gösteren haritasında 12-9. Sokak Aziz Vlas olarak belirtilmiştir.....	121
Şekil 83: Gök Medrese'nin karşısındaki halk arasında "Göz- Boğaz-Çiş Evliyası", Hristiyanlar arasında Aziz Vlas olarak bilinen mezar yeri. Kaleardı Mahallesi, 33-11. Sokak, Sivas.....	122
Şekil 84: Gök Medrese fotoğrafının üzerinde "Aziz Vlas'ın mezarı karşı mahallededir." yazmaktadır.....	124
Şekil 85: 19. yy.a ait bir Gök Medrese fotoğrafı	125
Şekil 86: Selçuklular Döneminde Sivas şehri	126
Şekil 87: Sivas Buruciye Medresesi	127
Şekil 88: Aziz Vlas'ın lahti.....	128
Şekil 89: Aziz Vlas'ın mezar yeri olduğu düşünülen alanda yapılan kazı çalışması.....	131
Şekil 90: Kazı sırasında bulunan Selçuklu dönemine ait sikkeler	131
Şekil 91: Aziz Vlas'ın mezarı	132
Şekil 92: Paraguay'ın Ankara Büyükelçisi Ceferino Adrian Valdez Peralta'nın Aziz Vlas'ın mezar yerini ziyaret edip dua etmesi.	141

KISALTMALAR DİZİNİ

Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
CÜ	: Cumhuriyet Üniversitesi
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	: ve diğerleri
Vol.	: Volume (Cilt)
Yay	: Yayınevi, Yayınları
yy	: yüzyıl

ÖZET

Anadolu inanç ve kültür tarihi itibariyle pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hristiyanlığın beşiği sayılan Anadolu toprakları, havarilerin ziyaret ettiği ve dini yaydığı mekânlar olma özelliğini taşımaktadır. Aynı zamanda bu topraklar Roma dönemi pagan imparator ve valilerin Hristiyanlara yönelik uyguladığı işkence ve öldürmelere de şahitlik etmiştir. Sivas şehri de bu hazin tablonun yaşandığı yerlerden biri olmuştur. Aziz Vlas MS 280-316 yılları arasında Sivas'ta yaşamış ve Hristiyanlıktan vazgeçmeyince dönemin Kapadokya valisi Agricolaus'un emriyle çeşitli işkencelerin ardından öldürülmüştür. Hristiyan inancında ilk dönem şehit azizleri arasında önemli bir yere sahip olan Aziz Vlas, hem Doğu hem Batı kiliselerince saygıyla anılmaktadır.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın giriş kısmında tezimizin amacı, metodu ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde “Azizlik ve Kutsallık” kavramları üzerinde durularak Hristiyanlıkta azizliğin önemi ve çeşitleri incelenmiştir. İkinci bölümde Aziz Vlas'ın hayatı ile birlikte Aziz'in hâmisi olduğuna inanılan alanlar, ondan yardım istenilen durumlar ele alınmıştır. Ayrıca Aziz Vlas'ın yaygın kültüne dair örnekler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Sivas'ta Hristiyanlık ve Aziz Vlas kültüne dair incelemelerde bulunulmuştur. Müslüman Sivas halkı nazarında Boğaz- Göz- Çiş Evliyası olarak da bilinen Aziz Vlas'ın mezar yeri hakkındaki bilgiler ve çevresinde oluşan inanışlar üzerinde araştırma yapılmıştır. Sonuç kısmında ise aziz ve evliya kültürünün iç içe geçtiği bir şahsiyet olan Aziz Vlas'ın Hristiyan ve Müslümanlar tarafından saygıyla anıldığı ve kültürünün her iki din mensuplarınca da yaşatılmaya devam edildiği belirtilmiştir. Bu çalışmanın Aziz Vlas adına yapılacak bundan sonraki araştırmalara katkı sağlamasını dileriz.

Anahtar Kelimeler: Hristiyanlık, İslamiyet, Kilise, Azizlik, Kutsallık, Rölik, Kült.

ABSTRACT

Anatolia has hosted many civilizations in terms of the history belief and culture. Considered the cradle of Christianity, Anatolian lands have the distinction of being the places where the apostles visited and spread religion. At the same time, these lands witnessed the torture and killing of Christians by emperors and governors with pagan beliefs in the Roman period. The city of Sivas has also been one of the places where this sad painting was experienced. Saint Vlas lived in Sivas between the years 280-316 A.D. and because he did not give up his belief in Christianity, he was killed after various tortures by the order of Agricolaus, the governor of Cappadocia. Saint Vlas, who has an important place among the first period martyr saints in the Christian faith, is remembered with respect by both Eastern and Western churches.

In the introduction chapter of the study, which consists of three parts, information about the purpose, method and sources of our thesis is given. In the first chapter, the concepts of "Saintness and Holiness" are emphasized and the importance and types of sainthood in Christianity are examined. In the second chapter, the life of Saint Vlas, the fields in which Saint Vlas is believed to have had expertise and the situations in which help was sought from him are discussed. In addition, examples of the widespread cult of Saint Vlas are given. In the third chapter, examinations were made about Christianity and the cult of Saint Vlas in Sivas. Research has been done on the information about the burial place of Saint Vlas, also known as the Evliya (a terms for Saint in Islam) of throat-eye-excretion in the eyes of the Muslim people of Sivas, and the beliefs formed around this local belief. In the conclusion chapter, it is stated that Saint Vlas, a personality in which the cult of saints and Evliyas themselves are intertwined, is remembered with respect by Christians and Muslims, and his cult continues to be kept alive by members of both religions. We hope that this study will contribute to future research related to Saint Vlas.

Keywords: Christianity, Islam, Church, Sainthood, Holiness, Relic, Cult.

GİRİŞ

Amaç

“Sivaslı Aziz Vlas’ın Hayatı ve Kültü” başlığını taşıyan bu tezin amacı, MS 280-316 yılları arasında Sivas’ta yaşamış olan ilk dönem Hristiyan şehitleri arasında kabul edilen Aziz Vlas’ın hayatını araştırmak ve yaygın kültüne dair incelemelerde bulunmaktır. Bölgenin İslam coğrafyasına geçmesiyle birlikte zaman içerisinde mezarın türbeye dönüştüğü ve Müslüman Sivas halkının Aziz Vlas’ı Göz-Boğaz ve Çiş Evliyası olarak adlandırdığı görülmektedir.

Kapsam

Bu çalışmada Hristiyanların Aziz Vlas, Müslümanların ise Göz-Boğaz ve Çiş Evliyası olarak adlandırdıkları şahsın hayatını incelemekle birlikte, Aziz Vlas’a dair oluşan kült izlerine de yer verilmiştir. Aziz Vlas’tan yardım isteme, şifa dileme ve koruyuculuk atfetme gibi özellikler Katolik ve Ortodoks Hristiyanlarda görülmektedir. Ancak Protestanlıkta azizlerden şifa dileme gibi ritüeller reddedilmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda Aziz Vlas adına oluşan kütten bahsederken Hristiyanların tamamını kapsamadığını belirtmek gerekmektedir. Ayrıca bu çalışmada kültürün yaygın olarak görüldüğü ülkelerden örnekler incelenmiştir. Özellikle de Fransa ve Dubrovnik’te boğaz kutsama törenlerinin yapıldığı binlerce kişinin katılım sağladığı büyük kutlamalara yer verilmiştir.

Yöntem

Bu tez literatür çalışması esasına dayanarak hazırlanmıştır. Literatür çalışması sırasında azizlik ve kutsallık kavramı ile Aziz Vlas’ın hayatına dair İngilizce, Ermenice ve Türkçe ansiklopedi, kitap, dergi, makale ve yüksek lisans tezi gibi yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Tevrat ve İncil için Kitab-ı Mukaddes Şirketi’nin Nisan 2009 basımlı metni referans alınmıştır. Tezimizde geçen bazı kavramların daha iyi anlaşılması için filolojik yöntemle başvurulmuştur.

Aziz Vlas'ın mezar yeri çevresinde oluşan kült izleri araştırılırken yapılandırılmamış mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Müslüman ve Hıristiyan kişilerle yapılan görüşmeler sırasında ismini vermek istemeyenler için “katılımcı” ifadesi kullanılmıştır. Görüşmeler üzerinde değişiklik yapmadan aktarılmaya zen gösterilmiştir. Katılımcıların anlatımı sırasında bir dini diğerinden üstün görme yahut eleştiride bulunma çabasına girilmeden karşılaştırmalı metottan yararlanılmış, anlatılanlar din mensuplarınca nasıl inanılıyorsa objektif bir şekilde yansıtılmıştır.

I. BÖLÜM

1. AZİZLİK VE KUTSALLIK

1.1. Aziz Kelimesinin Anlamı

Aziz; saf ve mükemmel anlamındaki Latince Sanctus kelimesinden gelmektedir.¹ “Güçlü, değerli ve şerefli” manasındaki izz veya izzet kökünden bir sıfat olup, Türkçede Batı dillerindeki saint kelimesinin karşılığı olarak “Allah nezdinde değerli, Allah dostu” anlamında kullanılmıştır. Türkçede “Aya” şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.² Arapça karşılığı ise kaddîstir.³ Sözlükte; kıymetli, saygıdeğer, muhterem, seçkin, velî, evliya, az bulunur⁴ anlamlarına gelmekle birlikte sevgide üstün tutulan, muazzez⁵ manasını da taşımaktadır.

Aziz (Saint) kelimesinin, İbranicede kds kökünden veya Âsur dilinde “parlak, temiz” manasındaki qudduşudan geldiği düşünülmektedir. Eski Ahit’in Yunanca tercümesinde “ayrılmış, diğerleri arasından seçilmiş” anlamını taşıyan hagios sözcüğü sainte karşılık gelmektedir.⁶ Bu kelimeler öncelikle kendilerine saygı gösterilmeyi hak eden Tanrılar için, Tanrı ile bağını sağlam tutan şahıslar ve kutsal eşyalar için de kullanılır.⁷

Aziz kavramı Eski Ahit’te Tanrı⁸, İsrailoğulları⁹, Kudüs¹⁰ ve Sina Dağı¹¹ için kullanılmıştır. İsrail kavmine lider olarak seçilmiş kimseler, Levililer ve Hahamlar da

¹ Mehmet Aydın, “Aziz”, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yay., Konya 2005, s. 74.

² “Aziz”, *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, ed: Philip W. Goetz vd., C. 4, Ana Yay., İstanbul 1993, s. 77.

³ Ömer Faruk Harman, “Aziz”, *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 4, TDV Yay., İstanbul 1991, s. 332.

⁴ Mehmet Doğan, “Aziz”, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yay., İstanbul 1994, s. 95.

⁵ Şükrü Haluk Akalın vd., “Aziz”, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2009, s. 168.

⁶ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

⁷ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlıkta Azizlik ve Azizler*, Salkımsöğüt Yay., Ankara 2008, s. 15-16.

⁸ Bk. I.Samuel, 6:20; Hoşea, 11:9; İşaya, 6:3.

⁹ Bk. Çıkış, 19:5; Tesniye, 7:6.

¹⁰ Bk. İşaya, 52:1.

¹¹ Bk. İşaya, 27:13.

bu sıfatla¹² nitelendirilmiştir.¹³ *Daniel*'de¹⁴ aziz terimi, yaklaşan kıyamet gününde krallığın verileceği müminleri ifade etmektedir.¹⁵

Yeni Ahit'te de aziz kelimesi; Tanrı¹⁶, Hz. İsa ve Rûhu'l Kudüs¹⁷ için kullanılmakla birlikte Melekler¹⁸, peygamberler¹⁹ ve havariler²⁰ de aziz kabul edilmiştir.²¹ Azizlik kelimesi papazlık²² manasında da kullanılmıştır. Hristiyanlık öncesi müminlere (hasid)²³ de dindar anlamında azizler denilmiştir.²⁴

*Pavlus'un Mektupları*²⁵ ve *Vahiy Kitabı*'nda bu terim, İsa'ya inananlar yani tüm Hristiyanlar için kullanılırken²⁶ sonraları, özellikle kiliseye bağlı olarak yaşayan ve bu uğurda şehit olanlara (martry) verilen bir unvan olmuştur. 155'te öldürülen İzmir Piskoposu Polikarpus, bu şekilde aziz ilan edilen ilk kişidir. Daha sonraki dönemlerde inançları uğruna büyük işkencelere maruz kalmış ancak ölüme mahkûm edilmemiş kişiler de (confessore) aziz kabul edilmiştir. Ortaçağ'da büyük kral ve prensler de bu sıfatla anılmıştır.²⁷

Azizlik kelimesi zaman içerisinde Hristiyanlıkta kullanılan anlamından alınmış ona daha geniş bir mânâ yüklenmiştir. Bu terim birçok dinin belirli kişilere atfettiği özel bir kutsiyet halini belirtmek için daha genel bir şekilde kullanılmıştır. Yahudilerin hasid veya tsaddig, Müslümanların velî, Zerdüşterin fravaşi, Hinduların rsi veya guru, Budistlerin arahant ve bodhisattva, Taoistlerin shengren, Şintoizmin kami diye adlandırdıkları kavramlar azizlere karşılık gelmektedir.²⁸

¹² Bk. Çıkış, 19:14; Yeşu, 7:13.

¹³ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

¹⁴ Bk. Daniel, 7:18, 21-22, 27.

¹⁵ Geoffrey William Hugo Lampe, "Saint", *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, C. 4, New York 1962, s. 164.

¹⁶ Bk. Yuhanna, 17:11.

¹⁷ Bk. Markos, 1:24

¹⁸ Bk. Luka, 9:26.

¹⁹ Bk. Elçilerin İşleri, 3:21.

²⁰ Bk. Efesliler'e Mektup, 3:5.

²¹ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

²² Bk. II Chr., 6:41.

²³ Bk. Matta, 27:52.

²⁴ Geoffrey William Hugo Lampe, age., s. 164.

²⁵ Bk. Efesliler'e Mektup, 3:5.

²⁶ Philip W. Goetz vd., "Aziz", s. 77.

²⁷ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

²⁸ Robert L. Cohn, "Sainthood", *Encyclopedia of Religion*, ed: Linday Jones, C. 12, New York 2005, s. 8003.

Terim olarak aziz kelimesi; dinî görevlerini yerine getiren, nefsini terbiye edip dini hayatta her türlü fedakârlığa katlanan ve çeşitli kerametler gösterdiğine inanılan kimselere, kilise tarafından verilen bir unvandır.²⁹ Bir başka tanımda aziz kelimesi; olağanüstü derecede kutsallık yahut manevî güç kazanmış ya da mucizeler göstermiş, kanonizasyon sürecinden sonra kilise tarafından ilan edilmiş kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁰ Aziz, kahramanlık seviyesinde erdemli hayatlar yaşadığı ve sonsuza kadar Tanrı katında bulunacağı düşünülen kişilerin tanınması için Hristiyanlığın kullanmakta olduğu bir mertebedir.³¹

Azizlik, bir dinin kişideki ruhsal mükemmelliği yüceleştirmesi olarak da tanımlanabilir. Bu denli yüceltilen kişiler, o dinin en yüksek değerlerine örnek teşkil ederler. Bunun sonucunda da dinin diğer mensuplarının takip edebileceği bir temsil özelliği kazanırlar. Bu kişilerin özünde mevcut olan kutsiyet, onlara müritlerinin kendi ruhsal görevlerinde yardım alacakları doğaüstü güçler bahşetmiştir. Bu şahsiyetler; mucizeler yaratan kişiler, yoldaş, şefaatçi olarak hareket edebilirler. Yani azizler, bağlı oldukları dinler tarafından taklit edilip öykünmenin öznesi ve saygının nesnesi olarak kabul edilmişlerdir.³²

Azizliğe ulaşmada üç önemli yol vardır. Bunlar: ahlaki, akli ve duygusal yol.

1. Ahlaki Yol: Yalnızca iyi ve doğru olanı yapmak için manevi anlamda kendini temizlemek, günahlarından arınmak isteyenlerin izleyeceği yoldur. Bu kişiler Tanrı'sına hizmet eden veya nihai gerçeği fark edenlerdir. Hristiyan çilecisi Tanrı'yla arasındaki ilişkiye mani olan tüm engelleri ortadan kaldırır.

2. Akli Yol: Kimi azizler ise kutsallığa ulaşmak için akli yolu seçerler. Kendilerini, dünyayı ve en büyük gerçeği tanımak için akıllarını kullanırlar. Bu yolu seçen aziz, bir öğretmen olarak diğerleriyle bilgisini paylaşmak için uzak yerlere gider.

²⁹ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

³⁰ Dario, Sabbatucci "Saint", *Nelson's Dictionary of Christianity*, ed: George Thomas Kurian, Nelson Yay., Nashville 2005, s. 606.

³¹ Robert L. Cohn, age., s. 8033.

³² Robert L. Cohn, age., s. 8033.

3. Duygusal Yol: Bu yol koşulsuz sevmek için kalbin mükemmelleşmesini sağlar. Bütün dinlerin mistikleri büyük âşıklardır. Aziz kabul edilen kişiler başkalarını da sevmeyi teşvik ederler.³³

Hristiyanlıkta ilâhî kutsiyet, kendisini çevresindeki varlıklarla birleştirir. Kitab-ı Mukaddes'e göre Tanrı³⁴ ve Mesih İsa³⁵ kutsaldır. Tüm yaratıklar için de kutsallığın kaynağıdır. Dolayısıyla aziz kelimesi, kullanıldığı şahsa kutsal bir özellik kazandırmaktadır. Hristiyanlık, Aziz Pavlus örneğinde olduğu gibi “aziz” kelimesini ismin önüne koyarak o ismi takdis etmektedir.

Hristiyanlıkta bazen kutsal kavramı yerine aziz, aziz kavramı yerine kutsal kelimesi kullanılmaktadır.³⁶ Bu sebeple kutsalın hangi anlamlar taşıdığını da incelemek gerekir.

1.2. Kutsal Kelimesinin Anlamı

Kutsal denildiğinde akla ilk olarak inançtan kaynaklanan, farklı, sıra dışı değer biçilen, bağlılık beslenen, saygı gösterilen eşya ve olgular gelmektedir. Kutsalı belirleyen en önemli gösterge; kişinin, kaynağı tabiatüstü sayılan varlığa sevgi, saygı ve korkuya dayalı bir bağlanma içerisinde bulunmasıdır.³⁷

Kutsal ifadesi, tanımlanması oldukça zor olmakla birlikte, dinler için en önemli kavramlar arasındadır. Bundan dolayı Dinler Tarihi'nin en çok üzerinde durduğu konuların başında gelir. Çünkü dinlerin kendilerini ifade etmedeki ortak olgusu, kutsal kavramıdır.³⁸ Nathan Söderblom bu konu ile ilgili şu ifadelerle yer verir: “Gerçek din, kesin bir Tanrı anlayışı olmadan olabilir fakat kutsal ve kutsal olmayan arasında bir ayrım yapmayan hiçbir gerçek din olamaz.”³⁹

³³Dursun Budak, *Anadolu'da Yaşamış Aziz ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2012, s. 27.

³⁴Bk. 1. Petrus, 1:15-16; Hezekiel, 28:25.

³⁵Bk. Luka, 1:35.

³⁶Kemal Polat, age., s. 16-17.

³⁷Şaban Ali Düzgün, “Kutsal”, *İslamiyet- Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C. 2, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara 2013, s. 493.

³⁸Abdimuhamet Mamytoy, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, Berikan Yay., Ankara 2013, s. 12-13.

³⁹Nathan Söderblom, “Holiness: General and Primitive”, *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed: James Hastings, C. 6, New York 1919, s. 731.

Kutsallık dinde en belirgin işarettir. Öyle ki kutsallık, tanrı düşüncesinden daha köklüdür. Çünkü Budizm gibi tanrı fikri olmayan bazı dinlerde de bu inanç mevcuttur. Bu sebeple Söderblom, kutsal fikrine sahip olmayan bir tanrı düşüncesini din olarak kabul etmemektedir.⁴⁰

Arapçada “temiz ve pak olmak” anlamındaki kuds kelimesi, Türkçede kudsiyyet terimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı kökten gelen takdîs “kutsallık nispet etme”, bundan türeyen mukaddes de “kutsallık nispet edilmiş” anlamına gelmektedir. Yunanca hagios, Latince sacrum kelimeleri ile ifade edilen kutsal kavramı,⁴¹ İngilizcede sacred ve holy olarak geçmektedir. Sacred ve holy kelimelerinin kullanımına bakıldığında aralarında küçük farklılık olduğu görülür. Bu kısaca şöyledir: Tanrı tarafından kutsal kabul edilen holy; insanlar tarafından kutsal kabul edilenler ise sacred olarak ifade edilmiştir. Bu tanıma göre iki tür kutsallık anlayışı ortaya çıkmaktadır: 1) Bizzat Tanrı tarafından kutsal kabul edilen nesne, yer veya mekân. 2) İnsanlar tarafından kutsallık atfedilenler.⁴²

Politeizmden monoteizme kadar bütün dinlerin özünü oluşturan kutsal kavramı terim olarak ise tabiatüstü bir güçte ve onunla temas sonucunda bazı varlıklarda bulunduğu inanılan aşkın nitelik anlamına gelir.⁴³ Bir başka tanımda ise kutsal; bilinmeyen ve ölçülemeyenin esrarı önünde hissedilen bir hayret olarak ifade edilmiştir.⁴⁴ Bir şeyin dinî bir nedenden dolayı yüceltilmesi, saygın kabul edilerek korunması anlamında kutsal kavramı mukaddes, aziz anlamını içerse de; dinî açıdan yasak, haram veya tabu olan şeyler de kutsal olarak değerlendirilmektedir.⁴⁵

Eski Ahit’te kutsallık; Tanrı’ya yapılan ibadetlerden dolayı bazı mekânlara, ibadet eşyalarına, mevsimlere, bazı görevli kişilere vs. işaret eder. Kutsal kelimesi Eski Ahit’te ilk defa, Tanrı’nın bizzat kutsal kabul ettiği yedinci gün olan Şabat için

⁴⁰ Ahmet Güç, “Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı”, *Dinler Tarihi Araştırmaları I*, Dinler Tarihi Derneği Yay., Ankara 1998, s. 337.

⁴¹ Kürşat Demirci, “Kutsiyet”, *DİA*, C. 26, TDV Yay., Ankara 2002, s. 495.

⁴² Ahmet Güç, age., s. 338.

⁴³ Kürşat Demirci, age., s. 495.

⁴⁴ Mehmet Aydın, “Kutsal”, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yay, Konya 2005, s. 436.

⁴⁵ Asım Yapıcı, “Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anamlara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 2, S. 8, Ensar Vakfı Yay., 2004, s. 173.

kullanılmıştır.⁴⁶ Eski Ahit⁴⁷ ve Yeni Ahit'te⁴⁸ kutsallık; en yüce manada Tanrı'ya verilmiş ve onun aşkını ifade etmiştir.⁴⁹

Bazı Hristiyan yazarlar kutsallık kavramını kullanmayı çok tercih etmeseler de bu ifade Kutsal Kitap'ta değişik biçimlerde 600'den fazla yerde geçmektedir. Tanrı Hristiyanlara “Tanrınız Rab benim. Kendinizi kutsayın ve kutsal olun. Çünkü ben kutsalım.”⁵⁰ buyurarak kutsal olmalarını emretmiştir.

Kutsal olmak ahlaki anlamda masum olmak, günahı uzaklaşmak ve bu yüzden de Tanrı'ya adanmak demektir. Kutsal kelimesi; Tanrı için ayrılmış ve Tanrı için ayrılmışlara yakışan söz ve davranışlar anlamına gelir. Kutsal bir hayat, Kutsal Kitap'ın ahlak kurallarına uygun olan ve dünyanın günahlı yollarına zıt düşen bir yaşam demektir.⁵¹

Özellikle ilkel dinler başta olmak üzere çoğu dinde tabiatüstü güçle olan teması sonucu bir kısım eşyalara, insanlara, nesnelere “mana” denilen üstün bir gücün geçtiği düşünülmektedir. Bundan dolayı kutsallık ifadesi, dinî yönden temiz olmadıkça dokunulamayan yani tabu ile kuşatılmış olma özelliğini de akla getirmektedir. Bu sebeple çoğu dinde, kutsala yahut onun mekânına yaklaşımdan önce özel uygulamalar gerekmektedir. Bu temizlenme ritüellerinin yapılmaması halinde kutsalın tehlikeli olabileceğine ya da ayinin geçersiz ve faydasız olacağına inanılmaktadır.

İslamiyet'te de kutsala veya kutsal mekâna yaklaşırken maddi ve manevi kirlerden arınmak gerekir. Bunun için bedeni ve elbiseyi temiz tutmak tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda abdest ve gerektiğinde gusül abdesti alarak temizlenme sağlanmaktadır. Yine Kur'an'da⁵² ve Eski Ahit'te⁵³, Hz. Musa'nın kutsal Tuva Vadisi'nde olması sebebiyle çarıklarını çıkartması istenmiştir.⁵⁴

⁴⁶ Bk. Tekvin, 2:3.

⁴⁷ Bk. Çıkış, 15:11.

⁴⁸ Bk. Yuhanna, 17:11.

⁴⁹ Ahmet Güç, age., s. 344.

⁵⁰ Bk. Levililer, 11:44.

⁵¹ Kemal Polat, age., s.18-19.

⁵² Bk. Tâhâ 20/12

⁵³ Bk. Çıkış, 3:5

⁵⁴ Ahmet Güç, age., s. 341-342.

Dinlerde kutsal, ilişkili olduğu fenomenler açısından dört kısma ayrılır:

1. Kutsal mekânlar: İnsanlar dinî olayların yaşandığı mekâna bağlanarak buralarda dinî bir tecrübe edinmeye çalışır. Bu yerler; bazen bir ibadet yeri, bazen mezarlık olarak karşımıza çıkarken kimi zaman da istisnai bir doğa olayının yaşandığı yerler (ağaç, su, kaya, taş, dağ, mağara, tepe vs.) olabilmektedir.

Tarih öncesi dönemlerden itibaren mağaralar insanları etkilemiş ve buralar ibadet yeri olarak kullanılmıştır. Keltler ve Giritlilerde mağaralar ibadet mekânı olarak kullanılırken Eski Yunan’da kehanet mağaraları meşhur olmuştur. Hindistan’da mağaraların içerisine çok katlı kaya mabetleri oyulmuştur. Hristiyan azizler de uzun bir süre Roma takibatından kurtulmak için mağaralarda ikamet etmiştir. Azizlerin sığındığı bu mağaralara sonrasında inananlar tarafından kutsallık atfedilmiştir. Anadolu’da Göreme, Kaymaklı ve Derinkuyu mağaraları buralara örnek olarak verilebilir. Tarsus, Elbistan ve Efes’te Ashab-ı Kehf mağaraları da inananlar tarafından kutsal mekân olarak kabul edilen yerlerdendir.⁵⁵

Bir yerin kutsal sayılması için genellikle o yerin Tanrı tarafından bizzat kutsal kabul edilmesi, yerinin belirtilmesi gerekmektedir. Bunun en açık örneği Hz. İbrahim’e Allah tarafından Kâbe’nin yerinin bildirilmesidir.⁵⁶ Yine Kudüs’teki Beytü’l Makdis’in yerinin melek aracılığı ile Hz. Davud’a Tanrı tarafından gösterilmesi⁵⁷ de örnekler arasındadır. Hz. Musa’nın Tuva Vadisi’nde bulunurken kutsal bir mekânda durduğu da Allah tarafından bildirilmiştir.⁵⁸

Tanrı tarafından bir yerin kutsal sayılması için gereken ikinci bir husus da o yerin Tanrı’ya tahsis edilmiş olmasıdır. Hemen hemen tüm dinlerde kutsal için ayrılan mekânları görmek mümkündür. Bu mabetlerde kutsal kabul edilen varlığın tasvirinin veya ona ait bir şeyin (Ahid Sandığı veya Kutsal Kitap gibi) muhafaza edildiği inancı vardır.

⁵⁵ Durmuş Arık, “Kutsal Mekân ve Ziyaret Fenomeni”, *Halk İnanışları*, Ed: Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu, Grafiker Yay., Ankara 2017, s. 70.

⁵⁶ Bk. Hacc 22/26.

⁵⁷ Bk. Tekvin, 8:20-21; II. Samuel, 24:21-25.

⁵⁸ Bk. Çıkış, 3:5; Tâhâ 20/12.

Tanrı'nın herhangi bir yerde görünmesi veya gücünü göstermesi de o yerin kutsal olmasına yol açmıştır. Hz. Musa Rabb'ini görmek istediğinde Tûr Dağı'na Allah'ın tecelli etmesi hadisesini⁵⁹ buna örnek olarak verebiliriz.⁶⁰

Dinlerde tabu çerçevesinde korunup kutsallık atfedilen bu mekânlar kişiye dünyevi ve uhrevi ayrıcalık kazandırır. Hac yerleri ve tapınaklar buralara örnektir.⁶¹ Hristiyanlıkta İsa'nın Filistin'de bulunduğu topraklara “Kutsal Topraklar” denmesi yine Hristiyanlıkta önemli kişilerin (havari, aziz ve şehitler) bulunduğu ya da vefat ettiği mekânların hac yeri olarak ziyaret edilmesi örnek olarak verilebilir.⁶²

2. Kutsal zamanlar: Kutsal zaman, insanların kutsalla daha yakın bir ilişkiye girdiğine inandığı veya çeşitli vesilelerle kutsalın kendisini insanlara daha çok hissettirdiği zaman dilimidir.⁶³

Tanrılar ya da insanlar tarafından kutsal kabul edilen bazı özel günler vardır. Bunlar millet, coğrafya, kültür ve dinlere göre farklılık göstermektedir. Zamanı kutsal kılan bazı özel olaylar vardır. Din kurucuları ya da peygamberlerinin doğum günleri bunların başında gelir. Hinduizm'de Rama ve Krişna'nın, Budizm'de Buda'nın, Hristiyanlıkta İsa'nın, İslam'da Hz. Muhammed'in doğum günleri kendi din mensuplarınca kutsal günler olarak kabul edilmektedir.

Yahudilikte Tanrı Yahve, Yahudiler için Fısıh gününü kutsal kabul etmiştir. İslamiyet'te de Allah, bazı ay ve günlerin (ör: Ramazan ve Kurban Bayramı, Kadir Gecesi) kutlanmasını emretmiştir. Böylelikle kutsal zamanların kutlanması olgusu ortaya çıkmıştır.

Kutsal zamanlar, kendinde güç ya da güçlerin tezahür ettiği oldukça önemli olan tarihsel günlerdir. Örneğin Yahudilerin bahar bayramı olan Fısıh'ın, sonraları Mısır'dan çıkış anısına (Yahudiler Mısır'dan çıkarken Tanrı Yahve'nin gücünü Yahudiler lehine çevirdiği inancıyla) kutlanması, Yahudilikte önemli bir yer tutar.⁶⁴

⁵⁹ Bk. Â'raf 7/143.

⁶⁰ Ahmet Güç, age., s. 349-351.

⁶¹ Kürşat Demirci, age., s. 496.

⁶² Peter Antes, “Kutsal Yerler”, *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C. 2, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara 2013, s. 500.

⁶³ Ali Osman Kurt, “Dinlerde Kutsal Zaman”, *Halk İnanışları*, Ed: Durmuş Arık Ahmet Hikmet Eroğlu, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. 138.

⁶⁴ Mustafa Ünal, *Dinlerde Kutsal Zamanlar*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2008, s. 27-29.

Kutsal zaman hem tehlikeli hem de lütufkârdır. Yahudilikte Şabat, hem çalışmanın yasak olduğu hem de tekrar yaratılış ve dinlenme günüdür. Hristiyanlıkta Noel aslında bir bayram dönemidir ve (İsa'nın doğduğu 24 Aralık-6 Ocak arası 12 gece) yılın ne getireceğini simgeler. Noel, hayaletlerin dolaştığı uğursuz bir zaman olmakla birlikte ışığın yükseldiği güzel bir zamanı da temsil eder.⁶⁵

3. Kutsal varlıklar ve kişiler: Dindar insanlar âlemi yalnızca görünenen ibaret saymazlar. Görünmeyen, doğaüstü, metafizik bir âlem inancı hayatlarında yer alır. Bu sebeple bu âlemdeki varlıklarla iletişim kurmak isterler. Din de bu noktada onlara yol gösterir.⁶⁶

Başta tanrı olmak üzere doğaüstü olduğuna inanılan varlık türleri, bazen insanlar, bazen de hayvanlar kutsal sayılır. Bu varlıklar, kutsallık özelliğini uhrevî güçlerinden almaktadırlar. Kâhinler, şamanlar, kabile şefleri ve kehanet hayvanları buna örnek olarak verilebilir.⁶⁷

İslamiyet'te Allah kutsaldır ve mutlak anlamda kutsal olan yalnızca O'dur. Kur'an'da ayrıca başka varlık ve olaylara da göreceli olarak kutsallık atfedilmektedir. Örneğin vahiy meleği Cebrail, kutsal ruh (rûhu'l-kuds)⁶⁸ olarak geçmektedir.⁶⁹

Taoist düşüncede Tao kutsal kabul edilmiştir. O, nihai gerçekliktir. Aynı zamanda ifade edilemeyen bir gizdir.⁷⁰ Taoizm'de kutsal kişi anlayışı daha mistik bir hal almıştır. Kutsal kişinin tüm tutkularından arınıp Tao'nun yoluna razı olarak onunla bütünleşmesi amaçlanmaktadır.⁷¹

Hinduizm'de guru kavramı önemli bir yer tutar. Bir kimseye guru unvanı verilmişse, o kişi kendisinde devamlı olarak Tanrı'nın bulunduğu kutsal biri olarak kabul edilir. Yine Hinduizm'de inek, maymun ve yılan da kutsal varlıklar arasında

⁶⁵ Mustafa Ünal, age., s. 31.

⁶⁶ Baki Adam, "Kutsal Nedir?" *Halk İnanışları*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. 65.

⁶⁷ Kürşat Demirci, age., s. 496.

⁶⁸ Bk. Bakara 2/87, 253.

⁶⁹ Şaban Ali Düzgün, age., s. 493.

⁷⁰ James L. Cox, *Kutsalı İfade Etmek*, çev: Fuat Aydın, İz Yay., İstanbul 2004, s. 212.

⁷¹ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 29.

sayılmaktadır. Bu inancın kaynağı olarak “Atalara Tapınma” kültü gösterilmektedir. Zira atalarının ruhlarının bu hayvanlara geçtiğine inanmaktadırlar.⁷²

Budizm’de Buda’nın kutsallığının yanında diğer insanlar da kutsallığa erişebilir ve kurtuluşa ulaşabilir. “Arhatlar” ya da “Boddhisattvalar” denilen kutsal kişiler, varlığın tabiatını kavrayarak Nirvana’ya ulaşmış ve doğum ölüm kısır döngüsünden kurtulmuşlardır. Bu kutsal kişiler diğer insanların Nirvana’ya ulaşmalarında yol göstermektedirler.⁷³

Bir insanın kutsal kabul edilmesi çoğu zaman ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Yaşamı boyunca gösterdiği etkileyici hayat tarzı kişilerin kutsanmasında etkili olmuştur. Peygamberler, sâlih kişiler, eylem adamları, azizler kutsanan ve yüceltilen kişilere örnek verilebilir.⁷⁴

4. Kutsal nesneler: Tabiatüstü güç taşıdıkları gerekçesiyle çeşitli asalar, taşlar, kutular, yüzükler ve elbiseler gibi çok sayıda nesne kutsal sayılır. Onlarla temas etmek için özel ritüeller gerekir.

İlkel insanlar etraflarındaki pek çok şeyi kutsal kabul etmişlerdir. Bunların sebeplerine baktığımızda; çevrelerindeki bu nesnelerin sıra dışı ya da bilinemez olması yahut da hayatlarında belirleyici bir rol oynamaları olabilir.

Yahudiliğin kutsallığı yalnızca tanrı Yahve ile ilişkilendirmesi sonucunda, ilkel insanların kutsallık anlayışının alanı daralmıştır. Tanrı fikri tabiatın dışında ontolojik bir alana çıkarılınca, tabiat kutsal olma konumunu yitirmiştir.⁷⁵

Yahudilikte mutlak kutsal olan tanrı Yahve ve onunla temas halinde olan nesnelerdir. Eski Ahit’te başta Tanrı olmak üzere kâhinler, Sina Dağı, İsrailoğulları, Şabat, Ahit Sandığı, İsrail diyarı, Kudüs, Süleyman Mabedi, mabedin içindeki eşyalar ve ibadet malzemeleri kutsal kabul edilmektedir.⁷⁶

⁷² Dursun Budak, age., s. 10.

⁷³ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 26.

⁷⁴ Dursun Budak, age., s. 7.

⁷⁵ Kürşad Demirci, age., s. 496.

⁷⁶ Kemal Polat, “Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları”, *Halk İnanışları*, s. 106.

Hristiyanlıkta kutsal kabul edilen nesnelere örnek olarak haç, kutsal kâse, rölikler ve altar verilebilir. İslamiyet'te Kutsal Emanetler Dairesi'ndeki Hz. Muhammed'e ve ashabına ait eşyalar, Budizm'de ise stupalardaki kutsal kabul edilen nesneler örnek verilebilir.⁷⁷

Tarih boyunca insanların kutsal kabul ettiklerine (kutsal metinler, kutsal mekânlar, kutsal eşyalar, kutsal şahıslar vs.) baktığımızda, bunların fiziksel olarak diğerlerinden pek farkının olmadığı görülmektedir. Buradan hareketle bazı şeyleri diğerlerinden ayrı görüp kutsal saymak zihinsel bir olgudur. Sonuç olarak diyebiliriz ki bir şeyi kutsal kabul etme subjektiftir ve kişinin inancından kaynaklanan bir durumdur.⁷⁸

1.3. Hristiyanlık Tarihinde Azizlik

Aziz olma hali, ululuk anlamına gelen azizlik kelimesi Hristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir.⁷⁹ Hristiyanların azizlik, kutsallık anlayışının temelini Tanrı'nın kutsallığı ve tüm Hristiyanları kutsallığa çağırması oluşturur. Tanrı'nın gücü, kutsal güç; merhameti, kutsal merhamet; bilgeliği ise kutsal bilgeliktir. Tanrı kendi kutsallığının yanında Hristiyanların da kutsal olmasını ister.

İkinci önemli husus da Mesih İsa'nın kutsal olmasıdır. Çünkü Hristiyanlıkta insan, günahından ve kalbindeki kötülüklerden dolayı Tanrı'nın kutsallığına erişemez. Bu sebeple de Mesih'i kendisine örnek alır.

Hristiyanlara göre Mesih'in kutsiyeti, onda Tanrı'nın ruhunun bulunması ile ilişkilidir. İsa Mesih, Kutsal Ruh'tan olduğu için kutsal olacaktır. Böylelikle o, tam anlamıyla kutsaldır. Kitab-ı Mukaddes'te İsa "Onlar da gerçekten kutsal kılınsınlar diye kendimi onların uğruna kutsal kılıyorum (adıyorum)"⁸⁰der.⁸¹

⁷⁷ age., s. 110-119.

⁷⁸ Dursun Budak, age., s. 7.

⁷⁹ Mehmet Doğan, age., s. 95.

⁸⁰ Bk. Yuhanna, 17:19.

⁸¹ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 46-49.

Erken Hristiyanlıkta kutsallığı kazanmanın yolu “İsa’nın kurbanlığına dâhil olmakla” ilişkilendirilmiştir. Rûhu’l-kudüs’ün formüle edilmesiyle kutsallık onun aracılığıyla elde edilebilen bir izzet olmuştur.⁸² Kutsal Kitap’a göre iman etmiş her Hristiyan azizliğe çağrılır ve azizdir. Yeni Ahit’te “kutsal millet” kiliseye karşılık gelirken; müminler de azizlere dönüşmüştür. Bu, İsa Mesih sayesinde. Müminler vaftiz ve kutsal hizmete adanma yoluyla İsa Mesih ile birleşirler. Buna ahlaki çaba ve gönülden yapılan hizmet de eklenince bu kutsallık Tanrı’yı görmeye ve İsa’da yeniden bedensel dirilişe götürür.

Eski Ahit’te yalnızca eskatolojik zamanların seçkinleri için kullanılan “kutsal” sözcüğü, Yeni Ahit’te Hristiyanları ifade etmektedir. Önceleri Kudüs’teki ilk cemaat üyeleri için kullanılan bu kelime Yahuda’daki kardeşlere ve sonra bütün inananlara verilmiştir.⁸³

Hristiyanlıkta kutsallık kavramının gerçek anlamdaki mimarı Aziz Pavlus’tur. Pavlus ile beraber kutsallık yalnızca tanrı ve ona inananlar ile sınırlandırılmıştır. Pavlus’a göre kutsallığı yalnızca tanrı bahşeder. Bütün Hristiyanlar seçtikleri için değil, Tanrı’ya adanmış oldukları için kutsaldır.⁸⁴ Öte yandan kurtuluş kutsallıkla ilişkilendirilmiştir. Böylelikle kurtulanlar kutsanmışlar arasından çıkacaktır.⁸⁵

Hristiyanlıkta aziz, kutsallığından dolayı Tanrı’ya yakın olan kişi ve kişinin duasına icabet eden bir figür, bir çeşit aracı varlık olarak görülmektedir.⁸⁶ Yeni Ahit’te, İncil’e bağlı kalanlara ahirette özel bir yer verileceği belirtilir.⁸⁷ Yine Yeni Ahit’te azizlerin, “şehitlerin / tanıkların bulutu” olarak tanımlanması⁸⁸, Hristiyanların azizleri örnek alması gerektiğini vurgular. Böylece azizleri takip edenler, Tanrı’nın ev halkı⁸⁹ olurlar. İsa Mesih’in örneğinde tüm Hristiyanlar

⁸² Kürşad Demirci, age., s. 496.

⁸³ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık’ta Azizlik ve Azizler*, s. 19-21.

⁸⁴ Bk. Romalılar’a Mektup, 1:7.

⁸⁵ Kürşad Demirci, age., s. 496.

⁸⁶ Şinasi Gündüz, “Aziz”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Ankara 1998, s. 52.

⁸⁷ Bk. Matta, 19:28.

⁸⁸ Bk. İbraniler, 12:1.

⁸⁹ Bk. Efesliler, 2:19.

azizliğe çağrılır. Hristiyanlıkta azizlik ve azizlerin modeli İsa olurken, Hristiyanların modeli de azizler olmuştur.⁹⁰

V. yy.dan itibaren sakramentlerin formüle edilmeye başlanmasıyla soyut anlamda etkili olan kutsallık kavramı zaman içerisinde somut nesnelerin ya da kişilerin kutsallaştırılmasına doğru bir yol almıştır. Böylelikle kutsal kişiler (azizler, bazı din adamları) ve nesneler (kutsal emanetler) ortaya çıkmıştır.⁹¹

Sonuç olarak “kutsal” kelimesi Hristiyanlıkta başta Tanrı için, ardından İsa Mesih için kullanılmıştır. Özellikle de hayatlarını Tanrı’nın kutsiyetine uygun olarak yaşayan müminler için özel bir anlam kazanan “kutsal” kelimesi, MS. II. yy.da imanları uğruna ölen şehitler için kullanılmaya başlanmıştır. MS. IV. yy.da Roma’nın Hristiyanlığı meşru din ilan etmesiyle birlikte rahat bir ortama kavuşulmuştur. Roma takibatının sona ermesiyle inançları uğruna işkence görerek şehit edilmenin yerini dinî yaşamda örneklik almıştır. Böylelikle şahitler, zahitler, keşişler, bakireler, episkoposlar ve krallar gibi örnek hayat yaşayanlar için de “kutsal” isminin verildiği görülmektedir.⁹²

1.4. Azizlik İlan Etme Süreci

Hristiyanlıkta bir kişinin aziz ilan edilmesi için belirli koşullar ve uygulamalar gerekmektedir. Bu süreci ifade etmek için de “kanonizasyon” kavramı kullanılmıştır.

Kanonizasyon: Roma Katolik Kilisesinde Papa’nın ölen bir kimsenin ilahi âleme gittiğini ilan etmesi ve kilise aracılığı ile yeni azizi belirlemesi olarak tanımlanmaktadır. Ortodoks Kiliselerinde kanonizasyon, piskoposlar kurulu tarafından yapılır.⁹³

Hristiyanlıkta bir kişinin aziz olarak kabul edilmesi için bazı vasıflara sahip olması istenmiştir. Bu özellikleri kısaca dört unsorda toplamak mümkündür:

⁹⁰ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık’ta Azizlik ve Azizler*, s. 48-50.

⁹¹ Kürşad Demirci, *age.*, s. 496.

⁹² Norbert Weigl, “Kutsal Kişi”, *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C. 2, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara 2013, s. 494-495.

⁹³ Şinasi Gündüz, “Kanonizasyon”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Ankara 1998, s. 212.

1. Şehit olarak ölmek ya da ruhu nefsanî arzularından arındırıp ruhun beden üzerindeki zaferini kazanmak.
2. Çekilen eziyetler karşısında kurban edilerek Mesih'i taklit etmek.
3. Yeme-içmeyi en aza indirip, cinsel arzuları reddetmek.
4. Dinî hayatını ve görevlerini yerine getirirken sergilediği tavır ve sahip olduğu karizma.⁹⁴

Azizliğe aday olan kişinin azizlik şartlarını taşıyıp taşımadığına bakılır. Eğer yeterli görülürse o kişi aziz ilan edilir. Kanonizasyon günümüzde halen Katolik Kilisesi, doğu Ortodoks Kilisesi ve oryantal Ortodoks Kilisesi tarafından uygulanmaktadır. İngiliz Kilisesi yalnızca bir kişiyi kanonize etmiştir. O kişi de I. Charles'tır.⁹⁵

Katolik Kilisesinde azizlik mertebesinin resmen tanınması ilk kez Papa XV. Johannes'in 993'te Lateran Konsili'nde Augsburg piskoposu Ulrich'i (973) azizliğe yükseltmesiyle başlamıştır.⁹⁶ Bu süreçten sonra azizlik için hukukî prosedür geliştirilmiştir.

Aziz unvanı verme yetkisi ilk etapta mahallî kiliselerde iken 1234'ten sonra bu yetki yalnızca papalara verilmiştir. Azizlikle ilgili kurallar 1588 yılında Papa V. Sixte ve 1634 yılında Papa VIII. Urbain tarafından konulmuş ve Papa XIV. Benoit buna yeni hükümler ilave etmiştir. En son düzenleme ise Papa II. Jean Paul tarafından 25 Ocak 1983'te yapılmıştır.⁹⁷

Katolik inancında azizlik araştırması için önce Vatikan'ın izin vermesi ve aziz adayının ölümünün ardından beş yıl geçmesi gerekir. Papalığın emriyle beş yıllık sürenin daha kısa tutulduğu örnekler de olmuştur. Vatikan, Azize Teresa'nın ölümünden iki yıl sonra azizlik işlemlerine başlamıştır. Yine Papa II. Jean Paul için de ölümünün hemen sonrasında azizlik prosedürü uygulanmıştır. Katolik Kilisesi'nde kanonizasyon süreci şu şekilde gerçekleşir: "Aziz Davaları İnceleme Kurulu" tarafından araştırma başlatılır. Aziz adayının ismi ile bir loca kurulur. Yerel cemaatin

⁹⁴ İsmail Taşpınar, "İslâm Öncesi Dönemlerde Kutsallık: Kutsal Eşyalar, Mekânlar ve Şahıslar", *İslâm Düşünce ve Geleneğinde Kutsiyet, Velâyet, Kerâmet*, Kuramer Yay., İstanbul 2017, s.107.

⁹⁵ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 94-95.

⁹⁶ Philip W. Goetz vd., "Aziz", s. 77.

⁹⁷ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

piskoposunu harekete geçirip adayın ismi etrafında bir kült oluşturmak için çeşitli yayınlar yapılır. Tahkikat sırasında kimlik tespiti için cesedin mezardan çıkartılması da istenebilir. Böyle bir durum olduğunda Katolik Kilisesi, Rus Ortodoks Kilisesi'nin aksine cesedin bozulup bozulmadığını doğrudan azizlik göstergesi kabul etmez. Cesetten yayılan “kutsallığın kokusu” olarak adlandırdıkları güzel bir koku yayılıyorsa bunu azizliğin alâmeti sayarlar.⁹⁸ Adayın hayatı, eserleri ve kerametleri de incelendikten sonra Hristiyanlığa aykırı bir durum yoksa papa tarafından azizlik ilanı yapılır.⁹⁹

Ortodoks Kiliselerinde kişinin aziz olarak seçilmesi ile ilgili uygulamalar Batı Kiliselerine göre esnek kalmıştır. İnsanların bir kimseye saygı duyup onu yüceltmesi azizlik için en önemli etkidir. Bu durum başta küçük bir çevrede yüceltilen azizin zaman içerisinde yayılarak geniş kitlelerce tanınmasına ve onun kilise tarafından aziz olarak resmiyet kazanmasına yol açmıştır. Adayın mucize göstermesi ve cesedinin çürümemesi de aziz kabul edilmesinde önemli etkidir.¹⁰⁰

Protestan kilisesi ise, Tanrı'nın yüceltilmesini ve İsa'nın aracılığını zayıflattığı, üstelik Kutsal Kitapta da yeri olmadığı gerekçesiyle azizleri anmayı eleştirmiştir ancak tamamen de reddetmemiştir. Azizler, anılma ve teşekkürle layıktır. Onlar örnek teşkil eder ve imanı kuvvetlendirir. Ancak kendisinden dua dileme reddedilir. Kilise vaazlarında şehitleri hürmetle anmanın öneminden bahsederler.¹⁰¹

Hristiyanlığın yayılması ile başlayan süreçte çektikleri eziyetlere sabreden ve imanları uğruna hayatlarını feda eden azizler, özellikle şehit edildikleri yıldönümlerinde anılmaktadır. Bu anma törenleri sırasında yas tutulmayıp, dualar edilerek azizlerin örnek yaşamından feyz alınmaktadır.¹⁰² Azizlerin anılmasında şu fiiller karşımıza çıkmaktadır: Bir azizin mezarının bulunduğu yere kilise ya da şapel inşa etmek, kutsal emanetleri yaymak, anma takvimine (şehitler listesi) azizin adını

⁹⁸ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 95-101.

⁹⁹ Ömer Faruk Harman, age., s. 332.

¹⁰⁰ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 205.

¹⁰¹ Norbert Weigl, “Azizleri Hürmetle Anma”, *İslamiyet- Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C. 1, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara 2013, s. 84.

¹⁰² Krikor Damadyan, “Ermeni Kilisesi Geleneğinde Ziyaretgâhlar”, *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, 23-27 Eylül, Mersin 2002, s. 412.

kaydetmek, ölüm yıldönümünde evharistiya ayiniyle anmak, heykel ve resimleri ya da kutsal emanetleri törenlerde sergilemek.¹⁰³

Önceleri inançları uğruna canlarını feda eden şahsiyetler için yapılan anma törenleri, zamanla pek çok kişinin çeşitli sebeplerle aziz ilan edilmesi sonucu tüm azizleri anma günü şekline dönüşmüştür.¹⁰⁴ 835 yılından itibaren 1 Kasım günü Batı Kiliselerinde bütün azizler için anma günü (toussaint) olarak kabul edilirken, Doğu Kiliselerinde ise 4.yy.dan itibaren Pentekost sonrası ilk Pazar günü olarak kutlanmaktadır.¹⁰⁵ Günümüzde bu bayramlar, anılan azizin önemine göre genel ya da yerel kiliselerde özellikle de ruhban teşkilatı tarafından dualar eşliğinde gerçekleştirilmektedir.¹⁰⁶

1.5. Azizlik Çeşitleri

Hristiyanlıkta azizlik önemli bir yere sahip olduğundan bu makam herkese değil de belli kişilere verilmektedir. Aziz olarak kutsal olmanın farklı yolları vardır. Bu da azizliğin çeşitliliğine yol açmıştır. Yeni Ahit'te de bu durum şöyle dile getirilmiştir:

“Sizler Mesih'in bedenisiniz, bu bedenin ayrı ayrı üyelerisiniz. Tanrı kilisede ilkin elçileri, ikinci olarak peygamberleri, üçüncü olarak öğretmenleri, sonra mucize yapanları, hastaları iyileştirme armağanlarına sahip olanları ve çeşitli dillerle konuşanları atadı. Hepsi elçi mi? Hepsi peygamber mi? Hepsi öğretmen mi? Hepsi mucize yapar mı? Hepsinin hastaları iyileştirme armağanları var mı? Hepsi bilmediği dilleri konuşabilir mi? Hepsi bu dilleri çevirebilir mi? Ama siz daha üstün armağanları gayretle isteyin. Şimdi size en iyi yolu göstereyim.”¹⁰⁷

Yeni Ahit'te de belirtildiğine göre Tanrı insanlara çeşitli yetenekler vermiş ve insanlar da bu yeteneklerini kullanarak Tanrı'ya yaklaştırmaya çalışmıştır. Bu yolda başarılı olanlar da aziz olarak isimlendirilmiştir. Böylelikle çeşitli azizlik türleri ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸

1. Şehitler
2. İtirafçılar
3. Çileciler

¹⁰³ Norbert Weigl, age., s. 83.

¹⁰⁴ Mehmet Katar, “Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 9, Ocak-Nisan, Se-Ba Ofset, Ankara 2001, s. 24.

¹⁰⁵ Şinasi Gündüz, “Azizler Günü”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Ankara 1998, s. 52.

¹⁰⁶ Mehmet Katar, age., s. 24.

¹⁰⁷ Bk.1. Korintliler, 12:27-31.

¹⁰⁸ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 166.

1.5.1. Şehitler

Pek çok dinde (Budizm, Hristiyanlık, İslamiyet gibi) şehitlik makamı önemli yer tutar. Tarih boyunca birçok peygamber de ilahî tebliği yerine getirirken acı çekmiş hatta şehit olmuştur. Eski Ahit'te Yeremya ve Hz. Yahya bunlara örnektir.

Peygamberler dışında inançları uğruna canını verenler de çoktur. Bu şehitler; aziz veya evliya olarak anılmış, mezarları da ziyaret yeri olarak önem kazanmıştır. Onların artık ölü değil, manevî tabiatı benimseyerek fizik ötesine geçmiş canlılar olduğuna inanılır. Tanrının katında ruhsal hayatlarını sürdürerek yeniden dirilmeyi beklerler. Halk inanışlarında da zaman zaman yeryüzüne iner ve zulme uğrayanlara yardım ederler.¹⁰⁹

Hristiyanlıkta şehitlik kavramının karşılığı olarak Yunancada “tanık” anlamına gelen “martry” kelimesi kullanılmaktadır. Havarilerin Hz. İsa'nın dirilişine tanıklık etme olayı anlatılırken de “martry” ifadesi karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁰ Ayrıca Hristiyan inancına göre Hz. İsa dirildikten sonra havarilerine tekrar görünmüş ve onlara yeryüzünde kendisinin tanıkları olacağını müjdelemiştir.¹¹¹

Hristiyanlık tarihine baktığımızda ilk yıllarında Roma zulmü ve baskısının hâkim olduğu görülmektedir. Hristiyanlık ilk büyük zulmü Neron'un imparatorluğu zamanında (54-68) görmüştür. Neron döneminde baş gösteren nefret ve zulüm kampanyaları Hristiyanları daha da güçlendirip örgütlü bir hale getirmiştir. 81 yılından sonra tahta geçen Titus Flavius Domitian, Yahudilerle birlikte Hristiyanlara karşı yok etme operasyonunu hızlandırmıştır. 249'da Roma imparatoru Decius, Hristiyanlardan imparator adına kurban kesmelerini istemiş, 250'de Roma Piskoposu Fabian öldürülmüş ve Hristiyanlar zorla Roma dinine döndürülmeye çalışılmıştır.¹¹²

Rivayete göre Circîs, imparatoru tek Allah'a imana davet eder ve çeşitli işkencelere maruz kalır.¹¹³ Bu işkenceler sırasında bir melek Circîs'e görünür ve onu kralın üç kez öldüreceğini, kendisinin de üç kez diriltip dördüncüde şehitlik

¹⁰⁹ Kemal Polat, “Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları”, *Halk İnanışları*, s. 113-114.

¹¹⁰ Bk. Elçilerin İşleri, 2:32.

¹¹¹ Bk. Elçilerin İşleri, 1:8.

¹¹² Kürşat Demirci, “Hristiyanlık”, *DİA*, C. 17, TDV Yay., İstanbul 1998, s. 332.

¹¹³ Günay Tümer, “Circîs”, *DİA*, C. 8, TDV Yay., İstanbul 1993, s. 26.

mertebesine erdireceğini söyler. Ardından bu olayları duyan binlerce kişi Circûs'in dinine girer. Circûs ve tüm inananlar kralın emriyle öldürülür. Ardından Tanrı, inanmayanları bir afetle cezalandırır.¹¹⁴

Hristiyanlara yönelik işkence, zulüm ve öldürmeler Konstantin zamanına kadar devam etmiş, onun döneminde ise Hristiyanlık Roma'nın resmî dini olmuştur. Böylelikle zulüm ve işkenceler sona ermiştir.¹¹⁵

1.yy.da başlayan Roma zulmünün altında birçok Hristiyan, inançlarını terk etmek yerine yaşamlarından vazgeçmiştir. Tüm bu yaşananlara baktığımızda görülmektedir ki bazı insanların kutsal kabul edilmesi Hristiyanlık tarihinin başlarında ortaya çıkmıştır.¹¹⁶

İsa'nın çarmıhta öldürülmesi ve havarilerin bu olaya tanıklık etmesi, Hristiyanlıkta şehitlik düşüncesinin gelişmesinde önemli yer tutar. Bu sebeple ilk dönem inananları İsa gibi inancı uğruna şehit edilmenin kurtuluşa ermede en önemli yol olduğunu düşünmüşlerdir. İsa kanıyla kurtuluşa tanıklık ederek şehitliğin ilk örneği olmuştur.

Aziz İstefanos (Stephan) Yahudi mahkemesinde konuşurken İsa'ya tanıklık etmiş, bunu söyleyince de taşlanarak şehit edilmiştir.¹¹⁷ Böylece MS 37'de Yerusalemler'de öldürülen genç İstefanos, Hristiyanların tanık bağlamında ilk şehitlerinden kabul edilmektedir. İstefanos'un ardından diğer inananlar da İsa'nın yolunu takip etmiş ve onlar da öldürülmüştür.¹¹⁸

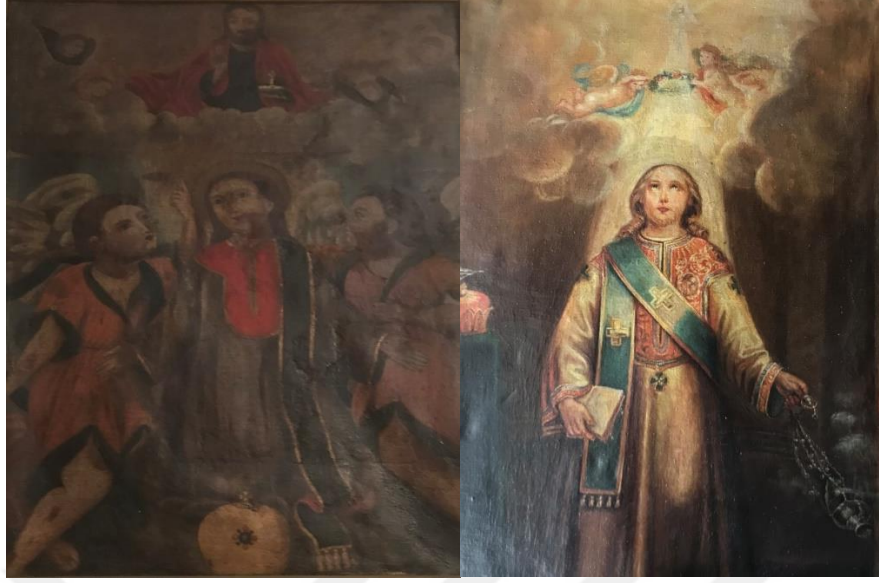
¹¹⁴ Dursun Ali Aykıt, "Müslümanların ve Hristiyanların Ortak Ziyaretgâhlarından Biri Olarak Aya Yorgi (Saint George) Manastırı", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 1, Haziran 2013, s. 128-129.

¹¹⁵ Kürşad Demirci, age., s. 332.

¹¹⁶ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 53.

¹¹⁷ Bk. Elçilerin İşleri, 7:55-60.

¹¹⁸ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 174-175.

Şekil 1: Surp Takavor Kilisesi’nde Hristiyanlığın ilk şehitlerinden sayılan Aziz İstefanos (Stephan)’ı anlatan tablolar, İstanbul, Kadıköy, foto: H. Kübra Akay, tarih: 08.08.2019.

Şekil 2: Aziz İstefanos (Stephan)’un taşlanarak şehit edilmesini anlatan tablo, Aziz İstefanos Latin Katolik Kilisesi, İstanbul/ Yeşilköy, Foto: Harun Akay, 05/08/2019.

Hristiyanlıkta kutsal olma inancı, dinleri uğruna kanlarıyla İsa'ya tanıklık etme şeklinde en yüksek derecesine ulaşmıştır. İnançları uğruna ölmeleri bir yandan acılara sebep olurken diğer yandan inananlarda büyük etki oluşturmuştur. Hatta geride kalanlarda onlara benzeme ve onların yolundan gitme isteği uyandırmıştır.¹¹⁹

Hristiyanlığın ilk dört yüzyılında artan Roma zulmü karşısında Hristiyan olmak, ölüm riskini de beraberinde almak demektir. En yaygın cezalandırma biçimleri arasında yakılma, kafaları uçurma vb. olmakla birlikte canlı canlı vahşi hayvanlara yedirmek de yer almaktaydı. Bu cezalar karşısında canlarını verenler yeni Hristiyan olanlara iman gücü veriyordu. Azizlik ifadesi başta geniş anlamda kullanılırken bu süreçten sonra şehitler için kullanılmaya başlanmıştır. Artık azizlik ve şehitlik birbirinden ayrılmaz iki unsur olmuştur.¹²⁰

1.5.2. İtirafçılar

Hristiyanlığın ilk dönemlerinin Yahudi ve Roma zulmü altında geçmesinin ardından, Konstantin'in Milan Fermanı'nı (MS 313) yayınlaması ile Hristiyanlar rahat bir nefes almış, dinlerini özgürce yaşayabilmeye başlamışlardır. 380 yılında imparator Theodos, Hristiyanlığı devlet dini olarak ilan etmiştir.¹²¹

Aslında bu tarihten sonra Hristiyanlığın resmî din haline gelmesiyle birlikte bu şehitler birer örnek olarak görülmekten çok bir hiyerofani¹²² gibi kabul edilmeye başlanmıştır. Şehitlerin sayısı her geçen gün azaldığı için; inançları uğruna acılar çekmiş fakat hayatlarını kaybetmemiş şahitler, dervişler, münzeviler ve keşişler de azizlik kategorisine dâhil edilmiştir. Kendi iradeleri ile gönüllü olarak acılar çeken bu azizler İsa'yı örnek almışlar ve kendilerini dünyadan ayırt etmişlerdir.¹²³

Bir şehidin canından vazgeçerek inancını gösterip kutsal sayılması son derece önemli iken şehit olmayan bir kişinin kutsallığını ve azizliğini kabul etmek oldukça zordur. Bunun için de *itirafçılar* (*Confessor*) ismi ile yeni bir azizlik çeşidi ortaya çıkartılmıştır. İnançlarını itiraf eden bu kişiler imanları uğruna ölmemişlerdir. Ancak İsa gibi yani İsa'ya benzeyerek yaşamışlardır.

¹¹⁹ age., s. 50.

¹²⁰ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 114-118.

¹²¹ Mehmet Aydın, *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, TDV Yay., Ankara 2007, s. 22.

¹²² Hiyerofani: Kutsalın özellikle kutsal bir yerde, nesnede veya durumda tezahür etmesi, belirmesi, ilahi tecelli.

¹²³ Robert L. Cohn, age., s. 8034.

Başlangıçta itirafçı adı din düşmanlarının karşısında İsa'ya olan bağlılığını itiraf edenler için kullanılmıştır. Sonraları bu ifade Hristiyanlık inancı içerisinde kutsal bir yaşamı sürdürüp ölenler için de yaygınlaşmıştır.

Kilise tarafından itirafçıların ilk kez onurlandırılmaları IV. yy.'da olmuştur. Bunlara örnek olarak Doğu'da Hilarion, Suriyeli Ephem, Batı'da ise Tourslu Martin ve Poitiersli Hilary verilebilir. Daha sonraları itirafçıların isimleri diptiklere (iki kanatlı katlanabilen tablo) yazılıp saygı gösterilmiş ve mezarları da şehitlerinki gibi onurlandırılmıştır.¹²⁴

1.5.3. Çileciler

Hristiyanlıkta ruhlarını tüm günahlardan arındırmak için “çilecilik” anlayışı hâkim olmuştur. Evlenmemek, insanlardan uzaklaşıp çöllere veya mağaralara sığınarak yaşamak, kaya kovuklarında oruç tutarak tefekkür etmek, kırk gün boyunca çile çekmek vb. şeklinde geçirilen bir ömür, takdir edilmeyi hak etmiştir.¹²⁵

Kendilerini düşünsel bir yaşama hazırlamak için beslenmeyi, parayı, evliliği, arkadaş edinmeyi hatta kendi iradelerini bile reddeden¹²⁶ çileciler, Hz. İsa'nın şu sözünü kendilerine esas almışlardır: “Benim adım uğruna evlerini, kardeşlerini, anne ya da babasını, çocuklarını ya da topraklarını bırakan herkes, bunların yüz katını elde edecek ve sonsuz yaşamı miras alacak.”¹²⁷

Şehirlerden uzakta, çöllerde ve ıssız yerlerde yaşayan çileciler kendilerini bu yerlerin sessizliğine bırakarak kalplerini Tanrı'ya adanmış, ruhlarını bütün günahlardan temizlemişlerdir. Böylece Tanrı ile aynı saflığa ulaşmak istemişlerdir. İlk temsilcilerinden biri Aziz Anthony olan ve Çöl Babaları olarak isimlendirilen bu insanlar çöllerde, mağaralarda yaşayarak yaşamlarını dua, murakabe ve sade bir hayat ile sürdürüp Tanrı'yı aramışlardır.

¹²⁴ Kemal Polat, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, s. 119-121.

¹²⁵ age., s. 120-121.

¹²⁶ Robert L. Cohn, age., s. 8034.

¹²⁷ Bk. Matta, 19:29.

İncillerde İsa'nın çölde kırk gün oruç tutması şeklinde yaşadığı çileden bahsedilir. Buradan hareketle Hristiyanlıkta, ne kadar çok çile çekilirse o kadar iyi Hristiyan olunur fikri yerleşir. Bu inanç dolayısıyla çileci azizler; demir prangalar giymiş, dikenli kemerler ve ucu sivri tasmalar takmışlar ya da hiçbir şey giymemişlerdir. Kimi kendini kırbaçlamış, kimi ise asılı bir fiçıda 10 yıl kalmak yahut dikenli teller üzerinde yuvarlanmak gibi imkânsız pozisyonlarda uzun süre kalmıştır.¹²⁸

Aziz Simeon Stylites (390-459) çilecilerin kendilerine örnek aldıkları önemli bir isimdir. Simeon manastırda iken vücuduna yaklaşık bir yıl boyunca ip bağlamış, ipin olduğu yerlerde de yaralar açılmıştır. Girişini çamurla kapattırdığı bir inde üç yıl aç ve susuz bir şekilde yaşamıştır. Daha sonrasında ayağını bir kayaya zincirlemiştir. Meletius adlı idareci, tefekkür için zincire gerek olmadığını söylemiş ve Simon'u kendine yaptığı bu eziyetten vazgeçirmiştir. Zincir çıkarılınca ayağında yaralar oluşmuş ve kurtçuklar bu yaralardan beslenmiştir. Günümüzde Halep'te (Suriye) bulunan ve Qal'at Samaan (Simeon'un Tepesi/Kulesi) olarak bilinen Simeon'un yaşadığı bu mekânı çok sayıda kişi ziyaret etmektedir.¹²⁹

Simeon'un takipçilerinden biri de asılı bir fiçıda on yıl çömelmiş, bir diğeri diken ve ısırğanların üzerinden yuvarlanmıştır. Kendini ateşle yakan, kasten böceklerin ısırmasını sağlayıp vücudunda yaralar açan, şiddetli açlık çeken, hiç yıkanmayan, hiç oturmayan veya yatmayan azizler de çileli bir hayat yaşayarak kendilerini çileci azizler olarak kabul ettirmişlerdir.¹³⁰

1.6. Azizlerin Fonksiyonları

Hristiyan inancında şehitliğin bir kişiyi cennete ve azizliğe taşıdığına inanılmaktadır. Bu kişilerin öldükten sonra da daimi olarak cennette kalmalarını somutlaştırmak için onlarla ilişkilendirilebilecek mucize gibi olgular gerekmiştir. Bu nedenle de azizlerin yaşamları sırasında gösterdikleri mucizeler daha belirgin şekilde vurgulanmıştır.¹³¹

¹²⁸ Kemal Polat, age., s. 121-123.

¹²⁹ Dusun Ali Aykıt, "Akdenizli Bir Keşiş: Sütuncu Simeon", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 12, S. 2, Nisan 2012, s. 87-90.

¹³⁰ Kemal Polat, age., s. 122-123.

¹³¹ Robert L. Cohn, age., s. 8034.

Azizler, Hristiyanlıkta geçmişte olduğu gibi günümüzde de inananların ruhlarını aydınlatanlar olarak nitelendirilmektedir. Azizlerin, hem insanın hem de insan tabiatının gelişmesini sağlayan ilahi bir güç kaynağı olduğuna inanılmaktadır. Böylelikle azizlere çeşitli fonksiyonlar verilmiştir.¹³² Bunlar:

1. Şifa Vermeleri
2. Şefaet Etmeleri
3. Koruyucu Olmaları
4. Örnek Olmalarıdır.

1.6.1. Şifa Vermeleri

Şifa; bedenlen veya zihnen rahatsızlanan birisinin sağlığına kavuşmasıdır. Hristiyanlıkta Tanrı, şifayı bazen eğitimli kişiler (doktorlar) aracılığı ile bazen de mucizevi şifa yöntemini kullanarak verir. Mucizevi şifa; herhangi bir tedavi yöntemi kullanmak yerine Tanrı'nın iman aracılığıyla verdiği şifaya denir. Kutsal yazılardaki şifa mucizeleri anında gerçekleşir ve hastalık tekrarlamaz. Mucizeler, bunu gerçekleştiren kişinin sözlerini doğrular.

Eski Ahit'te Miryam'ın¹³³, Naaman'ın¹³⁴ ve Kral Yaravam'ın iyileşmeleri¹³⁵ mucizevî şifaya örnektir. Yine İsraililerin yılanlar tarafından sokulduklarında tunç bir yılan heykeline bakarak şifa bulmaları da ¹³⁶ Musa peygamberin şifa mucizeleri arasındadır.

Yeni Ahit'te İsa Mesih'in hem bireysel¹³⁷ hem de topluca¹³⁸ uyguladığı şifa mucizelerine rastlamaktayız. Bir kölenin kılıçla koparılan kulağını iyileştirmesi,¹³⁹ 38 yıldır felçli olup yürüyemeyen adamın yürümesi¹⁴⁰ kör doğmuş bir adamın gözlerinin açılması¹⁴¹ Hz. İsa'nın mucizevi şifalarına verilebilecek örneklerden sadece birkaçıdır. İsa Mesih, on iki öğrencisine¹⁴² ve yetmiş kişiye¹⁴³ iyileştirme yetkisi vermiştir.¹⁴⁴

¹³² Kemal Polat, age., s. 147.

¹³³ Bk. Çölde Sayım, 12:5-15.

¹³⁴ Bk. 2. Krallar, 5:14.

¹³⁵ Bk. 1. Krallar, 13:6.

¹³⁶ Bk. Çölde Sayım, 21:6-9.

¹³⁷ Bk. Luka, 4:39.

¹³⁸ Bk. Matta, 4:23.

¹³⁹ Bk. Luka, 22:50-51.

¹⁴⁰ Bk. Yuhanna, 5:9.

¹⁴¹ Bk. Yuhanna, 9:14.

¹⁴² Bk. Matta, 10:1.

Şifa verme fonksiyonunda Azize Meryem'in ismi de oldukça önemlidir. Onun mucizeleri daha çok ikonaları aracılığı ile gerçekleşmiştir. Örneğin 1352 yılında Novgorodlular, ortaya çıkan veba salgınından Azize Meryem'in "Belirme" (Znamenie) ikonası önünde dua ederek kurtulduklarına inanırlar. Azize Meryem'in "Günahların Şefaatchisi" ikonası da 1844 yılında birçok insanı kolera salgınından kurtarmış ve şifa bulmalarını sağlamıştır. Eli ağrıyanlar Azize Meryem'in "Üç El" (Troeruçitsa) ikonasına başvurumaktadırlar. Yine onun çeşitli ikonaları sayesinde felçli, dilsiz, göz hastası olanların da iyileştiğine inanılmaktadır.¹⁴⁵

Şekil 3: Azize Meryem'in üç el ikonası¹⁴⁶

Aziz Yahya da şifa beklenen isimler arasında yer almaktadır. Başı kesilerek öldürüldüğünden, çektiği bu eziyetin mükâfatı olarak başı ağrıyanlara şifa olduğuna inanılmaktadır.¹⁴⁷

Hristiyanlar arasında şifa verdiğine inanılan birçok ismin yanında tezimizin konusu olan Aziz Vlas da ön plana çıkmaktadır. 280-316 yılları arasında Sivas'ta yaşamış olan Aziz Vlas, Anadolu'da Hristiyanlığın ilk şehitlerinden biridir. Pagan

¹⁴³ Bk. Luka, 10:9.

¹⁴⁴ Behnan, Konutgan, Levent Kınran vd. "Sağlık, Hastalık ve Şifa", *Kutsal Kitap Sözlüğü*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2016, s. 622-623.

¹⁴⁵ Abdimuhamet Mamytov, age., s.190-191.

¹⁴⁶ <http://www.oodegr.com/tourkika/ikonalar/PanagiaTrixerousa.jpg> (Erişim Tarihi: 31/12/2020).

¹⁴⁷ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 190-191.

inancını kabul etmeyip çeşitli işkencelere maruz kalan Vlas, dönemin Roma valisi tarafından öldürülmüştür. Yaşamı sırasında gösterdiği mucizeler pek çok hastalığa şifa kaynağı olarak görülür.¹⁴⁸ Boğaz hastalıkları başta olmak üzere cüzam, diş ağrısı, doğum sancısı, böbrek taşı ağrısı, enfeksiyon, veba ve daha birçok hastalık için Aziz Vlas'tan şifa beklenmektedir.¹⁴⁹

İsa Mesih'in yardımı alınarak yapılan bu şifa yöntemleri Ortaçağ'da azizlerin en önemli özellikleri olarak kabul edilmekteydi. İsa'nın adını anarak dua etme şeklinde yapılan tedavi yöntemi kimi zaman haç kimi zaman da azizin hastanın üzerine eliyle dokunması şeklinde yapılmıştır. Bunlara ilaveten kutsal su, şarap ve ekmek de azizler tarafından tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır.¹⁵⁰

1.6.2. Şefaath Etmeleri

Şefaath sözlükte; “tek olan bir şeyi dengi veya benzeriyle çift hale getirmek; birinin önüne düşüp işini görmeye çalışmak, işinin hallolması için birinin aracılığını istemek” anlamlarındaki Arapça şef kökünden türemiştir.¹⁵¹ Süryanicede “sniğrutho” kelimesi ile karşılık bulan şefaath¹⁵², terim olarak ise “kıyamet gününde peygamberlerin ve kendilerine izin verilen sâlih kulların, müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunması” manasına gelmektedir.

Kurtuluş öğretisine olan inançtan dolayı şefaath birçok dinde yer alırken niteliği ve biçimi farklılık göstermektedir. Genellikle şefaath; ölmüş yahut yaşayan kutsal kişiler aracılığıyla dindarlar adına veya günah ile sevabı eşit olan bir ruhun lehine Tanrı katında af dileme şeklinde gerçekleşir.¹⁵³

Yeni Ahit'te şefaath “bir kişinin, başkasının lehine af dilemesi yahut onu savunması” anlamında kullanılmıştır. Özellikle de İsa Mesih, başrahip sıfatıyla inananların bağışlanmasını dileyen ve onlar için şefaatte bulunan biri olarak

¹⁴⁸ Yıldız Deveci Bozkuş, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Sivas Ermenilerinin Genel Durumu”, *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, C.1, 21-25 Mayıs, Sivas 2007, s. 388.

¹⁴⁹ Arman Çuhacıyan, *Uluslararası Üne Sahip Sivash Aziz Vlas*, çev. Arusyak Özfuruncu, Aras Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 9.

¹⁵⁰ Murat Tural, “Ortaçağ'ın Şifa Dağıtıcıları: Hekim Olarak Şaman ve Aziz” *12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Türk Dünyası'nda Kültürel ve Ekonomik İşbirliği Kongre Bildirileri*, C. 2, İstanbul 2014, s. 900.

¹⁵¹ Mustafa Alıcı, “Şefaath”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 38, TDV Yay., İstanbul 2010, s. 411.

¹⁵² Rahip Hanna Dolabani, *Azizlerin Şefaati*, çev. Gabriyel Akyüz, Resim Matbaacılık, İstanbul 1999, s. 5.

¹⁵³ Mustafa Alıcı, age., s. 411.

anlatılır.¹⁵⁴ Pavlus’a göre Parakletos (yardımcı) diye isimlendirilen Kutsal Ruh da inananların zor zamanlarında onlar adına yakarır, yeryüzünde azizlerin mücadelelerine yardım eder ve şefaatte bulunur. Tanrı da Kutsal Ruhun bu duasına olumlu cevap verir.¹⁵⁵

Hristiyanlar meleklerin de kilise için şefaati edip duada bulunduklarına inanırlar. Vefat eden azizleri de ruhça meleklerle benzetirler. Bu sebeple onların da şefaatinin geçerli olduğunu¹⁵⁶ düşünürler.¹⁵⁷

İsa Mesih ve Kutsal Ruh’un şefaati diğer kişilerin şefaatine engel olmaz. Çünkü aralarında önemli bir fark vardır. İsa Mesih’in şefaati, özünde değişmeyip kalıcıdır. Azizlerinki ise Tanrı ile Hristiyanlar arasında bir aracı kabul edilir. İnanca göre bütün Hristiyanlar Kilise’nin evlatları olarak tek bir vücut oluşturur. Bu beden başı İsa Mesih, azizler ise organlarıdır. Nasıl ki organlar birbiriyle yardımlaşarak çalışıyorsa azizler de inananlar için dua ederek onlara hizmet verir. Azizler, Tanrı’ya yönelenlere Tanrı’nın merhametini kolayca kazandırabilen bir etken olarak kabul edilir.¹⁵⁸

İlk dönemden itibaren kilise babaları ruhani varlıklara dua edip onlardan şefaati istemişlerdir. Örneğin ilk kilise babalarından Origen; İsa, melekler ve azizlerin şefaatinde bahsetmiştir. Kudüslü Cyril, Nazianzuslu Gregory, Ortaçağ’ın Hristiyan teoloğu Thomas Aquinas gibi daha pek çok isim azizlere niyazda bulunmayı, onlardan dua ve tövbelerine ortak olmalarını istemek gerektiğini söylemişlerdir.¹⁵⁹

Şefaatin kabul edilmesi için bazı şartlar gerekmektedir. Bir kişi şefaati dilediyse öncelikle tövbe etmesi ve günahlardan uzaklaşması gerekmektedir. Yalnız azizlerin değil İsa Mesih’in şefaati istenirken de tövbe edilmesi istenir. Nitekim Luka İncili’nde “Eğer tövbe etmezseniz, hepiniz mahvolacaksınız.”¹⁶⁰ şeklinde

¹⁵⁴ Bk. İbraniler’e Mektup, 7:25.

¹⁵⁵ Bk. Romalılar’a Mektup, 8:26-28,34.

¹⁵⁶ Bk. Vahiy, 6:9-10.

¹⁵⁷ Rahip Hanna Dolabani, age., s. 20.

¹⁵⁸ Kemal Polat, age., s. 180.

¹⁵⁹ Mustafa Alıcı, age., s. 411.

¹⁶⁰ Bk. Luka, 13:15.

belirtilmektedir. Günahına devam edenlere yapılan şefaatin ise kabul olunmayacağına¹⁶¹ inanılmaktadır.¹⁶²

Katolik Hıristiyanlıkta azizlerin şefaatine inanılmakla birlikte bazı azizlerin özellikle şefaet yönünün vurgulandığı görülmektedir. XIV. yy.da Almanya’da sıkıntılı zamanlarda yardım istenilen “14 Şefaetçi Aziz” grubunun oluşturulması buna örnek olarak gösterilebilir.¹⁶³

Doğu ve Ortodoks kiliseleri de azizlerin şefaatinin kabul etmektedirler. Protestanlıkta ise İsa Mesih’in şefaati kabul edilip, bunun dışındakilerin şefaati ise tartışmalara yol açmıştır. Günümüzde bazı Protestan kiliseler “yaşayanların birbirine dua etmeleri” anlamındaki şefaati kabul ederken, Anglo- Katolikler ise Katoliklere benzer şekilde meleklerin ve gökteki azizlerin şefaatine olumlu bakmaktadırlar.¹⁶⁴

1.6.3. Koruyucu Olmaları

İlk çağlarda kentlerin, denizlerin, ırmakların, gemicilerin koruyucu tanrıları vardı. Bu tanrılar için de tapınaklar inşa edilmekteydi. Hıristiyanlık Roma topraklarında yayılmaya başlayınca, pagan inancındaki bazı geleneklerin de bu dine karıştığını görmekteyiz. Hıristiyanlığın Roma topraklarında kabulüne kadar geçen sürede pek çok Hıristiyan öldürülmüştür. Bu din şehitlerinin “kutsal emanet” sayılan kemikleri, saç teli, giysisi vs. kiliselerde özel bölümlere yerleştirilmiştir. Daha sonra bu kiliselerin bulunduğu kentler, o azizlerin koruması altına girmiştir. Artık kentlerin koruyucu tanrılarının yerini koruyucu azizleri almıştır.¹⁶⁵

Katolik Hıristiyanlığında hayatın belirli bir alanı için özel koruyucu kabul edilen azizler bulunmaktadır. Bu herhangi bir meslek, ülke, dava ya da insanlar için önemli bir alan olabilir. Genellikle azizlerin hayatlarında önem verdikleri, ilgi duydukları, işkence gördükleri, şehit edildikleri vs. durumlarla ilişki kurulmuş ve azizler bu alanların koruyucusu olarak kabul edilmişlerdir. Örneğin Asisli Francis doğayı çok sevdiğinden ekolojistlerin koruyucusu kabul edilmiştir. Francis de Sales

¹⁶¹ Bk. Eremya, 7:16.

¹⁶² Rahip Hanna Dolabani, age., s. 28-29.

¹⁶³ Arman Çuhacıyan, *Uluslararası Üne Sahip Sivash Aziz Vlas*, çev. Arusyak Özfuruncu, Aras Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 11.

¹⁶⁴ Mustafa Alıcı, age., s. 412.

¹⁶⁵ Bk. Emel Altan Ege, http://www.italyaonline.net/Italya/hakkinda/makaleler/altin_kapi.htm (Erişim Tarihi: 04/03/2020).

bir yazardı. Bu sebeple yazarların ve gazetecilerin koruyucu azizidir. Assisli Clare, bir Noel günü yatağından kalkamayacak derecede hasta olmuş ve kutlamalara katılamamıştır. Ancak kilometrelerce uzaklarda gerçekleşen Noel törenini görüp hissetmiştir. Bu özelliğinden dolayı televizyon sektörünün koruyucusu olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁶ Sivaslı Aziz Vlas, demir dokumacı tarağı ile işkence gördüğünden yün dokumacılarının, yün yıkayıcılarının, boyacıların vs. hamisi kabul edilmiştir.¹⁶⁷

Bir koruyucu azizin seçilmesi için belli şartlar vardır:

1. Azizin vücudunun ya da bazı önemli röliklerinin olması
2. Bir millete İncil'i tanıtmış olması.
3. Belirli bir bölgede çalışması veya ölmesi
4. Ulusal koruyucu olması
5. Kilisenin kurucusu ile özel bir bağının olması.

Katolik Hristiyanlıkta pek çok ülkenin koruyucu azizi vardır. Örneğin; Avusturya, Kuzey Amerika ve Kongo (Azize Meryem), Belçika (St. Joseph), Kanada (St. Anne ve St. George), Fransa (St. Denis), Almanya (St. Michael), İsveç (St. Bridget).¹⁶⁸

Rus Ortodoks Kilisesi'nde koruyucu özelliği ile öne çıkan azizlerin başında Azize Meryem gelmektedir. 1612 yılında Azize Meryem'in meşhur "Kazanlı" ikonasının askerler arasında mucizevî bir şekilde görüldüğüne ve Moskova'yı Polonyalıları karşı koruduğuna inanılır. Ruslar bu olayı her yıl 4 Kasım'da kutlamaktadırlar.¹⁶⁹

Hristiyanlıkta televizyon (Aziz Clare), internet gibi modern hayatın koruyucu azizlerinin yanında alkoliklerin (Aziz Monica), ıslah olmuş seri katillerin (Aziz Caedwalla),¹⁷⁰ akıl hastalarının (Aziz Dymphna) da azizleri vardır. Aziz Monica alkolik bir eşe sahipti. Çektiği sıkıntılara sabretmesi ile sadece alkoliklerin iyileşmesi için sığınılan bir aziz değil onların yanında yaşamak zorunda kalanların da

¹⁶⁶ <https://www.catholic.org/saints/patron.php> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

¹⁶⁷ Alper Sılığ, "Sivaslı Aziz Vlas", *Hayat Ağacı Dergisi*, S.8, Sivas 2007, s. 87.

¹⁶⁸ Kemal Polat, age., s. 172-173.

¹⁶⁹ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 194.

¹⁷⁰ <https://catholicsaints.info/saint-caedwalla-of-wessex/> (Erişim Tarihi: 07/06/2021).

koruyucusu kabul edilir.¹⁷¹ Aziz Caedwalla, Wessex kralı iken topraklarını genişletmek için çok cana kıymıştır. Pagan inancından ayrıldıktan sonra Hristiyanlığa geçmiş ve yaptıklarından büyük pişmanlık duymuştur. 689'da Papa Aziz Sergius tarafından vaftiz edildikten bir süre sonra vefat eden Caedwalla, aziz listesinde yerini almaktadır. Böylelikle pişman olan katillerin koruyucu azizi kabul edilmektedir.¹⁷²

Koruyucu azizliğin bu kadar geniş kategoride olması muhtemelen zor duruma düşmüş ve bunalmış olan Hristiyanların dinî hayata tutunabilmelerini sağlamak olmalıdır. Böylece Hristiyanlıktan kopmaların önüne geçilebilmektedir.¹⁷³

1.6.4. Örnek Olmaları

Hristiyanlıkta azizlerin, dinin kurucusunu örnek aldığı ve kendilerini o kişinin öğretileri doğrultusunda yaşamaya adanmışlarına inanılır. Örnek aldıkları kurucularının hayatını ve öğretilerini, kendi içinde bulundukları zaman ve mekâna uyarlayarak yaşama gayretleri insanların da onları rol model olarak görmelerine yol açmaktadır.¹⁷⁴

Hristiyan inancında azizler fazilet timsalidir ve İsa'nın en yakın arkadaşı olarak Tanrı'yı daha iyi bilirler. Onların örnekliliğini esas alarak yaşayan Hristiyanların da daha iyi bir inanan olacağı düşünülmektedir.

Azizler yaşadıkları döneme bakıldığında ahlaki anlamda örneklik teşkil etmişlerdir. Michiganlı Solanus Casey, Hristiyan dünyasında gerçek ve karşılıksız sevgi konusunda önemli bir isimdir. O, sevginin gerçek ve kalıcı olduğunu göstererek yoksulları dinleyip onlara karşılıksız hizmetlerde bulunmuştur. Böylece koşulsuz sevgi bakımından Hristiyanlıkta örnek alınan biri haline gelmiştir. Bir diğer örnek de iffet, kardeşlik ve yoksulluk timsali kabul edilen Aziz Francis'tir. Fransisken azizleri, kendilerinin de Aziz Francis gibi bu üç özelliğe sadık kalacaklarına dair yemin ederek bu tarikata girerler.

¹⁷¹ <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-monica> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

¹⁷² <https://catholicsaints.info/saint-caedwalla-of-wessex/> (Erişim Tarihi: 07/06/2021).

¹⁷³ Kemal Polat, age., s. 177.

¹⁷⁴ Robert L. Cohn, age., s. 8033.

Hristiyanlar, azizlerin gözünden Tanrıyı görebildiklerine inanırlar. Aynı zamanda azizler Hristiyanlara hayat yolculuklarını tasavvur etmeyi de öğretir. Hristiyanlar azizleri andıklarında sabır, metanet ve umut kapılarını açtıklarına, onların yaşam hikâyelerini anlatarak da hatıralarını yaşattıklarına inanmaktadırlar.¹⁷⁵

1.7. Hristiyanlıkta Azizlerin Rölikleri ve Mezarlarının Önemi

Hristiyanlıkta rölikler; Hz. İsa, aziz ve azizelerle ilişkili ya da onlardan artakalan kutsal eşya veya parçaları ifade eder. Örneğin Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği haçın parçaları rölik sayılmaktadır. Rölikler, “röliker” denilen özel kutularda muhafaza edilmektedir¹⁷⁶ ve Hristiyanlar bunların aktif bir değere sahip olduğunu düşünmektedir. Bir azizden kalan rölikler onun kutsallığından bir parça kabul edilmektedir. Bir Hristiyan hayattaki sıkıntısından kurtulmak için bu röliklere dokunduğunda azizin kendisine dokunmuş ve ondan yardım istemiş olmaktadır.¹⁷⁷ Ayrıca azizlerin kutsal naaşlarının da mucize gösterdiği ve şifa dağıttığına inanılmaktadır. Azizlerin naaşları ve ikonalarının etrafa güzel kokulu bir yağ çıkarttığı, bu kutsal yağın da şifalı olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁸

Hristiyanlıkta şehitlerin, insanlık halini aşarak canlarını Mesih için feda ettiğine inanılmaktadır. Bu şehitler Tanrı'nın dostu olarak aracılık edebilmekte ve geride bıraktıkları kutsal emanetleri de mucizeler yaratabilmektedir. Böylelikle onların mezarları ve rölikleri gökyüzü ile yeryüzü arasında iletişimi sağlamaktadır. Nasıl ki Tanrı, İsa Mesih'te bedenleştiyse, Tanrı için işkence görüp şehit olan her beden de kutsal kılınmış olmaktadır. Ekmek ile şarap, İsa Mesih'in bedenine ve kanına dönüştüğü gibi, şehidin cesedi de kutsala dönüşür. Bu inanç dolayısıyla cesedi ve kutsal emanetleri ayrılabilirdi kadar parçalara ayrılır.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Kemal Polat, age., s. 152-158.

¹⁷⁶ Metin Sözen, Uğur Tanyeli, “Rölik”, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul Mayıs 2011, s. 261.

¹⁷⁷ Kemal Polat, age., s. 188.

¹⁷⁸ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 22.

¹⁷⁹ Mircea Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, C. 3, çev: Ali Berktaş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009, s. 64.

Hristiyanlığın ilk yıllarında Roma İmparatorluğu'nun baskıları sonucu öldürülenlerin kalıntıları kutsal kabul edilerek yer altında gizlice yapılan mabetlere yerleştirilmiştir. Azizlere ait bu kalıntılar ölüm yıl dönümlerinde çıkarılmış, onlar adına törenler düzenlenmiştir. Zaman içerisinde bu mekânlar hac yeri haline gelmiş ve buralara kiliseler inşa edilmiştir. Roma'da Aziz Petrus'un şehit edildiği kayanın üzerine kurulan Aziz Peter Bazilikası (San Pietro Kilisesi) buna örnek olarak verilebilir.¹⁸⁰

İlk yüzyıllarda şehit azizlerin kutsal naaşı ve kalıntıları Hristiyan halk arasında altın ve değerli taşlardan daha kıymetli görülmüştür. Bu rölikler vasıtasıyla İlahî lütfun yeryüzündekilere aktığı düşünüldükçe şehitlerin kalıntıları toplanmıştır. II. yy.da öldürülen Aziz İgnatius'un naaşı "değer biçilemez hazine" olarak görülmüştür. Yine İzmirli Aziz Polikarp naaşı yakıldığında Hristiyanlar tehlikeye aldirmeden kemiklerini korumak için toplamışlardır.¹⁸¹

Bir şehidin yaşamından kendi hür iradesiyle vazgeçmesi, diğer Hristiyanlara onun insanüstü gücünü göstermiştir ve onları bu kişilerin ölüme karşı zafer kazandıklarına ikna etmiştir. III. yy.a gelindiğinde bu ölümlerin yıldönümlerinin belirginleştirilmesi amacıyla Roma'da anma törenleri düzenlenmeye başlanmış ve bu şehitlerin cennetteki yeniden doğuşları kutlanmıştır. Din şehitlerinin inanç sahiplerini kendi mezarlarına sürüklemesindeki güç, rahiplerin de dikkatini çekmiştir. Bunun sonucunda bu mezarlara sunaklar yapmışlar ve onları cennetteki koruyucuları olarak görmeye başlamışlardır. Hristiyan kilise yönetimi de bu saygıyı benimsemiş ve bunu dinin gücünün bir köşe taşı haline getirmişlerdir.¹⁸² İlk dinî yapılarda sunaklarda saklanan rölikler, sonrasında kilise mahzenlerine yapılan yeraltı mezarlıklarında muhafaza edilmiştir. III. yy.da ise röliklerin bağış toplamak amacıyla başka yerlere taşındığı görülmektedir.¹⁸³

Şehit azizlerin mezarlarına hürmet IV. yy.da ciddi bir saygınlığa ulaşmış, IV. ve V. yy.da Suriye'de iki tür kilise oluşumuna neden olmuştur: Bazilikalar ve Martyria'lar (din şehitleri kiliseleri). Kubbeleri ile ayırt edilebilen bu kiliselerin merkezinde azize adanan bir sunak ve azizin kutsal emanetleri bulunmaktadır. Bu

¹⁸⁰ Kemal Polat, age., s. 189-190.

¹⁸¹ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 50-51.

¹⁸² Robert L. Cohn, age., s. 8034.

¹⁸³ Arman Çuhacıyan, age., s. 10.

sunakların çevresinde kurban ayinleri ve özel törenler yapılmış, din şehidinin onuruna özel dualar edilmiştir. V. yy. ve VI. yy.da birçok bazilika kutsal emanet edinmiş, Batı kiliselerinde de bu inanç yayılmıştır. Din şehidi kiliseleri zamanla o kadar görkemli hale gelmiş ki bölgenin dinsel yaşamının merkezi olmuştur. Örneğin, Nolahı Pavlinus'un, Aziz Felix'in mezarının çevresinde inşa ettiği külliye yabancılar tarafından ayrı bir kent sanılmıştır. Psikoposlar gücünü kent dışındaki bu yeni kentlerden almıştır. Aziz Hiyeronimus bununla ilgili, azizlere tapınırken “kent adres değiştirmiştir.” diyerek durumu açıklamıştır.¹⁸⁴

Katolik Hristiyanlara göre, azizler ve rölikleri arasında çok sıkı bir bağ vardır. Katolikler azizlerin kalıntılarını üç sınıfa ayırmaktadır:

1. Azizlerin vücutlarının parçaları.
2. Azizın kullandığı eşyalar ya da giysiler.
3. İlk iki kategorideki kalıntılarla bağı olan madalya ve kolye gibi nesneler.¹⁸⁵

Rus Ortodoks Kilisesi'ne göre de kutsal naaşlar, Tanrı'nın insanlara bir hediyesidir. Hastalık, fakirlik ya da karşılaşılan zorluklarda Tanrı, insanların çare bulmaları için bu armağanı vermiştir.¹⁸⁶

Günümüzde hâlâ Hristiyanlar azizlere adanan kiliselere giderek kutsandıklarına inanırlar. Hristiyanlara göre Tanrı, azizlerin kemikleri ve giysileri aracılığıyla hayattayken olduğu gibi iyileştirici mucizelerini gerçekleştirmeye devam eder. Bundan dolayı inananlar, azizi temsil eden türbe, heykel ve eşyalara dokunurlar. Bu uygulamayı da Kutsal Kitap'a dayandırmaktadırlar.¹⁸⁷ Başta İsa'ya ait çeşitli eşyalar olmak üzere birçok azizin röliklerinin kutsallığı kabul edilmektedir. Nitekim Yeni Ahit'te 12 yıldır kanaması olan bir kadının İsa'nın elbisesine dokunarak iyileşmesi anlatılmaktadır.¹⁸⁸ Bu şekilde İsa'nın kutsal elbisesi birçok insanı iyileştirmiştir. İnsanlar da şifa bulma niyetiyle onun yolunu gözlemişlerdir.¹⁸⁹

Yine Yeni Ahit'te Tanrı'nın Pavlus aracılığı ile mucizeler gösterdiği şu şekilde anlatılmaktadır: “Tanrı, Pavlus'un eliyle olağanüstü mucizeler yaratıyordu. Şöyle ki, “Pavlus'un bedenine değen peşkir ve peştamallar hasta olanlara

¹⁸⁴ Mircea Eliade, age., s. 64-65.

¹⁸⁵ Kemal Polat, age., s. 189.

¹⁸⁶ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 128.

¹⁸⁷ Kemal Polat, age., s. 190.

¹⁸⁸ Bk. Matta, 9:20-22.

¹⁸⁹ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 132-133.

götürüldüğünde hastalıkları yok oluyor, kötü ruhlar içlerinden çıkıyordu.”¹⁹⁰ Bu bağlamda Hristiyanlar, azizin cesediyle ve ona ait olan eşyalarla ilişki kurup kutsal gücün kendi bedenlerine de sirayet edeceğine inanmaktadırlar.¹⁹¹

¹⁹⁰ Bk. Elçilerin İşleri, 19:11-12.

¹⁹¹ Kemal Polat, age., s. 190.

II. BÖLÜM

2. AZİZ VLAS'IN HAYATI VE KÜLTÜ

2.1. İsimlendirme

Katolik ve Ortodoks Hristiyanlığında önemli yer tutan azizler, imanları ve yaşam öyküleri ile inananları tarafından örnek alınan din büyükleridir. Hristiyanlığın yayılmaya başladığı ortamda azizler, bazen ismen bazen de sahip oldukları bazı özellikleri ile pagan tanrılarını hatırlatmıştır.¹⁹²

Slavlar pagan inancından Hristiyanlığa geçtiklerinde ilk etapta eski dinî yaşantılarından tamamen kurtulamamışlardır. Örneğin eskiden kutlanan bayramlar Hristiyan takvimindeki bazı bayramlarla denk getirilmeye çalışılmıştır. (Slavların yazı karşılamak ve tanrılara şükran sunmak için kutladıkları “Maslenitsa” Hristiyanlık değerleriyle birleştirilerek Büyük Oruç’a hazırlanmanın son haftası haline dönüştürülmüştür.) Eski tanrılar zamanla ismi değiştirilmiş, işlev ve fonksiyonları benzer özellikteki azizlerle ilişkilendirilmiştir. Örneğin Rusya’da dönemin din adamları halkın yeni dine kolay geçmesi için eskiden inanılan tanrılarla azizliği kaynaştırmıştır.¹⁹³ Tezimizin konusu olan Aziz Vlas (Batı’da yaygın olan Blaise, Vlasios) ismine baktığımızda da pagan tanrılarıyla yapılan benzeştirmeyi görmektediriz. Tüccarların ve sığırların koruyucusu olan tanrı Veles (Volos), Rus ikonografisinde çevresini keçi, koyun ve ineğin sardığı Aziz Vlasios (Vlas) şeklinde tasvir edilmiştir.¹⁹⁴ Novgorod halkı da eskiden Tanrı Veles’e adanan sokağa çok sevdikleri Aziz Vlas adına bir kilise inşa etmiştir.¹⁹⁵ Bir başka örnekte ise Perun’un yerini Hristiyan folklöründe ateşten arabasıyla gökyüzünde hızla giden aksakallı Aziz İlyas doldurmuştur.¹⁹⁶

¹⁹²<https://www.arasyayincilik.com/basindan/sivasli-azizin-memleketine-donusu/> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

¹⁹³ Abdimuhamet Mamytov, age., s.76-77.

¹⁹⁴ Özge Mert, “Hristiyanlığın Kabulünden 20. Yüzyıla Kadar Rusya’da Çift İnançlılık”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 122, S. 241, Ağustos 2019, s. 303.

¹⁹⁵ Abdimuhamet Mamytov, age., s. 80.

¹⁹⁶ Mircea Eliade, age., s. 36-37.

Vlas ismi Rumca ve Latince Blasios, Fransızca Blaise, Almancada Blasien, İtalyanlar arasında San Biagio, Polonya’da Blasej, Rusya’da Vlasi, Yunanistan’da Ayios Blasios, Ermeniler arasında ise Surp Vlas olarak kullanılmaktadır.¹⁹⁷ Sebastialı Vlas ya da Surp Parseğ olarak da bilinmektedir.¹⁹⁸ Vlas isminin ülkelere ve bölgelerine göre çeşitli kullanımına daha detaylı bakacak olursak şöyle bir liste vermemiz mümkün olur:

“Almanya ve Avusturya: Blasius, Blasien

Belçika: Blaise, Blaasjes, Blasius, Blazerus

Ermenistan: Surp Vlasov, Vlasaj, Vlas

Hırvatistan: Sveti Vlaho, Vlaha, Vlahu

İngiltere: Bleysis, Blaise, Blaize

İskandinavya: Blasius, Valasim, Vlasij

İspanya: Blas, Velasco, Blasco, Belasko, Blai, Blasi

İsviçre: Blaise, Blasius, Blasien, Biagio, Blez

İtalya: San Biagio, Biasce, Biâs, Blâs, Velase, Vlas, Biass, Biaxo, Biagiu, Blasiu, Blaji, Biaggio, Bilasi, Brasi, Biace

İzlanda: Blasius, Blasiju

Lüksemburg: Blieschen

Macaristan: Balassa, Balcso, Balasko

Polonya: Blasej, Blazeja, Blasek

Portekiz: Bras, Braz, Vasio, Vasco

Romanya: Vlach, Blaj

Rusya: Vlas, Vlasi, Vlasiy

¹⁹⁷ Murat Yurdakök, “Çocukta Boğaza Takılan Kılıçık ve Sivashlı Aziz Vlas (280-316)”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, S. 48, Ankara 2005, s. 361.

¹⁹⁸ Vahakn Keshishian, vd. , *Ermeni Kültür Varlıklarıyla Sivas*, Hırant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul 2018, s. 18.

Yunanistan: Ayios Blasios, Vlassios”¹⁹⁹

Fransa’da yaklaşık her 5000 çocuktan biri Blaise adını taşımaktadır. 3000 civarında aile üyesi de Blaise soyadını kullanmaktadır.²⁰⁰

2.2. Aziz Vlas’ın Hayatı

Azizlerin hayatı araştırılırken ilk başta o azizin bağlı olduğu kiliselerden bilgi alınmıştır. Zamanla azizlerin geride bıraktığı eserler çoğalmış, mezarları ve şöhreti artmıştır. Böylelikle kimi azizlerin kültü yerel kalırken kimilerinininki geniş coğrafyalarda yayılmıştır. Azizlere dair kayıtların bir kısmı Roma tarafından yapılan işkence ve zulümler sırasında, bazıları ise Roma İmparatorluğu’nun çöküşü sırasında kaybolmuştur.²⁰¹

Aziz Vlas, MS 280 ya da 283 yılında Roma İmparatorluğu’nun Armenia Parva bölgesindeki Sebasteia (Sivas) şehrinde²⁰² bugünkü Çelebiler köyünde²⁰³ doğmuştur. Kimilerine göre Ermeni kimilerine göre ise Rum olan Vlas, zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.²⁰⁴

Gençlik günlerinde önemli ilerleme kaydettiği felsefe çalışmalarına yoğunlaştıktan sonra tıp alanında başarı göstermiştir.²⁰⁵ Önceleri Pagan inancına sahip olan Vlas, hekimliği sırasında din farkı gözetmeksizin her hasta ile ilgilenmiştir. İnsani değerlerin din mensubiyetinden önce geldiğini düşünerek üstün bir ahlak örneği sergilemiştir. Farklı metotları ile hastalıkları teşhis edip şifalı bitkilerle hastaları iyileştirmesi onu önemli bir hekim haline getirmiştir. Bu özelliklerinden dolayı imparatorluk hekimliğine alınmıştır. Ancak dönemin Pagan imparatoru Diocletianus (Tatyanus, Eshab-ı Kehf dönemi imparatoru) Hristiyanlara türlü işkence ve katliamlar yapmıştır. Tüm bu işkenceleri gören Vlas, Hristiyanların bu acılara sabretmesi ve inançlarından vazgeçmemesinden etkilenmiştir. Ayrıca tedavi ettiği Hristiyanların başka inançtan olan hastalara göre daha kolay bir şekilde

¹⁹⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 56.

²⁰⁰ Murat Yurdakök, age., s. 361.

²⁰¹ Elizabeth B. Lewis, *The Iconography of St. Blaise*, Washington 1975, s. 26-27.

²⁰² Boğos Natanyan, *Sivas 1877*, Bir Zamanlar Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 261.

²⁰³ Alper Sılığ, “Sivaslı Aziz Vlas”, *Hayat Ağacı Dergisi*, S. 8, Sivas 2007, s. 83.

²⁰⁴ Boğos Natanyan, age., s. 261.

²⁰⁵ Saint Alphonsus de Liguori, *Victories of the Martyrs; The Lives of the Most Celebrated Martyrs of the Church*, C. 9, ed: Eugene Grimm, The Centenary Edition, New York 1954, s. 250.

iyileşmelerine tanık olmuştur. Bu olanlar karşısında Aziz Vlas Hristiyanlığı kabul etmiştir.²⁰⁶

Roma İmparatoru durumu öğrenince baskı ve işkencelerini daha da artırmıştır. Sivas piskoposunun da öldürülmesi sonucu kilise başsız kalmıştır.²⁰⁷ Gördüğü eğitim ile birlikte haç çıkartarak insanları ve hayvanları iyileştiren Vlas, halkın dikkatini çekmiş ve sevgisini kazanmıştır. Kötülükten uzak yaşayan, örnek ahlakı ile de çevresinde adını duyuran Vlas'ı din adamları piskopos olarak seçmiştir. Piskopos olduktan sonra Erciyes (Argois) Dağı'nda bir süre inzivaya çekilmiştir.²⁰⁸ 315 yılında Kapadokya valisi olan Agricolaus, imparator tarafından Hristiyanları öldürmesi için Sivas'a gönderilmiştir. Vali, inancı uğruna hapse atılanların vahşi hayvanlar tarafından parçalanması emrini vermiştir.²⁰⁹ Aziz'in şöhreti her geçen gün daha çok yayılınca vali bu durumdan rahatsızlık duymuş ve azizin yakalatılmasını emretmiştir.²¹⁰

2.2.1. Aziz Vlas'a Atfedilen Mucizeler

Roma İmparatoru Diocletianus Hristiyanlara dinlerini özgürce yaşama imkânı sunmadığı gibi her geçen gün işkence ve kıyımlarını artırır. Vlas Erciyes Dağı'nda keşiş hayatı yaşamaya başlar. Aziz'e ithaf edilen çok sayıda mucize de bu süreçte gerçekleşmeye başlar.²¹¹

Aziz Vlas'ın mucizelerinden biri bitkilerle ve hayvanlarla konuşabilmesidir.²¹² Erciyes Dağı'nda bir mağarada yaşarken ayı, geyik, keçi, kurt, aslan, tilki, yaban domuzu ve porsuk gibi çok sayıda hayvanın Vlas'ı ziyaret ettiği rivayet edilir. Ayrıca hayvanlardan birisi Aziz ibadet ederken geldiyse dışarıda bekler ve kutsanmak için Aziz'in ibadetinin bitmesini beklerdi. Aziz Vlas, hayvanlar kendisine alışana kadar kenarda sessizce bekler, yavaşça hareket edip hayvanlarla

²⁰⁶ Alper Sılığ, age., s. 83-84.

²⁰⁷ age., s. 83-84.

²⁰⁸ Boğos Natanyan, age., s. 261.

²⁰⁹ Saint Alphonsus de Liguori, age., s. 251-252.

²¹⁰ Boğos Natanyan, age., s. 261.

²¹¹ Jacoubs de Voragine, *The Golden Legend*, çev: William Granger Ryon, Princeton University Press, Oxford 2012, s. 151.

²¹² Alper Sılığ, age., s. 86.

konuşmaya başladılar. Hayvanlar da kendilerine zarar gelmediğini anlayınca Vlas'a yaklaştı.²¹³

Mağarada aslan, kuzu, leopar gibi pek çok hayvan sanki aralarında sonsuz bir barış varmış gibi dostane bir şekilde birlikte dururlardı. Hayvanlardan hasta ve yaralı olanları kutsayarak iyileştirir, diğerlerini ise açgözlülüklerinden dolayı uyarırdı.²¹⁴ Kuşlar ve geyikler mağaraya gelip ona yiyeceklerini getirirdi. Vlas'ın etrafında toplanan hayvanlar, onun elini kaldırıp kutsamasını bekler ve kutsanmadan mağaradan ayrılmazdı. İnsanları ve hayvanları ilaçlarla değil, elini hastanın üzerine koyarak Mesih'in adını anıp yaptığı dualarla iyileştirirdi.²¹⁵

Bir rivayete göre Kapadokya valisi Agricolaus amfi tiyatro gösterisi için hayvan yakalamak üzere avcılarını görevlendirir.²¹⁶ Askerler girdikleri mağarada ayılar, aslanlar ve kurtların diz çökmüş vaziyette Aziz'in etrafını sardığına şahit olurlar.²¹⁷ Bir başka anlatımda ise ava çıkan askerler bir hayvanın peşine düştüklerinde tesadüfen mağarayı görürler. Mağaraya giren askerler büyük bir vahşi hayvan sürüsü görünce şaşkınlık içinde olayı efendilerine anlatır. Efendileri, Vlas ve tüm Hristiyanları huzuruna getirmeleri için daha çok asker gönderir. O gece İsa Mesih, Vlas'ın rüyasına üç kez girip, "*Ayağa kalk ve bana kurban sun.*" der. Sabah askerler tutuklamak için gelince Vlas, "*Hoş geldiniz oğullarım! Şimdi anlıyorum ki Tanrı beni unutmadı.*" der ve onlarla gider.²¹⁸

Pagan inancına geçmeyi kabul etmeyince Romalı askerler tarafından tutuklanan Vlas'ın şehre girmeden şöyle bir mucizesi daha gerçekleşir: Bir kadın, boğazına balık kılçığı takılmış ölmek üzere olan oğlunu Vlas'a getirir. Ayaklarına kapanıp ağlayarak Vlas'tan yardım ister. Vlas, kendi ismini anarak yardım isteyenlerin dileğinin kabul olması için Tanrı'ya yalvarır.²¹⁹ Bu olayı anlatan rivayetlerde ufak farklılıklar vardır. Bunlar: Vlas'ın ellerini çocuğun üzerine koyduğu ve boğazını işaret ettiği, haç işareti yaptığı, haç işaretini oğlanın boğazına bastırıldığı, haç işaretini oğlanın ağzı üzerinde yaptığı, ellerini çocuğun boğazı üzerine

²¹³ Elizabeth B. Lewis, age., s. 39-40.

²¹⁴ Anna Jameson, *Sacred and Legendary Art*, C.2, Boston 1879, s. 314.

²¹⁵ Arman Çuhacıyan, age., s. 5.

²¹⁶ Elizabeth B. Lewis, age., s. 40.

²¹⁷ <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-blaise> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

²¹⁸ Jacoubs de Voragine, age., s. 151.

²¹⁹ age., s. 151.

yerleştirdiği, çocuğun üzerinde ellerini açtığı, ellerini çocuğun kafasına koyduğu, başparmağını çocuğun boğazına koyup ha işareti yaptığı şeklindedir.²²⁰

şekil 4: Aziz Vlas'ın hayatını kurtardığı ocuk ile gösterildiği bir resim. Aziz, adına düzenlenen boğaz kutsama törenlerinde kullanılan mum ve mağarada iyileştirip kutsadığı hayvanlarla tasvir edilmiştir.²²¹

Vlas, ocuğun iyileşmesi için Tanrı'ya dua eder:

“Eğer birinin boğazına bir kemik takılırsa veya boğazı hasta olursa imanla dua etsin ve her zaman esirgeyici olan Tanrı'dan benim aracılığımla yardım istesin. Eğer biri ağır hastalanırsa veya bir tehlikeyle karşı karşıya kalırsa beni hatırlasın ve Tanrı'ya dua etsin. Tanrım o zaman onu iyileştirir, tehlike ve kazalardan korur.”

ocuk hemen iyileşir. Vlas'ın duasının ardından gökte bir ışık belirir ve bir ses duyulur:

²²⁰ Elizabeth B. Lewis, age., s. 42.

²²¹ <https://goanchurches.info/wp-content/uploads/2016/01/St.-Blaise.jpg> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

“Ben seni kutsayan Tanrıyım. İsteklerini her zaman gerçekleştireceğim. Herkesin ruhu için ne dilersem, yerine gelecek. Senin adınla bana yakaran hastaları ve tehlikedekileri kurtaracağım. Eğer kurtulamazlarsa, ebedi ödüllendirilecekler. Sana yardım eden dul kutsanacak ve seni hatırlayan herkes mükâfatlandırılacak. Onlara hem bu dünyada, hem de ahirette ödüller verilecek.”²²²

O günden sonra birinin boğazına kemik ya da kılçık takılıp nefes borusu tıkanığında Aziz Vlas'ı andığında iyileşeceğine inanılmaktadır.²²³

Şekil 5: XVIII. yy.a ait bir parşömeinde Tanrı, Aziz Vlas'a bir bulut içerisinde (üçgen ve göz şeklinde) görünür. Azizin kurtardığı çocuk da resimde tasvir edilmiştir.²²⁴

Bu olaya tanık olan Romalı askerler çok şaşırır ve Vlas'ı götürmek istemezler. Fakat verilen emri yerine getirmek için yola devam ederler. Askerler Vlas'ı götürürken bir mucize daha gerçekleşir. Tek varlığı bir domuz yavrusu olan kadın, Vlas'ın karşısına çıkar. Domuz yavrusunu bir kurdun kaptığını söyler ve Vlas'tan yardım ister. Vlas da kadına “Üzülme, domuzcuğun geri gelecek.” der. Birkaç dakika içerisinde kurt domuzu geri getirir.²²⁵

²²² Arman Çuhacıyan, age., s. 5.

²²³ Ruhi Demir, “Sivas'ın Kayıp Azizi”, 31/05/2014, <http://www.sivasirade.com/haber/-4822.html> (Erişim tarihi 12/06/2019).

²²⁴ <https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseChainedMan.gif> (26/12/2020).

²²⁵ Jacoubs de Voragine, age., s. 152.

Şekil 6: Aziz Vlas'ın tutuklanmasını anlatan tablo, (Tabloda askerler Vlas'ı yakalamış ve valinin karşısına getirmiştir. Ayrıca boğazına balık kılıcı takılan çocuk ve annesi, ağzında domuz yavrusunu tutan kurt da resmedilmiştir.) Allegretto Nuzi, XIV. yy.²²⁶

Vlas, Roma valisinin huzuruna çıkarılır. Bütün bu mucizelere çok sinirlenen Vali Agricolaus, Vlas'ı hapse attırır. Sonrasında huzuruna çağırıp inancından vazgeçirmek için onurlandırmak ister. “Selamlar tanrıların dostu Vlas.” dediğinde Vlas *“Vali hazretleri, aynı şekilde selam olsun, ancak onlara tanrı demeyin, onlar şeytandır. Zira onlara tapanlarla birlikte ebedi ateşe atılacaklardır.”* diyerek karşılık verir. Bunun üzerine daha çok sinirlenen vali, Aziz'in sopalarla dövülüp tekrar hapse atılmasını emreder. Vlas ise *“Aptal adam, işkencelerinle kalbimden Tanrımın sevgisini söküp atabileceğini mi zannediyordun. Beni güçlendiren bu sevgidir.”* şeklinde cevap verir.²²⁷

Vlas hücreinde aç bırakılır. Vlas'ın tutuklandığını duyan dul kadın, tek geçim kaynağı olan domuzunu keser.²²⁸ Domuzun baş ve ayaklarını pişirip, bir şamdan ve ekmekle birlikte Vlas'a getirir. Vlas yemeği yer ve dul kadına teşekkür

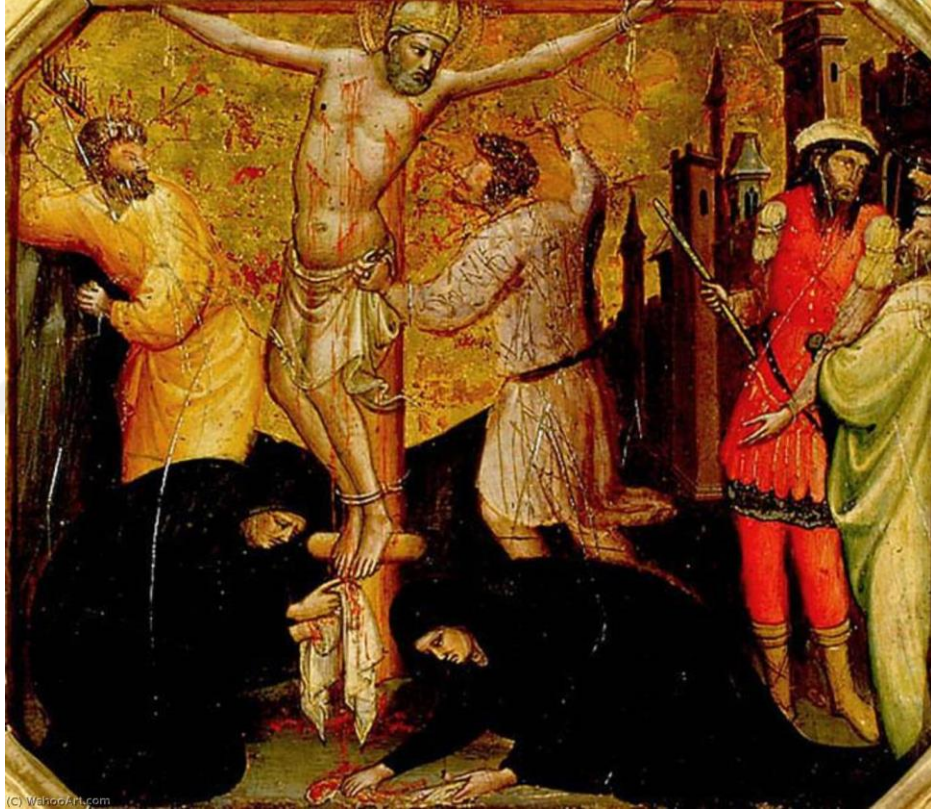
²²⁶[https://www.artnet.com/WebServices/images/ll00080lldSz6FFgPNECfDrCWQFHPKc40K/allegretto-\(da-fabrizio\)-nuzi-the-arrest-and-miracles-of-saint-blaise.jpg](https://www.artnet.com/WebServices/images/ll00080lldSz6FFgPNECfDrCWQFHPKc40K/allegretto-(da-fabrizio)-nuzi-the-arrest-and-miracles-of-saint-blaise.jpg) (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

²²⁷ Jacobs de Voragine, age., s. 152.

²²⁸ Anna Jameson, age., s. 315.

eder. Vlas yemekten sonra dul kadına, “*Her yıl benim adıma kiliseye bir mum ada; sen ve senin gibiler mutluluk bulacaklar.*” der. Dul kadın her yıl Aziz’in adına kiliseye bir mum adar ve refaha kavuşur.²²⁹

Vlas’ın inancından dönmediğini gören vali, onu bir tahta parçasına yahut işkence sehpasına bağlatır. Azizin vücuduna demir dikenlerle ya da demir taraklarla derisi yüzülerek işkence yapılır. Bu dayanılmaz işkenceler sırasında azizin vücudu parça parça olur ve kanlar fişkirir. Eziyeti yapan kişiler dahi utanç ve acı duyar. Tüm bunlar karşısında Vlas’ın yüzünde en ufak bir acı belirtisi olmaz, aksine çevresindekilere neşeli bir çehre ile bakar.²³⁰

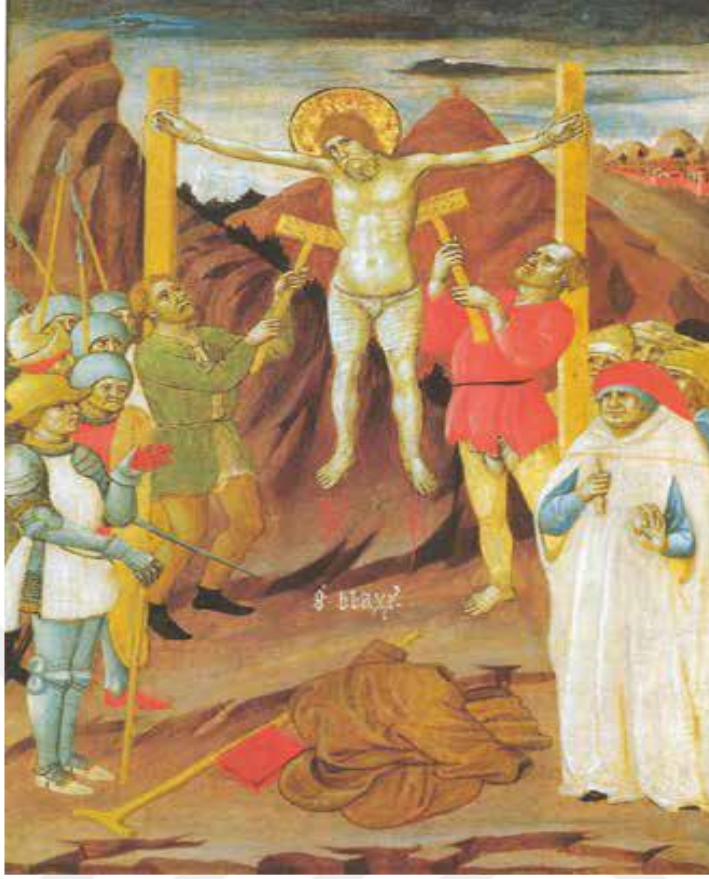

Şekil 7: Maritto di Nardo, Aziz Vlas’ın demir taraklarla işkence edilmesini anlatan tablo. Aziz’in kanını silen kadınlar da resmedilmiştir. (İtalya)²³¹

²²⁹ Jacoubs de Voragine, age., s. 152.

²³⁰ Elizabeth B. Lewis, age., s. 45-46.

²³¹ [https://img.wikioo.org/ADC/Art.nsf/O/AQS8KL/\\$File/Mariotto-Di-Nardo-Martyre-de-Saint-Blaise.jpg](https://img.wikioo.org/ADC/Art.nsf/O/AQS8KL/$File/Mariotto-Di-Nardo-Martyre-de-Saint-Blaise.jpg) (Erişim Tarihi: 10/11/2020).

Şekil 8: Giovanni Antonio Bellinzoni da Pesaro tarafından Aziz Vlas'ın yün tarağı ile işkence görmesini anlatan tablo,(İtalya) MS XV. yy.²³²

Vlas işkencenin ardından tekrar hücreye gönderilir. İşkence sırasında yedi kadın Vlas'ın vücudundan çıkan kanları alıp göğüslerini ve yüzlerini meshederler. Kadınlara putlara tapması emredilir. Kadınlar, putları alıp tükürürler ve ağzını bağladıkları çuvala koyup nehre atarlar. Hâkime giderek “Putlar gerçek tanrılar olsaydı bizim ne yapacağımızı anlayıp bize engel olurlardı, nehirden de çıkabilirlerdi.” diyerek kendilerini savunurlar.²³³ Hâkim bu duruma çok sinirlenince önlerine ateş, erimiş kurşun, kılıçlar, demir kaşığı ve çeşitli işkence aletleri koydurur. Diğer tarafa ise ziynetler, altın ve gümüş eşyalar koyup kadınlara istediklerini seçebileceklerini söyler. Kadınlar süs ve ziynet eşyalarının kimini ateşe atar, kimine ise tükürür.²³⁴ Hâkim bu durum karşısında kadınları astırıp demir

²³² Ersin Çelikbaş, “Hadrianoupolis Kilise C Yapısı’nda Ele Geçen İki Adet Yün Tarağı Üzerine Değerlendirme”, *Tüba-Ked (Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi)*, S. 20, Ankara 2019, s. 78.

²³³ Alper Sılığ, age., s. 86.

²³⁴ Arman Çuhacıyan, age., s. XXI.

tırmıklarla işkence yaptırır. Kızgın demir çubuklarla derilerini dağlatır. Kadınların derileri kar gibi beyaz görünür ve vücutlarından kan yerine süt akar.²³⁵ Tüm bu işkenceler sırasında kadınlardan birinin iki küçük oğlu gelir ve anneleri ile birlikte şehit olmak isterler.²³⁶ İki çocuk annelerine “Sevgili anne, bizi geride bırakma. Bizi cennetin krallığının tatlılığıyla doldur.” diyerek yalvarır.²³⁷ Bir melek kadınlara görünüp “*Hiç endişelenmeyin, işini iyi yürüten bir işçi, onu çağırmanın kutsamasını hak eder. Yaptıkları için emeğinin karşılığını alır ve bundan mutluluk duyar.*” der ve böylelikle kadınlara güç verir.²³⁸ Ardından hâkim, kadınları ateşe atar fakat Tanrı’nın gücüyle ateş onları yakmaz. Kadınlar yanmaktan kurtulurlar. Vali onlara “Büyü yapıyorsunuz. Artık tanrılarımıza tapının.” der. Kadınlar “Başladığınız işi bitirin. Biz ebedî krallığa çağrıldık.” şeklinde cevap verir. Vali başlarının kesilmesini emreder. Kadınlar “Ey Tanrım! Bizi karanlıklardan sonsuz ışığa çıkardın. Şimdi ruhlarımızı al ve sonsuz yaşama girmemize izin ver.” şeklinde dua ederler. Başları kesilerek şehit edilirler.²³⁹ Onların inançlarına şahit olan cellat İrenarch, Hristiyanlığı seçer ve imanı için canını verir.²⁴⁰

²³⁵ Jacoubs de Voragine, age., s. 152.

²³⁶ Elizabeth B. Lewis, age., s. 47.

²³⁷ Jacoubs de Voragine, age., s. 152.

²³⁸ Arman Çuhacıyan, age., s. XI.

²³⁹ Jacoubs de Voragine, age., s. 153.

²⁴⁰ Vinicije B. Lupis, “Sebaste in the Memory of Dubrovnik”, *Sebaste-City of Saint Blaise*, ed: Vinicije B. Lupis, Ston 2017, s. 92.

Şekil 9: Aziz Vlas'a yapılan işkenceyi anlatan bir tablo, İtalya²⁴¹

Hristiyanlara yönelik 23 Şubat 303'te açıkça başlayan zulümler 1 Mayıs 305'e kadar sürer. Sebastie'deki zulmün ilk kurbanları arasında rahip Acacius ve yedi Hristiyan kadın da vardır. Askeri komutan Lisius, Eustratius ve Orestes'i de hapse attırır. Ardından vali Agricolaus'un emriyle Eustratius bir fırında öldürülür. Orestes ise demir bir yatağa atılır ve yakılarak öldürülür. İmparator Galerius'un 30 Nisan 311'de yayınlanan Hoşgörü Fermanı sonucu imparatorluğun Maximinus tarafından yönetilen kısmında Hristiyanlara yönelik zulüm kısmen azalır. Ancak birkaç yıl içerisinde siyasi güçte yaşanan değişiklik sonrası Licinius, Hristiyanlara karşı olumlu tutumunu değiştirir. Onları Konstantin'i desteklemekle suçlar. Aziz Vlas'ın Sebaste'deki konumu da Ermenistan'dan göç eden pagan Ermenilerin onu Konstantin'in destekçisi olmakla suçlamaları ve bu suçlamaların Arius'un takipçileri tarafından da desteklenmesi ile çok tehlikeli bir hal alır.²⁴²

²⁴¹https://katakombe.org/gallery/images/2020/01/25/Giovanni_da_San_Giovanni_martirio_di_san_bia_gio_1619_02.md.jpg (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

²⁴² Vinicije B. Lupis, age., s. 92.

Vlas bütün bu yaşananlardan ve işkencelerden sonra da inancından vazgeçirilemez. Bunun üzerine ordalie²⁴³ yapılmasına karar verilir.²⁴⁴ Vlas valiye “Tehditlerinden korkmuyorum. Dilediğini yap, vücudumu tamamen size teslim ediyorum.” der. Vlas’ın vücuduna büyük bir taş bağlayıp suya atarlar. Vlas suya batmaz ve suyun yüzeyinde haç işareti yapar. Su toprağa dönüşür. Ardından Vlas “Eğer tanrılarınız gerçekse güçlerini bize gösterin ve girin buraya.” der. 65 asker Vlas’ı nehirde çıkarmak için suya girince tüm askerler suda boğularak ölür. Gökten bir melek çıkar ve “Vlas, çık ve tacı al, çünkü Tanrı’nı senin için hazırladı.” der. Vlas buz gibi sudan çıkarken vali bunun bir büyü olduğunu düşünerek daha çok sinirlenir Vali, inancından vazgeçmeyeceğine kararlı mısın? diye sorunca Vlas, “Zavallı adam, ben İsa’nın hizmetkârıyım ve şeytana tapmam.” der.²⁴⁵

Şekil 10: Aziz Vlas’ın çocuğu iyileştirmesi, arkadaki nehirde ise 65 askerin boğularak ölmesi tasvir edilmektedir. St. Magnus Kilisesi, Waldburg, Almanya.²⁴⁶

²⁴³ Ordalie: Ortaçağ’da başka kanıt bulunmadığı zaman birinin suçlu olup olmadığını anlamak için başvurulacak yöntemdir. Zehirli maddeleri yemeye zorlama, soğuk suya ya da ateşe atılma gibi ölümcül sonuçlar doğuran bu uygulama sonrası sanık ölümden kurtulursa onun masum olduğuna inanılırdı. Detaylı bilgi için bk. Dario Sabbatucci, “Ordeal”, *Encyclopedia of Religion*, C. 10, Second Edition, ed: Lindsay Jones, Thomson Gale, America 2005, s. 6846- 6851.

²⁴⁴ Arman Çuhacıyan, age., s, XI.

²⁴⁵ Jacoubs de Voragine, age., s. 153.

²⁴⁶ <https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseReviveBoy.gif> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

Şekil 11: Carlo Maratti'nin 1680 yılında "Martyrdom of San Biagio" tablosu, İtalya²⁴⁷

Carlo Maratti eserinde Aziz Vlas'a yapılan işkenceleri tasvir etmiştir. Bu yapıtta Aziz Vlas, makaraya bağlanmış halde dokumacı tarağı ile işkence görürken, yüzünü gökyüzüne çevirmiş metanet içerisinde dua etmektedir.²⁴⁸

2.2.2. Aziz Vlas'ın Öldürülmesi

Aziz Vlas putperestliğe geçmesi için yapılan bütün işkencelere rağmen inancından vazgeçmez. Kapadokya Valisi Agrioclaus, Vlas hakkında başının kesilmesi kararını verir. Vlas şehit olurken, acısı ya da hastalığı olanların kendi ismini anarak yardım istemeleri halinde dualarının kabul olması için Tanrı'ya yalvarır. Bu duanın üzerine gökyüzünde bir bulut oluşur ve Tanrı onlara seslenip bu isteğini kabul ettiğini söyler. Aziz Vlas şehit edilirken, iki çocuğun şehit olma arzusu da gerçekleştirilir. Aziz ile birlikte çocukların da boynu vurulur. Bu olay ya Sebasteia'da (Sivas) ya da şehrin sınırlarının ötesindeki bir kayada gerçekleşmiştir.²⁴⁹

²⁴⁷ <https://i.pinimg.com/originals/f5/cf/eb/f5cf6b688813ac40e5152702d5f05464.jpg> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

²⁴⁸ Anna Jameson, age., s. 316.

²⁴⁹ Elizabeth B. Lewis, age., s. 49-50.

Şekil 12: Giovanni Antonio da Pesaro tarafından XV. yy.da yapılan Aziz Vlas'ın iki çocukla (tabloda genç olarak tasvir edilmiş) öldürülmesini anlatan tablo²⁵⁰

Aziz Vlas 316 yılında şehit edilir. Aziz Vlas'ın şehit edilmesi Julien takvimine göre 11 Şubat, Gregoryen takvimine göre 3 Şubat'tır. Ortaçağın dini takvimlerinde ise 15 Şubat'tır. Kiliselere göre anma tarihleri de bu şekildedir.

Askerler Aziz'in cesedini infaz alanında bırakıp giderler. Ardından Else (Helise) adındaki Hıristiyan bir kadın orada bir mezar yeri kazarak Aziz'in ve beraberinde öldürülen iki çocuğun²⁵¹ naaşını şehit oldukları yere (Sivas surları yakınına) defneder. O bölgede de çok sayıda mucize gerçekleştiği anlatılır.²⁵²

²⁵⁰<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseMiracle.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

²⁵¹ Nicholas Patrick Wiseman, "The Holy Helpers, S. Blaise and S. Erasmus", *The Dublin Review*, C. 22, Third Series, Tablet Publishing Company, New York 1889, s. 343.

²⁵² Boğos Natanyan, age., s. 261.

Aziz Vlas'ın öldürülmesinden uzun yıllar sonra da anılıyor olması Hristiyanlıkta kendilerini tam anlamıyla İsa'ya verenlerin sahip olduğu güce örnek olarak gösterilmektedir. İsa'nın son akşam yemeğinde elçilerine “Eğer bende kalırsanız ve sözlerim sizde kalırsa, ne isterseniz isteyin sizin için yapılacaktır.”²⁵³ ifadesinde bu güce işaret edilmektedir.²⁵⁴

Şekil 13: Rahipler Şapeli'nin duvarında 12. Yüzyıldan kalma Aziz Vlas'ın öldürülmesini anlatan bir fresk, Fransa²⁵⁵

²⁵³ Bk. Yuhanna, 15:7.

²⁵⁴ <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-blaise> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

²⁵⁵ http://manuscriptevidence.org/wpme/wp-content/uploads/2016/03/Berze_la_Ville_Hl_Blasius_Enthauptung-via-Wikipedia-Commons.jpg (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

Şekil 14: Aziz Vlas'ın hayatını anlatan resim

1. Resimde Aziz'in hayvanları iyileştirmesi ve kutsaması, 2. Resimde Aziz'in boğazına balık kılıcı takılan çocuğu iyileştirmesi, 3. Resimde dul kadının domuzunun kurtarılması 4. Resimde Aziz'e yapılan işkence anlatılmaktadır. Vitale Sanctorum Kitabı.²⁵⁶

²⁵⁶ <https://ima.princeton.edu/wp-content/uploads/2017/02/r98053.jpg> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

Şekil 15: Aziz Vlas'ın yaşamını anlatan XVI. yy.a ait bir tablo, Vicenza Şehir Müzesi, İtalya.²⁵⁷

1. Bir mağarada hayvanları kutsayıp iyileştiren Aziz Vlas. Aziz'in hayatını incelediğimizde Erciyes Dağı'nda bir mağarada inzivaya çekildiği ve hayvanları iyileştirip kutsadığı bilgisine ulaşmaktayız. Resimde yer alan aslan, geyik, kaplan gibi hayvanların Anadolu topraklarında III. Yüzyıla kadar yaşadığına dair bilgiler bulunmakla birlikte²⁵⁸ Aziz'in hayatını anlatan eserlerde de bu vahşi hayvanları iyileştirdiği, hatta bu hayvanların iyileşmek için usulca sıralarını beklediği belirtilmektedir. 2. Aziz Vlas'a yapılan eziyetler. Aziz'e yapılan işkenceler Roma hâkimiyetinde gerçekleşmiş olmasına rağmen resimde Türk mimarisine uygun tarzda bir bina, başında sarık ve sırtında cüppesiyle bir adam bulunmaktadır. Çevredeki

²⁵⁷ <https://vogliadiarte.com/wp-content/uploads/2017/03/SB-Fig.-11.jpg> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

²⁵⁸ <https://www.haberturk.com/yasam/haber/893093-bir-zamanlar-anadoluda-hayvanlar> (Erişim Tarihi: 26/05/2021).

kişilerin kıyafetlerine ve yer döşemelerine baktığımızda olay daha yakın bir zamanda gerçekleşmiş gibi tasvir edilmiştir. 3. Aziz Vlas'ın şehit edilmesi. Resmi dikkatli incelediğimizde Aziz öldürülmek üzere iken resmedilmiştir. Yerde ise Aziz Vlas'tan önce öldürülen iki kişi görülmektedir. Muhtemelen bu iki şahıs, daha önce anlattığımız 7 kadının öldürülmesi hadisesinin ardından, bu kadınlardan birinin şehit olmak için dua eden çocuklarıdır. Nitekim kaynaklarda bu iki çocuğun duasının kabul olduğu ve azizle birlikte öldürüldüğü bilgisi yer almaktadır. Olayın resmedildiği mekâna baktığımızda Roma dönemini çağrıştıran kıyafetli askerler görülmektedir. Azize işkence yapıldığı sahne ile bu resimdeki insanların giyim tarzları arasında ciddi bir fark bulunmaktadır.

2.3. Aziz Vlas'tan Yardım İstenilen Durumlar

Peygamberlerin dönemin yaygın olan ilmi üzerine mucizeler gösterdiği bilinmektedir. Hz. Musa'nın döneminde sihir yaygın olduğundan onun mucizesi esasının yılanı dönüşmesi olmuştur. Hz. İsa'nın yaşadığı toplumda tıp ilmi ön plandaydı. O'nun mucizesi de gözleri görmeyen birini iyileştirmesi örneğindeki gibi sağlık alanında olmuştur.

Hıristiyanlıkta azizlerin de olağanüstü durumlar gösterdiklerine inanılmaktadır. Aziz Vlas'ın yaşadığı döneme bakıldığında tıp ilminin ileri seviyede olduğu görülmektedir. Aziz Vlas da insanları ve hayvanları iyileştirme özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Vlas'ın tıbbi yönünü bize aktaran ilk kaynak I. Justinian'ın saray hekimi olan Aetius (Amidalı)'un 6. yy.da yazdığı *Contractae ex Veteribus Medicine Tetrabiblos* adlı eserdir. Tıp alanında önemli isimlerin yer aldığı bu çalışmada Aziz Vlas'ın, boğaz hastalıklarını tedavi ettiğinden bahseder.²⁵⁹ Bu sebeple de Aziz Vlas'ın hem Doğu'da hem de Batı'da boğaz hastalıklarına karşı koruyucu aziz olarak kabul edildiğini görmekteyiz.²⁶⁰

Yaşamı sırasında hayvanları iyileştirmesi, boğazına kılçık kaçmış bir çocuğu hayata döndürmesi,²⁶¹ yaşlı kadının kurt tarafından yakalanan domuzunu iade etmesi ve ölümü sırasında gerçekleşen olağanüstü durumlar, Vlas'ı azizlik mertebesine

²⁵⁹ Alper Sılığ, age., s. 85.

²⁶⁰ <https://www.britannica.com/biography/Saint-Blaise> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

²⁶¹ Lavinia Cohn Sherbock, "Blasius", *Who's Who in Christianity*, Routledge, New York 1998, s. 32.

yükseltmiştir. Aziz Acacius, Aziz Cyriacus, Aziz Christophorus, Aziz Dionysius, Aziz Augidius, Aziz Erasmios, Aziz Eustathios, Aziz Georgios, Aziz Vitus, Aziz Pantoleon, Azize Barbara, Azize Katerina, Azize Margarita ile birlikte Almanya'daki 14 şefaatçi aziz arasında yerini almıştır. Genellikle sağlık problemleri olduğunda onlardan dua istenir. Her birinden farklı durumlarda yardım istenen bu 14 şefaatçi azizin içerisinde, neredeyse alanı en geniş olan Aziz Vlas'tır.²⁶²

Şekil 16: 14 Şefaatçi aziz resmi, Almanya.²⁶³

Aziz Vlas'tan yardım istenen konuların başında boğaz hastalıkları gelmektedir.²⁶⁴ Boğazına balık kılıcı kaçan çocuğu iyileştirmesine ithafen iki çapraz mum ile boğaz kutsanması töreni yapılır.²⁶⁵

²⁶² Akif Ulusayar, "Sivaslı Aziz'in Memleketine Dönüşü", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Ekim 2004, s. 104.

²⁶³ <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4d/14Nothelfer.JPG/220px-14Nothelfer.JPG> (Erişim Tarihi: 15/01/2010).

²⁶⁴ "Blasius, St", *The Concise Oxford Dictionary Of The Christian Church*, ed: Elizabeth A. Livingstone, New York 1990, s. 67.

Boğaz hastalığından koruduğuna inanıldığı için Aziz Vlas kolyeleri kullanılmaktadır.

Şekil 17: Boğaz hastalıklarından koruduğuna inanılan Aziz Vlas kolyeleri²⁶⁶

Şekil 18: Boğaz hastalıklarına karşı korunma için yapılan kutsama töreninde kullanılan çapraz mumlar.²⁶⁷

²⁶⁵ Joanna Bogle, *A book of Feasts and Seasons*, Gracewing Publishing, London 1992, s. 74.

²⁶⁶ https://catholiconline.shopping/products/medals-7803?_pos=2&_sid=30ec431ff&_ss=r (Erişim tarihi: 03/08/2019).

²⁶⁷ https://kilfidaneparish.files.wordpress.com/2017/01/img_0873.jpg. (Erişim Tarihi: 03/08/2019).

Aziz Vlas Hristiyan dünyasında her daim yardım istenebilecek bir azizdir. Bu sebeple Vlas, "protector miraculorum" (mucizelerin koruyucusu) olarak belirtilmiştir. Sonraları veba salgınları başlayınca "vebaya karşı koruyucu aziz" olarak anılmıştır.²⁶⁸

Aziz Vlas, Avrupa'nın her yerinde iyileştirici bir güç olarak tanınır. Cüzzam ve guatr hastalığının yanı sıra gaz sancılarında da onun ismi anılmıştır.²⁶⁹ Aziz Vlas'tan sağlık alanının yanında zirai konularda (tarım ve hayvancılık) da yardım istendiği görülmektedir. Ayrıca fırtınadan korunmak için de Aziz Vlas'ın ismi anılarak dua edilmektedir.²⁷⁰ Evlere giren karınca sürüsünden kurtulmak hatta tefecilerin zulmünden korunmak için de Aziz Vlas'ın yardımı istenmektedir.²⁷¹

Ülkelere göre Aziz Vlas'tan yardım istenilen durumları şu şekilde sıralamak mümkündür:

"Anjin (San Blas laneti): İspanya

Atların hastalıklardan korunması: Fransa ve Almanya

Böbrek taşları: Flandres

Boğaz hastalıkları: Bütün dünyada

Boğulma ve tıkanmalar: Bütün dünyada

Buğday (iyi hasat için): Fransa

Büyük baş hayvanları koruma: Fransa, İtalya ve Rusya

Cüzzam: Fransa

Depremden korunma: İtalya

Difteri: Fransa, İspanya

Diş ağrısı: Fransa

Doğum: Malta

Enfeksiyon (Boğaz enfeksiyonu): Fransa

²⁶⁸ Arman Çuhacıyan, age., s. 7.

²⁶⁹ Vahdet Olcayto, (*Milattan Önce- Milattan Sonra*) Sivas Tarihi, Antik Yayınları, Sivas 2010, s. 427.

²⁷⁰ Fernando and Gioia Lanzi, *Saints and Their Symbols*, Liturgical Press, Collegeville 2004, s. 99.

²⁷¹ Vahdet Olcayto, age., s. 427.

Evcil hayvanların hastalıklardan korunması: Fransa, Almanya, Avusturya (Tirol)

Fırtınadan korunabilme: Almanya, Flandre, İskandinavya

Gaz sancıları için: Fransa

Guatr, kreten hastalığı: Fransa, İtalya, İsviçre

Gut hastalığı: Fransa

Hamile kadınlar: Fransa

Hayvan hastalıkları (kuduz, şarbon): İtalya, Fransa, Almanya ve Rusya

Hıçkırık: Fransa

İdrar yolları hastalıklarında: Fransa, İtalya ve Almanya

İshal, dizanteri: Fransa

Karıncalar: Kuzey Brezilya

Kızamık: Fransa

Köpekler (kuduz): Belçika ve Fransa

Kurtlardan korunma: Yunanistan

Melankoli hastalıklarında: Fransa ve Belçika

Raşitizm ve romatizma: Fransa

Sağır ve dilsizler: Fransa ve İtalya

Solunum problemleri: Bütün dünya

Tarımda verimi artırma: Fransa, İtalya ve Belçika

Tefecilere karşı koruma: Belçika

Veba: Fransa ve İtalya

Yılanlardan korunma: Fransa

Yüz şişmesi (Saint Blaise ağrısı): Fransa”²⁷²

²⁷² Arman Çuhacıyan, age., s. 9.

2.4. Aziz Vlas'ın Hamisi Olduğu Meslekler

1527'de Vatikan tarafından azizlik sıfatı resmen onaylanan Vlas, cerrahların, balıkçıların, bağcılarının, mimarların,²⁷³ tüccarların ve daha pek çok mesleğin hamisi olarak Hristiyan dünyasında önemli bir yere sahiptir.²⁷⁴ Kullandığı eşyalar, işkence gördüğü aletler, gerçekleştirdiği mucizeler çok sayıda mesleğin koruyucu azizi kabul edilmesine yol açmıştır. Örneğin; demir dokumacı tarağı ile işkence edildiğinden yün dokumacılarının, yıkayıcılarının, boyacılarının vs. hamisi kabul edilmiştir.²⁷⁵ Erciyes Dağı'nda inzivaya çekildiği dönemde yırtıcı hayvanlar da dâhil olmak üzere yanına gelen hayvanları iyileştirmesinden dolayı Aziz Vlas veteriner hekimlerinin de koruyucu azizi kabul edilmektedir.²⁷⁶ Azizin hâmesi olduğu meslek alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

“Askerler: Fransa

Balıkçılar: Fransa ve Macaristan

Boğaz hastalıkları doktorları: Fransa, İtalya ve Venezuela

Cerrahlar: İtalya

Debbağlar (Deri tabaklayanlar): Almanya ve Hırvatistan

Dericiler: İtalya ve Venedik

Dokumacılar: İngiltere

Duvarcılar: Fransa ve Avusturya

Ketenciler: Sicilya ve Almanya

Mimarlar: Fransa

Mum imal edilenler: Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya

Terziler: Avusturya”²⁷⁷

²⁷³ Murat Yurdakök, age., s. 361.

²⁷⁴ Robert Elsie, “Blaise, Saint”, *A Dictionary of Albanian Religion, Mythology and Folk Culture*, Hurst Company, London 2001, s. 41.

²⁷⁵ Lavinia Cohn Sherbok, age., 33.

²⁷⁶ <https://aletea.org/2020/02/03/why-stblaise-the-patron-of-veterinarians/> (ErişimTarihi:20/06/2021).

²⁷⁷ Alper Sılığ, age., s. 86.

2.5. Aziz Vlas'ın Tasvir Edildiği Simgeler

Hristiyanlıkta azizlerin ruhunun cennete yükseldiğine inanılır. Bununla birlikte kemiklerine, eşyalarına hatta şehit edilirken kullanılan işkence aletlerine dahi azizin ruhundan bir parça sirayet ettiği düşünülmektedir. Hristiyanlar kiliseye gidip, azizi temsil eden heykel, türbe ve eşyalara dokunurlar. Böylelikle kutsanacaklarına inanırlar. Bin yılı aşkın süren bu uygulama günümüzde de devam etmektedir.²⁷⁸

Azizler kendilerine özgü alametlerle bilinir ve şöhret bulurlar. Halk nazarındaki şöhretleri rölüklerinin çokluğu, kaç duada isimlerinin geçtiği ve koruyuculuklarının ne kadar geniş alanı içine aldığı ile değerlendirilir.

Aziz Vlas şehit oluş şekli, gerçekleştirdiği mucizeleri ve dini statüsüne binaen farklı simgelerle tasvir edilmiştir. Örneğin Aziz Vlas, yanında küçük bir domuzcuk ve bir aslan ya da demirden yapılmış tımar tarağı ile resmedilmiştir. Bazen çapraz iki mum ile bazen de taş yontma aleti ile gösterilir.²⁷⁹ Aziz işkence gördüğü dokumacı tarağı ile de tasvir edilmiştir.

Şekil 19: (Soldaki) Stefano Moderno tarafından yapılan sağ elinde crosier (crozier, piskopos asası), sol elinde dokumacı tarağı bulunan Aziz Vlas kabartması.²⁸⁰

²⁷⁸ Kemal Polat, “Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları”, *Halk İnanışları*, s. 113.

²⁷⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 8.

²⁸⁰ Ersin Çelikbaş, age., s. 78.

Şekil 20: (Sağdaki) Antoniazzo Romano'nun elinde dokumacı tırağı ile Aziz Vlas'ı resmettiği tablo.²⁸¹

Şekil 21: Caspar de Crayer'in Aziz Vlas'ın şehit edilmesini anlatan tablosu, (Yerde, işkence yapılan dokumacı tırağı bulunmaktadır.), XV. yy.²⁸²

İnsanın ve ilahî gücün bir sembolü olan el²⁸³, Aziz Vlas tasvirlerinde de dikkat çekici bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yeni Ahit'te İsa, şifa için kendisine gelen hastaların²⁸⁴ ve kutsanmak isteyenlerin üzerlerine ellerini koyarak onları iyileştirir ve kutsadı.²⁸⁵ Aziz Vlas'ın, boğazına balık kılıcı takılmış çocuğu iyileştirmesi ve mağarada iken yanına gelen hasta hayvanları tedavi edip kutsamasındaki tasvirlerinde de el figürünü görmekteyiz. İspanya'da eli boğazında, sağ el boğazda, başparmak ile işaret parmağı birbirine dik olarak tasvir edilmiştir. Almanya'da üstü yivli bir mum ve av borusu tutmuş hali ile karşımıza çıkmaktadır.

²⁸¹ age., s. 80.

²⁸² <https://www.artnet.com/WebServices/images/ll00010lldOkOGFgBeECfDrCWvaHBOcpPDC/caspar-de-crayer-the-martyrdom-of-st.-blaise.jpg> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

²⁸³ Nanon Gardin vd., "El", *Larousse Semboller Sözlüğü*, ed: Ömer Faruk Harman-İsmail Taşpınar, çev. Beyza Akşit, Bilge-Kültür Sanat, İstanbul 2019, s. 202.

²⁸⁴ Bk. Luka, 4:40-41.

²⁸⁵ Bk. Markos, 10:15-16.

Aziz Vlas Hırvatistan ve İspanya’da sağ elinde asa, sol elinde kutsal kitapla tasvir edilmiştir. Ağırbaşlılık amblemi olan asa aynı zamanda gücü ve erki sembolize etmektedir.²⁸⁶

Aziz Vlas Ragusa’da bir elinde asa diğerinde dokumacı tıraşı ile sikkelere bastırılmıştır. Domuzunu kurttan kurtardığı kadının Aziz’e getirdiği yemeğin anısına ayaklarının dibinde bir mum bazen de domuz ile tasvir edilmiştir. Erciyes Dağı’nda inziva hayatı yaşarken mağarada kuşların azize yiyecek getirmesi ve iyileşmek için sırasını bekleyen vahşi hayvanlar ile de azizin resmedildiği görülmektedir.²⁸⁷

Şekil 22: Aziz Vlas’ın sol elinde kadeh ve diğer elinde asa ile tasvir edildiği 1486 yılına ait bir fresk, San Giulio Bazilikası, İtalya.²⁸⁸

Bu tasvirde muhtemelen bir Hristiyan’ın kendi canını feda ederek şehitlik kadehinden içmesi ile Hz. İsa’nın son akşam yemeğinde elinde tuttuğu kadeh arasında bir ilişki kurulmaktadır.

²⁸⁶ Nanon Gardin, “Baston (asa)”, *Larousse Semboller Sözlüğü*, s. 103.

²⁸⁷ Nicholas Patrick Wiesman, “The Holy Helpers S. Blaise and S. Erasmus”, *Dublin Review*, C. 22, Third Series, Tablet Publishing Company, New York 1889, s. 346.

²⁸⁸ <https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseChalicePiedmont.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

Aziz Vlas Doğu kökenli olmasına rağmen kimi zaman başında Batı kiliselerinin piskopos tacı ile tasvir edilmiştir.²⁸⁹ Ödül, asalet, otorite ve güç işareti olarak kabul edilen taç; başın üzerine konulduğunda insan olmanın zirvesini ifade eder.²⁹⁰

Şekil 23: Bir elinde asa, diğer eli kutsama işareti yapmış halde Aziz Vlas, 1605, Taormina Katedrali, Sicilya²⁹¹

²⁸⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 8.

²⁹⁰ Nanon Gardin, “Taç”, *Larousse Semboller Sözlüğü*, s. 580.

²⁹¹ <https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseCard.oneHalfSize.jpg> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

Şekil 24: Bir elinde kutsal kitap ile Aziz Vlas²⁹²

Şekil 25: Bir elinde crozier, diğer elinde kutsal kitap ile Aziz Vlas heykeli, İtalya²⁹³

²⁹²https://ic.pics.livejournal.com/words_of_doom/72773494/102569/102569_original.jpg (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

²⁹³https://st.depositphotos.com/1005381/4800/i/950/depositphotos_48001907-stock-photo-saint-blaise-marble-statue-st.jpg (Erişim Tarihi: 22/12/2020).

Şekil 26: Olmouc’da Kutsal Teslis Sütunu üzerinde Aziz Vlas heykeli, Çek Cumhuriyeti²⁹⁴

Şekil 27: Elinde çapraz mum ile Aziz Vlas, Zağreb, Hırvatistan.²⁹⁵

²⁹⁴https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b9/Holy_Trinity_Column-Saint_Blaise.jpg/225px-Holy_Trinity_Column-Saint_Blaise.jpg (Erişim Tarihi: 30/11/2020).

²⁹⁵https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj87oTCv87jAhWREBQKHcVTDzYQMwhQKA0wDQ&url=https%3A%2F%2Ftr.depositphotos.com%2F14211333%2Fstock-photo-saint-blaise.html&psig=AOvVaw0chNBPdWLgy1R6BOgaa_6&ust=1564090021263947&ictx=3&uact=3 (Erişim Tarihi: 10/10/2019).

Azizler çoğu zaman yaşlı biri görünümünde tasvir edilir. Bunu Aziz Vlas örneğinde de görmekteyiz. 36 yaşında şehit edilmiş olmasına rağmen genellikle sakallı ve beyazlamış saçları ile tasvir edilmiştir.

IV. yüzyıldan itibaren kiliseleri azizlere ithaf etmek yaygınlaşmıştır. Bazen bir kasabanın koruyucusu olarak anılan azizler bazen de sadece kiliseye ismi verilerek yaşatılmaktadır.

Roma takvimi Vlas'ı Sebasteia Kilisesi Azizi olarak kabul etmektedir. Vlas, erken dönem Hristiyanlığında Doğu kilisesinden olup da ismi Roma takviminde yer bulan tek piskopos olma özelliğine sahiptir.²⁹⁶

Şekil 28: Aziz Vlas (ortada)

Üzerine giydiği kırmızı pelerin ve elinde tuttuğu crozier ile Roma piskoposlarını anımsatırken boynundan sarkan üzeri siyah haç işlemeli beyaz kumaştan omophorion geleneksel Doğu piskoposlarını hatırlatır. Fransisken Müzesi, Dubrovnik.²⁹⁷

2.6. Aziz Vlas Kültü

Aziz Vlas VI. yüzyılda Doğu'da, IX. yüzyılda ise Batı'da boğaz hastalıklarına karşı koruyucu aziz olarak saygı görmüştür. VIII. yüzyılda Vlas'ın ünü tüm dünyaya yayılmış, Hırvatistan'ın Dubrovnik şehrinde olduğu gibi pek çok kilise ona ithaf edilmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren ise birçok ülkede Aziz Blaise anma günü şeklinde

²⁹⁶ Arman Çuhacıyan, age., s. 7.

²⁹⁷ <https://www.christianiconography.info/Edited%20in%202013/Croatia%202012/predellaHolyGhost.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

kutlamalar yapılmaktadır. Bu törenlerde cemaat çapraz iki mum veya yağ dolu bir fitil ile boğaza dokunarak kutsanmaktadır.²⁹⁸

Rusya'dan Amerika'ya, İskandinavya'dan Güney Afrika'ya kadar ünü yayılan Aziz Vlas'ın adını taşıyan binlerce kilise, manastır, adak yeri, şehir, kasaba ve köy bulunur.²⁹⁹

Fransa'da 300 olmak üzere, Avrupa'da 1200 kilise, manastır Aziz Vlas'a ithaf edilmiştir.³⁰⁰ Dubrovnik'in ve İtalya'da 79 kasabanın koruyucu azizi olarak kabul edilmektedir.³⁰¹ Dünya üzerinde Aziz Vlas adına toplamda 3000'e yakın kilise, manastır ve hayır kuruluşu inşa edilmiştir.³⁰² Bununla birlikte Ortaçağ ve daha sonraki dönemlerde pek çok kilise tablolarında Aziz Vlas'ı, Kutsal Bakire ve Oğul ile birlikte görmekteyiz. Cüzam hastanelerinde ve yurtlarında da Vlas'ın ismi yer almaktadır.³⁰³ Kiliselerde Aziz Vlas'ı anma törenlerinde Aziz adına çeşitli dualar yapılmakta ve onun hayatını anlatan metinler hazırlanmaktadır.

Kiliselerde Aziz Vlas adına yapılan dualara örnekler:

Apolytikion Ton 4³⁰⁴

Onların yaşamını izledin ve Elçilerin tahtına oturdun;

Ey Tanrı tarafından esinlenmiş olan,

Gerçeğin sözünü doğru bir şekilde yönlendirerek derin düşünmenin yüksekliklerine tırmandın.

Kanını dökünceye kadar imanıyla mücadele ettin.

Piskopos ve şehit Vlasiye, ruhlarımız kurtulsun diye bizim için Tanrı'ya yalvar.³⁰⁵

²⁹⁸ <https://www.britannica.com/biography/Saint-Blaise> (Erişim Tarihi: 7/11/2020).

²⁹⁹ <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/2268/avrupanin-tarihini-anlamak-icin-bir-anahtar-ermenistanli-aziz-servatius>, (Erişim Tarihi: 11/07/2019).

³⁰⁰ Ruhi Demir, "Sivas'ın Kayıp Azizi", 31/05/ 2014, <http://www.sivasirade.com/haber/-4822.html> (Erişim Tarihi: 12/06/2019).

³⁰¹ Alfrant Masis Bedrosian, "A Family Story of Genocide from Sebaste", *Sebaste- City Of Saint Blaise*, ed: Vinicije B. Lupis, Ston 2017, s. 27.

³⁰² Alper Sılığ, age., s. 87.

³⁰³ Arman Çuhacıyan, age. s. 14.

³⁰⁴ Apolytikion: Doğu Kiliselerinde ayin sonunda söylenen kapanış ilahisi. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/apolytikion> (Erişim Tarihi: 07/12/2021).

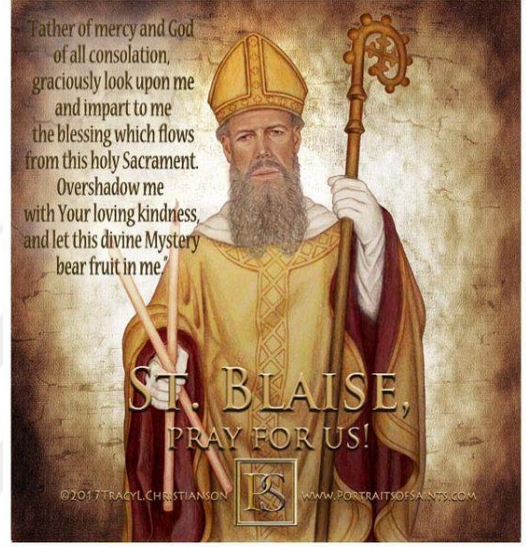
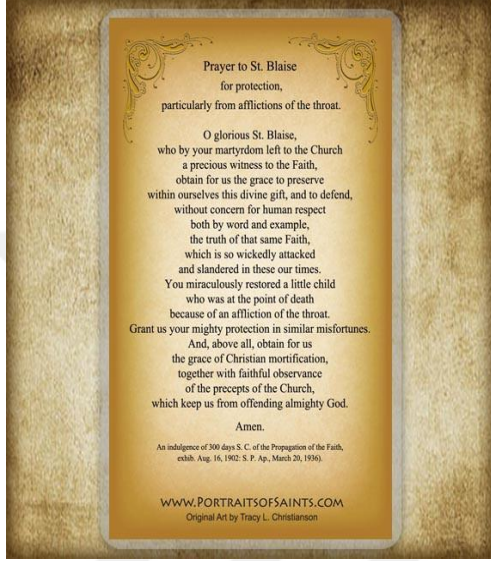
³⁰⁵ <https://www.ortodokslartoplulugu.org/> (Erişim Tarihi: 35/05/2021).

Kontakion. Ton 2.³⁰⁶

Tanrısıl filiz, solmayan çiçek,

Mesih'in bağının çok meyve veren dalı, Tanrı adamı Vlasiye;

Bizim için sürekli dua ederken, senin hatıranı imanla onurlandıranları sevinçle doldur.³⁰⁷

Şekil 29: Aziz Vlas adına hazırlanmış dua kartlarından örnekler.³⁰⁸

2.6.1. Fransa'da Aziz Vlas

Fransa'da Aziz Vlas kültü yaygın bir şekilde görülmektedir. İnaniş'a göre Papa IX. Leo (1049-1054) Alsace şehrinde çocukken boğaz ve yüz hastalığına yakalanır. Aziz Vlas'a yakararak hastalığından kurtulur ve kültün yayılmasına öncülük eder.

Strasborg'da Saint Thomas Kilisesi'nde XVI. yüzyıldan kalma kapı ve pencere alınlıklarında Aziz Vlas resmedilmiştir. Haut-Rhin şehrinde Aziz Vlas'tan kalma bir kafatası röliği ve Saint Blaise çeşmesi bulunmaktadır. Cantal bölgesinde Aziz Vlas'ın canlandırıldığı 30 civarında sunak arkılığı vardır. Pau'da ise Aziz'in

³⁰⁶ Kontakion: Sözlük anlamı "dörtülmüş tomar" olan V. yy. sonu VI. yy. başında kısa dua şeklinde kilisede okunan ilahilere verilen addır. Bk. Semih Altınöçek, "Bizans Müziği", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 36, Mayıs-Haziran 2013, s. 4.

³⁰⁷ <https://www.ortodokslartoplulugu.org/> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

³⁰⁸ https://cdn.shopify.com/s/files/1/0103/1222/products/0198b_2048x.jpeg?v=1571438552
<https://i.pinimg.com/564x/dd/1b/54/dd1b5489cc3cbd984b8630d0901e29a7.jpg> (Erişim Tarihi: 20/06/2021).

adına karnaval düzenlenir. Auvergne’de tarım faaliyetlerinde bereket için Aziz adına dua edilir. Pyrénées- Atlantiques’te 3 Şubat’ta Aziz Vlas ateşi yakılır ve ışık dansı düzenlenir. Burada Ermeni mimarisinden etkilenmiş bir Saint Blaise Hastanesi bulunmaktadır.³⁰⁹

Şekil 30: Pyrénées-Atlantiques'te 12. yy.dan kalma Aziz Vlas Hastanesi, Fransa.³¹⁰

Şekil 31: Saint Blaise (Aziz Vlas) köyü ve kilisesi, Fransa.³¹¹

³⁰⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 30-32.

³¹⁰ <https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiQ7M29yeHjAhUF3aQKHbX8BNIQjRx6BAgBEAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.france-voyage.com%2Ftourism%2Fchurch-st-blaise-hospital-2151.htm&psig=AOvVaw3Y8XXsCR-0uLVtr5PwJQpx&ust=1564743981453506> (Erişim Tarihi: 3/08/2019).

³¹¹ <https://svdb.fr/territoire/saint-blaise/> (Erişim Tarihi: 20/06/2021).

Nice'e yaklaşık 20 km uzaklıkta bulunan Saint Blaise köyünde Aziz'in adına bir heykel, çeşme ve müze bulunmaktadır.³¹² Gondolfo Kalesi'nde XII. yüzyıldan kalma Bizans stili fresklerde Aziz Vlas, İsa'nın sağında resmedilmiştir. Bu da Aziz Vlas'a atfedilen önemi göstermektedir. Cote- d'or'da Saint Béegnine Katedrali'nde 1065 yılında Toul'lu Otto tarafından getirilen Aziz Vlas'ın kolu muhafaza edilmektedir. Bretagne bölgesinde yakın zamana kadar şöyle bir gelenek yaşatılmaktaydı. Kutsanmış bir horoz, çan kulesinden atılır onu yakalayan kişi çiftliğine götürüp kümesine koyardı. Böylece bütün bir yıl boyunca bu kişinin kümesinin Aziz Vlas'ın koruması altına gireceğine inanılırdı.³¹³

Orta çağlardan itibaren Fransa'nın güneydoğusunda birçok köyde St. Blaise Günü'nde (3 Şubat) büyük kutlamalar düzenlenir. Fonetik benzerlikten dolayı Fransa'da "Ble" sesinin tahılı çağrıştırdığı düşüncesiyle Aziz Vlas'tan yardım istendiği görülmektedir. Eski bir gelenekte anlatılana göre kiliseye bir avuç tahıl getirilmiş ve ekilecek tohumla kutsanıp karıştırılmış. Bu uygulama sonucunda tahıl düzgün bir çimlenme ve iyi bir hasat sağlamış. Böylelikle çiftçiler iyi ürün alabilmek için Aziz'den yardım istemişler. Kırsal alanlarda tohum ekme zamanı bu gelenek devam etmektedir.³¹⁴

Bazı köylerde ise kadınlar kiliseye kutsanması için bir kova mısır tohumu getirirlerdi. Tohumun yarısı kiliseye adak olarak bırakılır, diğer yarısı eve götürülürdü. Normal tohumla karıştırılarak bereket için toprağa serpilirdi.³¹⁵

³¹² <https://svdb.fr/territoire/saint-blaise/> (Erişim Tarihi: 20/06/2021).

³¹³ Arman Çuhacıyan, age., s. 33-34.

³¹⁴ Fernando Gioia Lanzi, *Saints and Their Symbols*, Liturgical Press, Collegeville 2004, s. 99.

³¹⁵ <https://www.catholicireland.net/saintoftheday/st-blaise-d-c-316-bishop-and-martyr/> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

Şekil 32: Aziz Blaise'nin boğazına balık kılçığı takılan çocuğu kurtarmasını anlatan tablo, solunda St. Augustine, sağında St. Macaire Houderon, Bordeaux Katedrali, Fransa ³¹⁶

Korsika bölgesinde boğaz hastalıklarını iyileştirmesinin yanı sıra, hayvanların ve tarımın koruyucu azizi kabul edilir. Her yıl 3 Şubat'ta Aziz'in adına ekmekler takdis edilir. Paris'te de Aziz Vlas kültüne dair pek çok örnek vardır. Saint Blaise Sokağı, Aziz'in resmedildiği vitray, sunak, Saint- Germain-de-Charonne Kilisesi'nde heykel, eski bir loncanın varlığına işaret eden yün tarayıcılar meydanı yer almaktadır. Saint-Jean-de-Grève Kilisesi yıkıldığında oradaki rölik Notre- Dame Katedrali'ne getirilmiştir. Ulusal Kütüphanede el yazmaları vardır. Louvre'da Almanya'dan gelmiş bir sanduka ve triptiko, Saint- Denis Katedrali'nde Aziz Vlas'ın kafatası kemiğinden bir parça bulunmaktadır. Bu kemik üzerinde yün tarayıcılarının tarak izi olduğuna inanılmaktadır.³¹⁷

Metz Katedrali'nde Aziz Vlas'ı anlatan heykeller ve vitraylar mevcuttur. Nancy piskoposunun 28 Şubat 1805'te belirttiğine göre Metz'de Aziz Vlas'a ait “oldukça kalın, yaklaşık 11 cm büyüklüğünde kahverengi bir kafatası kemiği parçası bulunmaktadır. Metz'de yer alan Saint-Eucaire Kilisesi'nde binlerce kişinin katıldığı

³¹⁶https://1.bp.blogspot.com/-lanB0oaFytY/W6TdgLHtbvI/AAAAA AAAAm Do/wBM gf3O_M RMn7 z5Nu5SdAUU70hR58E66gCLcBGAs/s1600/Houderon_saints-augustin-blaise-macaire%2B-%2BCopie.JPG (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

³¹⁷ Arman Çuhacıyan, age., s. 37-38.

tören sabah saat 05:00'te başlar. "Saint Blaise Somunları" adını verdikleri küçük ekmekler kutsanıp orada bulunanlara dağıtılır. Aziz'in hayattayken domuzunu kurtardığı kadının ona zindanda iken getirdiği ekmeğin anısına birçok ülkede tören sırasında Aziz Vlas (Saint Blaise) ekmekleri dağıtılmaktadır.³¹⁸

Aziz Vlas kültü Prénées-Orientales'e XII-XIII. yüzyıl civarında girmiştir. Aziz'i anma gününde boğazı ağrıyanları iyileştirmek için ekmek ve meyve takdisi yapılır, ateş eşliğinde ışık dansları gerçekleştirilirdi. Bazı kasabalarda anma gününde hayvanları çalıştırmazlardı.

Creuse bölgesinde kutlamalarda boğaz hastalıklarından korunmak için mumların ucu yakılır ve boynun iki yanına koyularak kutsanır. İyi bir eş arayan genç kızlar da Aziz Vlas'ın adını anarak dua ederler. Lorraine'de hayvanları koruması için ahır kapılarına Aziz'in tasviri koyulur.³¹⁹

Şekil 33: Val de Loire'de Sint Blaise Kilisesi, Fransa³²⁰

³¹⁸ Nicholas Patrick Wiesman, age., s. 344.

³¹⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 39-41.

³²⁰ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ec/LaCelle_01_2009.jpg/3435px-Mapcarta.jpg (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

Rochesson'da Aziz Vlas'ı anma gününde farklı bir uygulama görülmektedir. Kutlama gününde et asılır, şayet et kururken kararırse Aziz'in dualarını kabul ettiğine inanılır. Duası kabul olanlar etleri yakar ve küllerini toprağa gömerler.

Tarbes'te Aziz Vlas hastanesi bulunmaktadır. Nord'da bira imalatçılarının koruyucusu kabul edilir. Eure'de Aziz'in adının verildiği ve şifa verdiğiğine inanılan bir nehir, bir orman, bir taş ve bir ağaç bulunmaktadır. Bec- Helloin Manastırı'nda ise bir rölik bulunmaktadır.³²¹

Şekil 34: Aziz Vlas Şapeli, Fransa.³²²

Fransa'da Aziz Vlas kutlamaları sırasında çeşitli kostümler giyen insanları görmek mümkündür. Oldukça renkli ve süslü arabalara binen insanlar kortej eşliğinde şehri dolaşırlar. Bir kişi piskopos kıyafetleri giyerek azizin kılığına girer. Azizin mucizelerini ve ölüm anını tasvir ederek o anları canlandırırlar. Gösterilerde en çok canlandırılan sahne ise, azizin boğazına balık kılçığı takılarak ölmek üzere olan çocuğu kurtarması olayıdır. Bu kutlama töreni günümüzde de devam etmektedir.³²³

³²¹ Arman Çuhacıyan, age., s. 42-45.

³²² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/01/Pompadour%2C_la_chapelle_Saint-Blaise.jpg/1200px-Pompadour%2C_la_chapelle_Saint-Blaise.jpg (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

³²³ Fernando and Gioia Lanzi, age., s. 99.

Şekil 35: Valbonne Kasabas'ında düzenlenen Aziz Vlas Festivali, Fransa.³²⁴

Şekil 36: Saint Blaise adına ithaf edilmiş bir kilise, Chenoves, Fransa³²⁵

³²⁴https://www.carnifest.com/wp-content/uploads/2018/10/Valbonne_Saint_Blaise_festival-Photo-courtesy_of_Florian_PICANO_ville-valbonne.fr_.jpg (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

³²⁵https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6f/Chen%C3%B4ves_-_glise_Saint-Blaise_-_2.jpg/800px-Chen%C3%B4ves_-_glise_Saint-Blaise_-_2.jpg (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

Şekil 37: Bir vitrayda Aziz Vlas, Soissons, Fransa.³²⁶

2.6.2. İspanya’da Aziz Vlas

XV. yüzyılda Avrupa’da yayılan veba salgınında birçok ülkede olduğu gibi İspanya’da da Aziz Vlas’tan yardım istenmiştir. Başka pek çok hastalıkta ve fakirlikte de ondan yardım istedikleri bilinmektedir. Barselona’da Saint Jaume Katedrali’nde ve otuz kadar kilisede kutlamalar yapılmaktadır. Kutlamalarda danslar ve ziyafet eşliğinde ekmek, kuruyemiş ve tuz takdisi görülmektedir.³²⁷

³²⁶https://ima.princeton.edu/wp-content/uploads/2017/02/Saint_Blaise_Louvre_OAR504-257x300.jpg (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

³²⁷ Arman Çuhacıyan, age., s. 59.

Şekil 38: Zaragoza Müzesi’nde Aziz Vlas tablosu, İspanya³²⁸

İspanya’nın Sax kasabasında her yıl Şubat ayı başında 5 gün süren San Vlas adlı bir festival yapılmaktadır. Festivalin başlangıç hikâyesi 400 yıl önce Hristiyanların Müslümanlara karşı elde ettikleri galibiyete dayanmaktadır. 1920 yılına kadar yapılan festival kutlamalarında Hristiyanların Müslümanları kanlı bir şekilde mağlup etme sahneleri canlandırılmaktaydı. 1920’de San Vlas Festivali’nde ortaçağ kıyafeti giyen Hristiyanları canlandıracak olan grupta başkanlık seçimi krize dönüşünce grup ikiye bölünür. Gruptan ayrılan 14 kişinin lideri Jose Maria Torreblanca Garcia, “Hep Hristiyan ve Mağribli kılığına mı gireceğiz. Biz de Türk grubu kuralım ve festivalin kin ve intikam kokan havasını dostluk ve sevgiye dönüştürelim.” der. O tarihlerde İstiklal Savaşı’nı kazanıp devlet kurmak üzere olan Mustafa Kemal’in ünü Sax kasabasına da yayılır. Grup mensupları Türkler hakkında araştırma yapmaya başlar. 4 Şubat 1920’de festivale Türk grubu “Comparsa de Turcos” adıyla katılma kararı alırlar. Elllerinde bir bayrakları bile yokken hemen bir evden getirilen işlemeli yatak örtüsünü bayrak yapıp korteje katılırlar. Ertesi yıl bir Faslıdan aldıkları bilgiyle 8 köşeli Türk bayrağı yaparlar. Sonraki yıl hatalarını fark

³²⁸ https://katakombe.org/gallery/images/2020/01/25/Zaragoza_-_Museo_-_San_Blas.md.jpg (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

edip 5 köşeli yıldızla Türk bayrağı yapıp katılırlar. Kıyafetlerini bir çikolata paketinin dışında gördükleri yeniçeri kıyafetleri, eski dergilerden buldukları Türk askerlerinin üniformaları, Barbaros ve Turgut Reis resimlerinden ilham alıp kendileri tasarlar.

2007 yılında Sax kasabasından geçen Madrid'deki büyükelçimizin Türk bayrağını görüp peşinden gitmesiyle bu festivalden Türkiye'nin haberi olmuştur. Büyükelçi Ender Arat, 2007'de festivale katılıp grupla tanıştıktan sonra 10 Sax'lı çocuk 23 Nisan için ülkemize getirilmiş. Sivas Kongresi'nin 88. yıldönümü törenlerine Sax belediye başkanı ve Türk grubunun başkanı Tito ile birlikte bir heyet katılmış ve Aziz Vlas'ın kabrini ziyaret etmişlerdir.³²⁹

Comparsa de Turcos 732 üyesi, bin metrekarelik üç katlı Türk Evi'yle San Blas Festivali'nin en büyük grubunu oluşturmaktadır. Binanın salonlarında 1920'den bugüne kortejde taşınan ilk bayrak hariç tüm bayraklar asılı. Çünkü grubun ilk başkanı bu bayrağın tabutuna sarılmasını vasiyet etmiş. Böylelikle grup üyeleri arasında tabutlarının Türk bayrağına sarılıp gömülmesi geleneği başlamış.³³⁰

Şekil 39: İspanya'nın Sax kasabasında San Blas festivalindeki Türk grubu³³¹

³²⁹<https://www.platformdergisi.com/index.php/yazi/ayin-dosyasi/14356/ispanyanin-sax-kasabasinda-1920den-bu-yana-bir-turkevi-var> (Erişim Tarihi: 12/11/2020).

³³⁰ <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/sax-in-mehteranalari-san-blas-a-hazirlaniyor-16774792> (Erişim Tarihi: 12/11/2020).

³³¹<https://i1.wp.com/www.belgeseltarih.com/wp-content/uploads/2020/08/image001-1.jpg?w=780&ssl=1> (Erişim Tarihi: 23/11/2020).

Bu kutlamaların sebebi olarak gösterilen diğ er bir olay ise şöyledir:1632 yılında kasabada yayılan korkunç bir difteri salgınının ardından Aziz Vlas'ın adı anılarak dualar edilmiş ve salgın sona ermiştir. Bu olaydan önce kasabanın koruyucusu Sant Jaume olarak kabul edilirken, salgından kurtulduktan sonra San Blas patron aziz ilan edilmiştir.³³²

2.6.3. Almanya'da Aziz Vlas

Almanya'da Aziz Vlas kültünün yaygın olduğu yerleri    bölgeye ayırabiliriz:

Bayvera: Reichenau manastırları ve Aziz'e adanmış yaklaşık otuz kilise vardır. Regensburg Kilisesi ve Vierzehnheiligen (On dört şefaati) kilisesi de bunlar arasındadır.

Baden-Württemberg: Sankt Blaisen Manastırı ve otuz kadar Aziz'e adanmış kilise mevcuttur.

Kuzey Ren Vestfalya: Bu bölgede Benedikten Manastırı ve Köln'de kilise ve r ikler bulunmaktadır.

Schleswig- Holstein, Mecklenburg, Pomeranys, Doğu Brandenburg gibi bazı bölgelerde Aziz Vlas hala kutlanmaktadır. Reform hareketlerinden sonra kültün etkisi azalmıştır. Berlin müzelerinde de Aziz Vlas'ı anlatan bazı tablolar mevcuttur.³³³

³³² <https://www.catholicireland.net/saintoftheday/st-blaise-d-c-316-bishop-and-martyr/> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

³³³ Arman  uhacıyan, age., s. 57.

Şekil 40: Vierzehnheiligen Kirche’de Aziz Vlas heykeli, Almanya.³³⁴

Şekil 41: Sankt Blasien Manastırı, Almanya³³⁵

Papa IV. Leon, 855’te Roma’da hac ziyaretindeyken St. Blaise’nin baş ve kol kemiğinin bir parçasından oluşan rölikleri Rheinau’daki Dük Wolfenaus’a sunmuştur. Kara Orman yakınlarında bir St. Blasien köyü bulunmaktadır.

³³⁴<https://www.vierzehnheiligen.de/wp-content/uploads/2017/06/HL.-Blasius.jpg> (Erişim Tarihi: 26/11/2020).

³³⁵<https://reliquariandotcom.files.wordpress.com/2014/05/st-blasien.jpg> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

Almanca’da “blasen” üflemek, esmek gibi anlamlara gelmektedir. Aziz’in ismi (Blaisen) ile “blasen” kelimesi arasındaki ses benzerliğinden dolayı üflemeli çalgıcıların koruyucu azizi kabul edilmektedir.³³⁶ Bu fonetik yakınlık sebebiyle rüzgâra ve fırtınalara karşı azizden yardım istenmektedir. Yel değirmencilerinin de koruyucu azizi olarak kabul edilir.³³⁷

Şekil 42: Aziz Vlas’a ait rölik, Saint Blaisen Katedrali, Almanya.³³⁸

³³⁶ <https://www.catholicireland.net/saintoftheday/st-blaise-d-c-316-bishop-and-martyr/> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

³³⁷ Fernando and Gioia Lanzi, age., s. 99.

³³⁸ <https://reliquariandotcom.files.wordpress.com/2014/05/st-blaise-relic1.jpg?w=741&h=1024> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

Şekil 43: Saint Blasien Katedrali'nde 1740'larda yapılmış Aziz Vlas heykeli, Almanya. Aziz Vlas boğazına balık kılçığı kaçan çocuğu kurtarıırken ³³⁹

Balve şehrindeki St. Etheldreda Kilisesi'nde de her yıl 3 Şubat'ta boğaz kutsama töreni yapılarak Aziz Vlas anılmaktadır.³⁴⁰ Mesane hastalıklarına ve taşlarına karşı Aziz Vlas'tan yardım istenir. Bunun nedeni olarak blase (mesane) kelimesi ile Aziz'in adının (Blasien) ses benzerliği olduğu düşünülmektedir.

XIV. ve XV. yüzyıl Almanya'sında Aziz'in bayram gününde "kutsanmış su" (Blaise'nin suyu) kurtlardan korunmaları için kümes hayvanlarının üzerine serpilirdi.³⁴¹ Aziz Vlas aynı zamanda felaket zamanlarında toplu olarak yardıma çağrılan "Fourteen holy helpers" on dört şefaatçi aziz arasındadır. Önceleri Aziz'in bayram gününde çentikli ekmek çubukları (Blasiusbrot) ve trakea şeklindeki ekmek somunları (Bubenschenkel) yaygın bir gelenek olarak dağıtılan ürünlerdendi. Günümüzde bu uygulama giderek azalmıştır.³⁴²

³³⁹<https://reliquariandotcom.files.wordpress.com/2014/05/st-blaise-sculpture1.jpg?w=489&h=600&zoom=2> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

³⁴⁰https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=28 (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

³⁴¹Fernando and Gioia Lanzi, age., s. 99.

³⁴²<https://reliquarian.com/2014/05/19/saint-blaise-protector-of-dubrovnik-and-patron-saint-of-throat-illnesses/> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

Rothenburg ob der Tauber’de “Blasius tag” kutsaması yapılırdı. Atlar kutsanarak kulaklarına bronzdan yapılmış Saint Blaise tarakları takılırdı. Gelenek sona ermeden yakın zaman önce bazı çiftçiler bu usulle traktörlerini kutsamıştır. Aziz’e adanan çok sayıda kilise ile birlikte 1714’te Josef Schupp tarafından heykeli yapılan ve 1966’da Walter Schelenz tarafından tasarlanan Aziz Blaise çeşmesi de önemli eserlerdendir.³⁴³

Şekil 44: Aziz Blaise Çeşmesi üzerine yapılmış Aziz’in heykeli³⁴⁴

2.6.4. İngiltere’de Aziz Vlas

900’lü yıllarda Aziz’e ait bir röliğin Canterbuy başpiskoposu tarafından Roma’dan getirilmesi ile Aziz Vlas kültü burada yaygınlaşmıştır. Rölik daha sonra kayboldu da mucizelerine olan inanç Anglikan Kilisesinde yerini almasını sağlamıştır.³⁴⁵

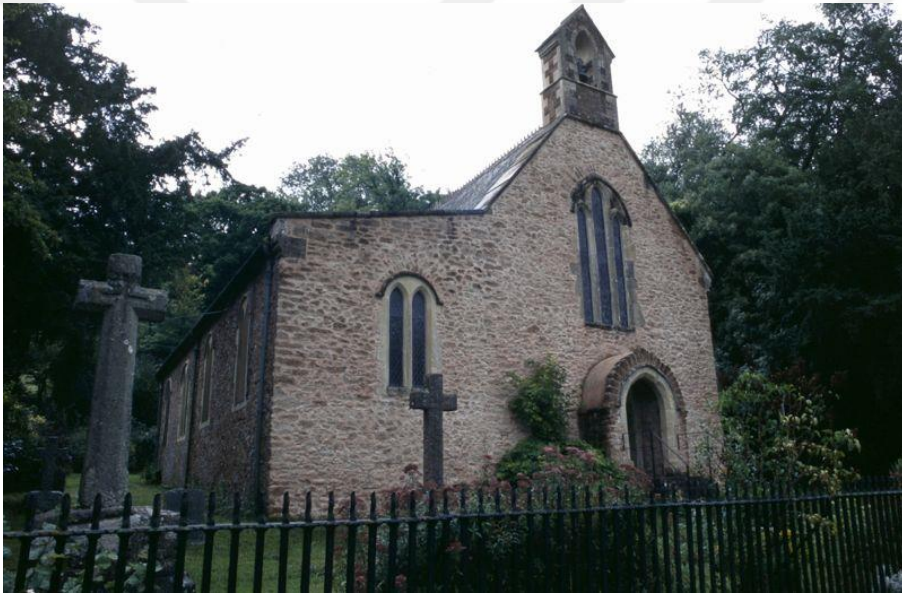
³⁴³<https://reliquarian.com/2014/05/19/saint-blaise-protector-of-dubrovnik-and-patron-saint-of-throat-illnesses/> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

³⁴⁴<https://reliquariandotcom.files.wordpress.com/2014/05/st-blaise-fountain.jpg?w=750&h=1000> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

³⁴⁵Arman Çuhacıyan, age., s. 60.

İngiltere’de Aziz Vlas’ın onuruna adanan üç önemli kilise bulunmaktadır. Bunlar: Berkshire’de Milton, Cornwall’da St. Blazey ve Devon’da Flacombe’dır. Sussex’teki Boxgrove Manastırı St Mary ile birlikte Aziz Vlas’ın onuruna adanmıştır.³⁴⁶

İngiltere’de Aziz Vlas yün dokumacı localarının hâmisî kabul edilir. Buradan esinlenerek de Cornwall’da St. Blazey köyü ve mahallesine Aziz’in ismi verilmiştir. Blaise’nin Par Bey’e indiğine ve burada bulunan İngilizlere yün endüstrisinin el sanatlarını öğrettiğine inanılır. Yorkshire’deki yün endüstrisinin merkezleri olan Leeds ve Bradford’da her yedi yılda bir, Norwich’te ise her yıl 3 Şubat’ta büyük bir ihtişam ve şenlikle Aziz’i anma bayramı kutlanırdı.³⁴⁷

Şekil 45: Saint Blaise Kilisesi, Devon, İngiltere³⁴⁸

1931 yılında Bradford’da St. Blaize yarışması düzenlenmiş ve bu yarışma için kartpostallar hazırlanmıştır. Bradford’daki törenlerde katılımcılar yün kıyafetler giyinmiş halde atlara binerler ve geçit törenine katılırlardı. Kutlamada yün sanayisinde çalışan her bir grup ayrı ayrı temsil edilirdi. Günümüzde burada inşa edilen müzede kutlamalarda giyilen kıyafetler ve eşyalar sergilenmektedir.

³⁴⁶Nicholas Patrick Wiesman, age., s. 346.

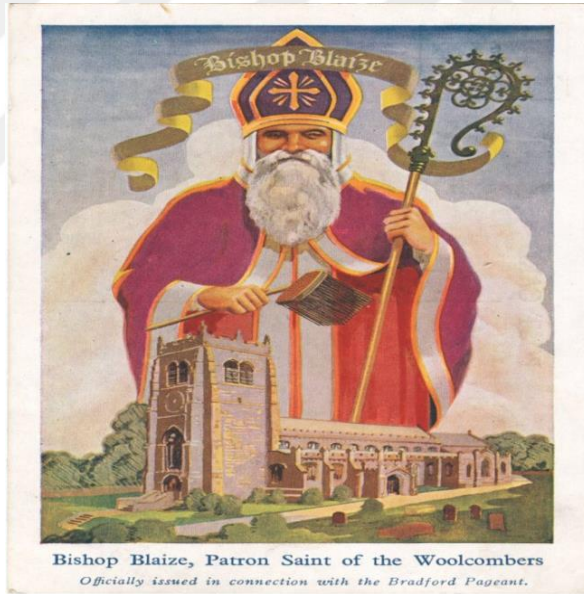
³⁴⁷<https://www.catholicireland.net/saintoftheday/st-blaise-d-c-316-bishop-and-martyr/> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

³⁴⁸<https://s3.britishlistedbuildings.co.uk/lbimg/101/168/193/101168193-31800-800.jpg> (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

Bradford’da Saint Blaise adına ortaokul ve sokak isimlerini görmek mümkündür.³⁴⁹ İngiltere’de 1792’de tedavüle giren bir sikkede Aziz bir elinde yün tarağı ile tasvir edilmiştir.

Şekil 46: Aziz Vlas adına darp edilen bir sikke, İngiltere.³⁵⁰

Şekil 47: Aziz Blaise adına düzenlenen festivalde yapılan yarışma için hazırlanan kartpostal, 1931, Bradford.³⁵¹

³⁴⁹<https://www.bradfordmuseums.org/blog/bradford-and-st-blaise/> (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

³⁵⁰Ersin Çelikbaş, “Hadrianoupolis Kilise C Yapısında Ele Geçen İki Adet Yün Tarağı Üzerine Değerlendirme”, *Tüba-Ked (Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi)*, S. 20, Ankara 2019, s. 80.

³⁵¹<https://www.bradfordmuseums.org/blog/wp-content/uploads/2019/01/BH.45.1966.i1-postcard.jpg> (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

Aziz Vlas, boğazına balık kılçığı takılan çocuğu kurtarmasından dolayı, boğaz hastalıkları doktorlarının, Paris'te yün dokumacılarının ve yatak üreticilerinin yanı sıra³⁵² inşaat işçilerinin de hâmişi olarak kabul edilmektedir. (Azizin işkence gördüğü aletlerin dokumacı tarağına ve inşaatı kullanılan kazıma aletine benzetilmesinden dolayı bu meslek çalışanlarının koruyucusu olarak görülmektedir.) Ayrıca vahşi hayvanlara (Erciyes Dağı'nda inzivaya çekildiği sırada vahşi hayvanları iyileştirmesinden ötürü), boğmaca hastalığına, guatra ve boğaz ile ilgili tüm rahatsızlıklara karşı azizden yardım istenmektedir. Domuzu kurtarması mucizesine ithafen domuz sürülerinin korunması için de azize dua edilir.³⁵³

Şekil 48: 14. yy. duvar resminde Aziz Vlas, İngiltere³⁵⁴

³⁵² Gioia Fernando Lanzi, age., 99.

³⁵³ Nicholas Patrick Wiesman, age., s. 346.

³⁵⁴ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e6/St_Blaise_Kutte.jpeg/330px-St_Blaise_Kutte.jpeg (Erişim Tarihi: 28/11/2020).

2.6.5. İtalya’da Aziz Vlas

Aziz Vlas’ın kültü Benediktenlerin rolü sayesinde erken bir dönemde İtalya’ya ulaşmıştır. Aziz Vlas’ın adına 500’den fazla kilise ve şapel ithaf edilmiştir. Aziz Vlas, İtalya’da daha çok San Biagio ismiyle anılır.

San Biagio (Aziz Vlas), Basilicata’da, Policastro koyunda, Maratea’da koruyucu aziz olarak kabul edilir. 732 yılında fırtınaya yakalanan bir gemi küçük bir adada karaya oturur. Kurtulanlardan biri (Ermeni şövalye olabilir) ikonoklazma akımından ve fırtınadan kurtardığı parçaları karaya çıkarır. Bunlar taştan bir kapta Aziz Vlas’ın göğüs kafesi, kolundan parçalar ve kafatası ile birlikte Aziz Magar’ın rölikleridir. Monte San Biagio’da tapınak inşa edilir. Ardından getirilen rölikler buraya yerleştirilir. 1040 yılında Papa XII. Pius burayı papalık bazilikası mertebesine yükseltir. Şehirde Aziz Vlas büyük bir coşku içerisinde kutlanır. San Biagio şarabında olduğu gibi bazı gıda maddelerine de azizin adının verildiği görülmektedir.³⁵⁵

Roma’da büyük bir ihtişamla yapılan kutlamalarla birlikte Via Giulia’daki St. Biagio della Pagnotta’da da aziz adına küçük kutsanmış ekmeklerin dağıtıldığı dini tören düzenlenir. St Biagio dei Matterassori’de yün dokumacılarının hâmisî olarak kabul edilir. San Biagio della Pettini’de boğaz hastalıklarına karşı koruma amaçlı “Boğaz Kutsama Töreni” düzenlenir. Azizin işkence görüp şehit edilmesini resmeden tablonun önünde yanan kandildeki yağ ile birlikte iki çapraz mum kullanılarak ziyaretçilerin boğazı meshedilir. Bu uygulamayı Milano Kilisesi’nde de görmek mümkündür.³⁵⁶

³⁵⁵ Arman Çuhacıyan, age., s. 24.

³⁵⁶ Nicholas Patrick Wiesman, age., s. 344.

Şekil 49: Aziz Vlas'ın resmedildiği fresk, İtalya³⁵⁷

Abruzzo ve Malise'de çiftlik hayvanlarının boyunlarına kırmızı bir ip bağlarlar ve böylece Aziz'in onları koruduğuna inanılır. Domuz sahipleri azizin adını sopalarına kazıyarak domuzlarını koruma altına aldıklarına inanmaktadır. Aziz'in domuz yavrusunu kurtan kurtarması hadisesine dayanarak bu gelenek devam etmektedir.

İtalya'nın birçok yerinde nişanlı çiftlerin koruyucusudur. Genç kızlar ve nişanlı çiftler evlenecekleri kişi için azize dua eder. Aziz'in adı olan "Biagio" ve öpücük anlamına gelen "bacio" kelimeleri arasındaki ses benzerliğinden ötürü bu koruyuculuk atfedilmiştir.³⁵⁸

³⁵⁷https://katakombe.org/gallery/images/2020/01/25/Cividale_-_Chiesa_S.Biagio_-_San_Biagio_in_trono.jpg (Erişim Adresi: 18/12/2020).

³⁵⁸ Gioia Fernando Lanzi, age., 99.

İtalya ve Sicilya’da San Biagio kutlamalarında küçük kekler pişirilir ve kutsanarak paylaşılır. Yine Calabria’daki Serra San Bruno’da kurabiye pişirilir ve kasabanın gençleri onları sevgililerine ikram eder. Eğer kız kurabiyeyi ikiye bölüp yarısını kendi alır, diğer yarısını erkeğe verirse bu onunla evleneceği anlamına gelir. Azizin anıldığı bu etkinliklerde gençler evlenecekleri kişiyi belirlemektedir.³⁵⁹

Günümüzde Aziz Vlas’ın yaşamını ve çektiği işkenceleri en güzel şekilde anlatan Barletto’daki St. Andrea Kilisesi’nde yer alan sunaktır. Resimde önde Aziz Vlas tasvir edilmiştir. Arka fonda ise Aziz’e yapılan işkenceler anlatılmıştır.³⁶⁰

Şekil 50: Saint Andrea Kilisesi’nde Aziz Vlas’ı anlatan sunak, Barletto (İtalya) ³⁶¹

Arka fonda sağ üst bölümde inzivaya çekildiği düşünülen dağ, bir sonraki karede ise mağarada azizin dua etmesi resmedilmiştir. Sonraki sahnede Aziz’in askerler tarafından yakalanması, sol alt köşede ise Aziz’den dua bekleyen insanların yakarışları yer almaktadır. Sağ alt kısımda ise Aziz’in işkence görmesi ve başının kesilmesi tasvir edilmiştir.

³⁵⁹ <https://www.catholicireland.net/saintoftheday/st-blaise-d-c-316-bishop-and-martyr/> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

³⁶⁰ Vinicije B. Lupis, age., s. 92.

³⁶¹ age., s. 93.

Şekil 51: Roma askerleri tarafından dokumacı tarakları ile Aziz'e yapılan işkence anlatılmaktadır. 16. yy. sonu, Santa Maria del Castello Kilisesi, Cenova (İtalya'nın Ligurya Bölgesi)³⁶²

2.6.6. Avusturya'da Aziz Vlas

Aziz Vlas kültü yaklaşık XI. yüzyılda bu bölgelere gelmiştir. Voralberg ve Tirol'da 200'den fazla kilise ve şapel Aziz Vlas'a atfedilmiştir. Birçok heykel ve tablolar da onun izine rastlamak mümkündür. Yukarı ve Aşağı Avusturya'da 1094 yılında Sankt Blasien keşişleri tarafından kurulan Krems ve Götwig Manastırları vardır. Napolyon'dan kaçan bu keşişler Aziz Vlas'a ait kutsal eşyaları alıp Karnten'deki Sankt-Paul im-Lavantal'a yerleşmişlerdir. Böylece Avusturya'da Aziz Vlas kültürünün yayılmaya başladığı görülmektedir.³⁶³

³⁶² age., s. 94.

³⁶³ Arman Çuhacıyan, age., s. 57-58.

Şekil 52: Piskoposluk kıyafetleri içerisinde bir elinde mum, diğer elinde asa tutan Aziz Vlas tablosu, 1740, Avusturya³⁶⁴

2.6.7. Hırvatistan’da Aziz Vlas

Aziz Vlas, Hırvatistan’ın Dubrovnik şehri için çok önemli bir azizdir. İnanişâ göre 971 yılında Dubrovnik’te bulunan Saint Stephan Manastırı’nda papaz olan Stojho rüyasında Vlas’ı görür. Vlas, Papaza Venediklilerin şehre saldıracağını haber verir. Venedikli gemilerin su alma bahanesi ile geldiğini, asıl amaçlarının şehri işgal etmek olduğunu ve direnenleri öldürerek şehrin işgal edileceğini anlatır. Papaz rüyasını yetkililere haber verir ve gerekli tedbirler alınarak şehir işgalden kurtulur. Ardından Vlas, şehrin koruyucusu olarak ilan edilir. 1358’de Dubrovnik’te Ragusa Cumhuriyeti kurulur ve tüm devlet mühürlerinin üzerine Aziz Vlas’ın ikonası yerleştirilerek ismi yaşatılır.³⁶⁵

³⁶⁴<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseCandle.oneHalfSize.jpg> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

³⁶⁵Vahdet Olcayto, age., s. 426.

Şekil 53: Aziz Vlas ve elinde Dubrovnik şehrinin minyatürü olan bir bayrak, Dubrovnik³⁶⁶

Hırvatistan'daki Aziz Vlas'ı Anma Töreni 2009 yılında UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ne dâhil edilmiştir. Kutlama günü olan 3 Şubat'tan bir gün önce Aziz Vlas Kilisesi önünde rahibin beyaz güvercinlerin uçurulmasıyla kutlamalar başlar. Ertesi gün ise piskoposların, büyükelçilerin, liderlerin, halkın ve yurt dışından çok sayıda ziyaretçinin katıldığı büyük bir festival düzenlenir. Çeşitli ritüeller, halk şarkıları, geleneksel el sanatları ve günümüze kadar kullanılagelmiş silah çeşitlerinin olduğu çok sayıda etkinliği bu kutlama töreninde görmek mümkündür.³⁶⁷

³⁶⁶<http://4.bp.blogspot.com/-nZMXEMRfrg/T97 UTHLzpXI/AAA AAAAAA Os/qh0k2hl mxHw/s1 600/15svvvvv1327301845543.jpg> (Erişim Tarihi: 10/11/2020).

³⁶⁷<https://ich.unesco.org/en/state/croatia-HR> (Erişim Tarihi: 30/01/2021).

Şekil 54: Aziz Vlas'ı anma festivali beyaz güvercin uçurularak başlatılır.

Dubrovnik.³⁶⁸

Kutlamalar sırasında Aziz Vlas sancağı ve kutsal emanetlerinin kilisenin önünden başlayıp halkın arasında geçit töreninde sergilenmesi ile devam eder. “Grlicanje” denilen boğaz kutsama töreni düzenlenir. Rahip tarafından kutsal yağ ile yağlanmış iç içe geçmiş iki çapraz mum ziyaretçilerin boğazına tutularak kutsanır. Böylelikle törene katılanlar boğaz hastalıklarından korunduklarına inanmaktadır.³⁶⁹

Şekil 55: Boğaz hastalıklarına karşı korunma amaçlı yapılan bir kutsama töreni.

Rahip iki çapraz mumu törene katılanların boğazına tutmaktadır.³⁷⁰

³⁶⁸<https://ich.unesco.org/img/photo/thumb/01217-BIG.jpg> (Erişim Tarihi: 30/01/2021).

³⁶⁹<http://croatiaexperience.com/the-feast-of-saint-blaise.aspx> (Erişim Tarihi: 12/11/2020).

³⁷⁰<https://encryptedtbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRgmASFIIeKJXxAOyydvqxF8xULKYHhOhLliJv0SEkAc54Kz1syQ> (Erişim Tarihi: 03/08/2019).

Şekil 56: Dubrovnik'te Aziz Vlas'ı anma etkinliği³⁷¹

Şekil 57: Dubrovnik'te Aziz Vlas'a ait olduğu iddia edilen el ve kafatası rölikleri³⁷²

³⁷¹https://www.meetdubrovnik.com/images/stories/zasto_doci/st_blasius_festival1.jpg (Erişim Tarihi: 12/11/2020).

³⁷²http://www.thebestincroatia.info/universalis/2617/slika/1272721958fotol130_1631857172.jpg (Erişim Tarihi: 10/10/2019).

Şekil 58: Aziz Vlas’a ait olduğu iddia edilen kafatası röliği, Dubrovnik.³⁷³

Şekil 59: Dubrovnik’te şehrin koruyucu azizi sayılan Aziz Vlas adına ithaf edilmiş kilise³⁷⁴

³⁷³https://static.euronews.com/articles/stories/04/47/58/34/1280x720_cmsv2_5af6ffdf-61a8-5d36-99a5-0a695cbe873f-4475834.jpg (Erişim tarihi: 12/11/2020).

³⁷⁴<https://tr.depositphotos.com/26341927/stock-photo-saint-blaise-church.html> (Erişim Tarihi: 10/10/2019).

Şekil 60: Aziz Vlas adına inşa edilen kilisenin içinde iki melek tarafından taşınır halde tasvir edilen Aziz Vlas heykeli, Dubrovnik.³⁷⁵

Şekil 61: Elinde crozier ve Dubrovnik şehri maketi, boynunda haç ile Aziz Vlas, Dubrovnik.³⁷⁶

³⁷⁵https://travelguide.michelin.com/sites/default/files/styles/poi_slideshow/public/images/travel_guide/NX-45580.jpg (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

³⁷⁶https://www.christianiconography.info/Edited%20in%202013/Croatia%202012/DSC_0564_01.oneThirdSize.jpg (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

Şekil 62: Aziz Vlas heykeli, Dubrovnik³⁷⁷

Şekil 63: Elinde Dubrovnik şehri ile Aziz Vlas³⁷⁸

³⁷⁷<http://croatiaexperience.com/EasyEdit/UserFiles/Slike/Piligrimage%20tours/The%20Feast%20of%20Saint%20Blaise/Crkva-sv.jpg> (Erişim Tarihi: 12/11/2020).

³⁷⁸<https://encryptedtbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRVwHminBj6vUf9MdnTrrE06dlnrUTJArtYiw&usqp=CAU> (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

Şekil 64: Elinde Dobrovnik şehrinin maketi ile Aziz Vlas³⁷⁹

Şekil 65: Dubrovnik’te 2012 yılında “Tarihte ve Günümüzde Aziz Vlas” temalı hazırlanan müzeden bir fotoğraf.³⁸⁰

³⁷⁹<https://i.imgur.com/sw-blazej-z-sebast-y-stara-ikona-40x18-5-cm-29333695.jpg> (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

³⁸⁰http://www.dumus.hr/files/g/3-22/1024x768-1/DSC_0132.jpg (Erişim Tarihi: 10/11/2020).

2.6.8. İsviçre’de Aziz Vlas

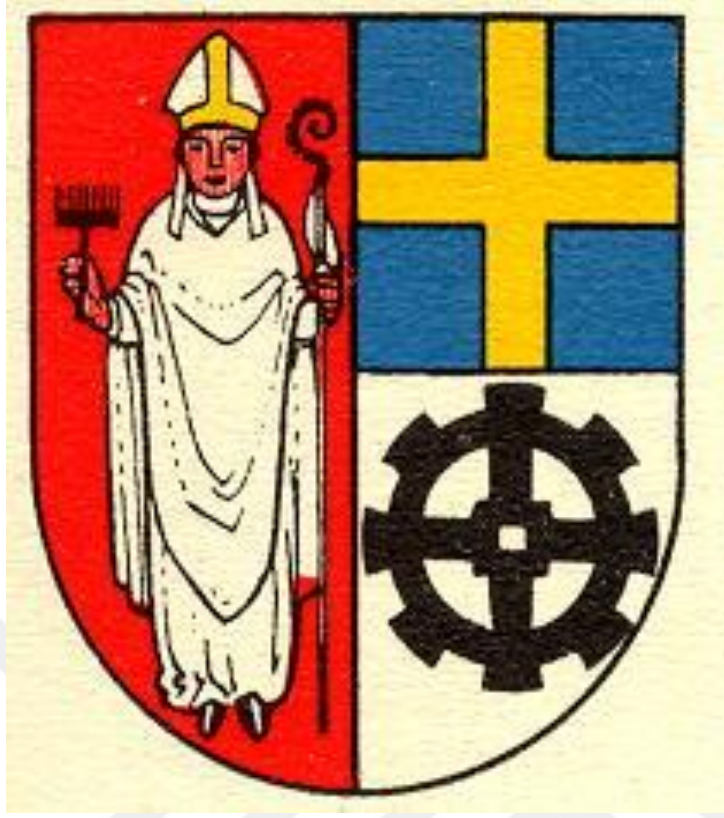
İsviçre’de Katolik Hristiyanlar arasında Aziz Vlas’ı anma kutlamaları yapılmaktadır. Cenevre’de Saint Blaise- Aux-Liens Manastırı kurulur. Bu piskoposlukta 31 kilise azize adanmıştır. Basel kantonundaki Ziefen’de XI. yy.a ait Sankt Blasius Kilisesi, Neuchatel kantonunda XII. yy.a ait Saint Blaise Kilisesi mevcuttur. Azizin kol röliği bulunmaktadır. Ticino ve Graubünden kantonlarında Aziz’in adı yaygındır³⁸¹

Şekil 66: Saint Blaise Kilisesi, İsviçre³⁸²

³⁸¹ Arman Çuhacıyan, age., s. 69.

³⁸² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/68/%C3%89glise_St-Blaise.JPG/330px-%C3%89glise_St-Blaise.JPG (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

Şekil 67: İsviçre’de Neuchatel kantonunda Saint Blaise şehrinin belediye arması³⁸³

2.6.9. Amerika’da Aziz Vlas

Kuzey Amerika’da Kanada topraklarında Aziz Vlas’ın adı Katolik kiliselerinde görülmektedir. Birleşik Devletler’de de Aziz’in izine rastlamak mümkündür. Florida’da San Blas (Aziz Vlas) şehri ve burnu, yirmiye yakın müzede tabloları bulunmaktadır. Birçok şehirde Aziz Vlas kilise cemaatleri görülmektedir. Amerika- Meksika Savaşı’nda San Blas adı verilen taburun çok sayıda zafer kazanması sonucu Meksika’nın bazı şehirlerinde azizin adına kutlamalar düzenlenir. Apostolica Romana de San Blas Kilisesi’nde Aziz’in röliği bulunmaktadır. Orta Amerika’da bazı adalara Aziz’in ismi verilmiştir. Porto Riko’da 1579 yılında inşa edilmiş bir San Blas Kilisesi vardır.³⁸⁴

³⁸³<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/da/S-blaise.png/90px-S-blaise.png> (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

³⁸⁴ Arman Çuhacıyan, age., s. 69.

Güney Amerika'ya kâşifler ve İspanyolların aracılığı ile kült yayılmıştır. Özellikle yoksul kesimin sevip saydığı bir azizdir. Aziz'e saygı en çok da Paraguay'da belirgin şekilde hissedilmektedir.³⁸⁵ Paraguay'da her yıl 3 Şubat günü San Blas festivali düzenlenir. Boğaz hastalıklarının koruyucusu olarak kabul edilen Aziz Vlas'ı anma törenine ülkenin dört bir yanından binlerce kişi katılır. Müzisyenlerin de eşlik ettiği kalabalık kortej sokakları dolaşır ve çocuklar aziz kıyafeti giydirilerek dolaştırılır.³⁸⁶

Şekil 68: Paraguay'da her yıl 3 Şubat'ta kutlanan San Blas (Aziz Vlas) festivalinden bir görüntü.³⁸⁷

³⁸⁵ Arman Çuhacıyan, age., s. 69-70.

³⁸⁶ <https://www.visitparaguay.travel/v1/alternativa/98-san-blas-ita> (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

³⁸⁷ https://visitparaguay.travel/v1/upload/experiencia_circuito_alternativo_imagen/06668984_0998567_8_579A1505EEBED_B.jpg (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

Şekil 69: 1579’da inşa edilen San Blas Kilisesi, Porto Riko.³⁸⁸

2.6.10. Rusya’da Aziz Vlas

Hayvanları koruduğuna inanılan pagan tanrı Volos ile Aziz Vlas arasında benzerlik kurulmuş olabilir. Zira Novrod’da 1406’da Aziz Vlas’a adanmış bir kilisenin, Tanrı Volos’a ait bir sunağın üzerine inşa edilmesi bu görüşe dayanak oluşturmaktadır. 11 Şubat’ta Aziz Vlas adına kutlamalar yapılır. Bu kutlamalarda Tanrı Volos’a yapılan duaların izleri de görülmektedir.³⁸⁹

Rusya’da Aziz Vlas’ın hayvanları koruduğuna dair inanç yaygındır. Kutlama gününde hayvanlar kiliseye getirilerek takdis edilir. Hayvanlar salgın hastalığa yakalandığında Aziz’in ikonu meraların yakınına getirilir ve hayvanların iyileşmesi için dua edilir. Aziz’e dair çok sayıda ikon İkinci Dünya Savaşı sırasında tahrip

³⁸⁸https://wikiimg.tojsiabt.com/wikipedia/commons/a/a3/Catedral_Nuestra_Se%C3%B1ora_de_Guadalupe%2C_Plaza_Las_Delicias%2C_Ponce%2C_Puerto_Rico%2C_mirando_al_noreste_%28Ponce002%29.jpg (Erişim Tarihi: 25/06/2021).

³⁸⁹ Arman Çuhacıyan, age., s. 67.

olmakla birlikte kalanlar Novgorod Müzesi'nde, St. Petersburg'daki Rusya Devlet Müzesi'nde ve Moskova'daki Roublev Müzesi'nde yer almaktadır.³⁹⁰

Şekil 70: Aziz Vlas hayvanları kutsuyor, 15. yy. Rusya Müzesi.³⁹¹

2.6.11. Hindistan'da Aziz Vlas

Hindistan'da Hırvat akademisyen Zoravka Matisiç, Hırvatların bir zamanlar Gandualim'de yaşadıklarına dair tarihi kayıtlar elde eder. Araştırmalarına devam ederken Gandualim'de Sao Bras'taki St. Blaise Kilisesi'ni görür ve oldukça şaşırır. Çünkü bu kilise Dubrovnik'teki Sveti Vlaho (Aziz Vlas) Kilisesi'ne çok benzemektedir. Hatta kilisenin sunağı dahi Dubrovnik'teki kilisenin sunağının kopyası niteliğindedir. Araştırmalarına devam eden Matisiç, Kilisenin 1541 yılında inşa edildiği ve 1563'te Başpiskopos Frei Alexio de Menézes tarafından cemaat kilisesine yükseltildiği bilgisine ulaşmıştır. Bunun üzerine Büyükelçi Zoran Andriç eşliğinde 15 kişilik meclis heyeti Hırvatistan'dan Gandualim köyünü ziyaret etmiş ve iki ülke arasında Aziz Vlas üzerinden dostane ilişkiler gelişmiştir.³⁹²

³⁹⁰ Arman Çuhacıyan, age., s. 67.

³⁹¹ https://katakombe.org/gallery/images/2020/01/25/Saint_Blaise_and_animals.md.jpg (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

³⁹² <http://goanchurches.info/church/st-blaise-church-gandaulimgoa/> (Erişim Tarihi: 28/11/2020).

Kilisenin nasıl ve niçin inşa edildiği hakkında iki rivayet vardır. İlki Hırvatların tüccar olarak bu köye geldiği ve burada kendi ülkelerindeki kilisenin benzerini inşa ettiği, bir diğeri ise Portekizliler tarafından işgal edilen Goa'ya gemi inşa etmeleri için getirilen Hırvatların bu ibadethaneyi yaptığıdır. O dönemlerde oldukça müreffeh bir hayatın yaşandığı Gandualim'de kilisenin çalışmaları ile 1559 yılına kadar yaklaşık 772 Hindu vaftiz edilerek Hristiyan olmuştur. Gandualim ve Cumbarjua halkı, Dubrovnik'teki gibi 3 Şubat'ta St Braz (Aziz Vlas) bayramını kutlamaktadırlar.³⁹³

Şekil 71: Gandualim'deki aziz Blaise Katolik Kilisesi, Hindistan³⁹⁴

2.6.12. İstanbul'da Aziz Vlas

1901 yılına ait İstanbul Katolik Aileleri Yıllığı'nda İstanbul'da Aziz Vlas adına sunak yapıldığı görülmektedir. Ragusa'nın (Dubrovnik) 1400 yılında Osmanlı egemenliğine girmesinin ardından İstanbul'da yaşayan Ragusalılar kentlerinin koruyucusu olarak kabul ettikleri Aziz Vlas adına İstanbul'daki Saint Antoine Kilisesi'nde bir sunak yaptırmıştır. Eskiden her yıl 3 Şubat'ta kilisenin merkez

³⁹³<http://goanchurches.info/church/st-blaise-church-gandaulimgoa/> (Erişim Tarihi: 28/11/2020).

³⁹⁴<https://goanchurches.info/wp-content/uploads/2015/11/St.-Blaise-Church-Sao-Bras-Goa.jpg> (Erişim Tarihi: 28/11/2020).

bölümüne Aziz Vlas'ın Ragusa şehrinin koruyucusu olarak resmedildiği bir tablo taşınarak ayin düzenlenirdi.³⁹⁵ Günümüzde ise bu uygulama devam etmemektedir.

Şekil 72: İstanbul Saint Antoine Kilisesi'nde Dubrovnik şehrinin koruyucusu olarak gösterilen Aziz Vlas tablosu³⁹⁶

2.6.13. Kapadokya Bölgesi'nde Aziz Vlas

Kapadokya bölgesindeki kiliselerde oldukça sık bir şekilde Aziz Vlas'ın tasvirleri karşımıza çıkmaktadır. Ürgüp'ün 10 km güneydoğusunda yer alan Yeşilöz Köyü'nün kuzey kısmında yer alan Tağar (Theodore) Kilisesi'nin apsis duvarlarında Aziz Vlas (Blasios)'ın resmi bulunmaktadır. Deisis sahnesinden yatay bir şeritle ayrılan kısımda 4'ü apsisin kuzeyinde 5'i güneyinde olmak üzere ayakta duran 9 piskopos tasvir edilmiştir. Resimleri oldukça tahrip olmasına rağmen Aziz Germanios, Aziz Blasios (Vlas), Aziz Ephiphanios, Aziz Gregorios, Aziz Basileios, Aziz Ephianios, Aziz Ionnes Krysostomos'un isimleri okunabilmiştir.³⁹⁷ Kapadokya'da Aziz Vlas'ın tasvir edildiği diğer kiliseler ise şunlardır: Direkli Kilise,

³⁹⁵ Arman Çuhacıyan, age., s. 16.

³⁹⁶ Arman Çuhacıyan, age., s.16.

³⁹⁷ M. Sacit Pekak, "Ürgüp, Yeşilöz (Tağar) Kilisesi", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 27, S. 1, Haziran 2010, s. 212.

Eski Gümüş Manastırı Kilisesi, Çarıklı Kilise, Elmalı Kilise, Karanlık Kilise, Kılıçlar Kilisesi ve Ihlara Vadisi Bezirana Kilisesi.³⁹⁸

Şekil 73: Ihlara Vadisi Bezirana Kilisesi'nde Aziz Blasios (Vlas).³⁹⁹

³⁹⁸ Ersin Çelikbaş, age., s. 79.

³⁹⁹ Bu fotoğraf Mustafa Uysun' un arşivinden alınmıştır.

III. BÖLÜM

3. SİVAS'TA HİRİSTİYANLIK VE AZİZ VLAS KÜLTÜ

3.1. Sivas ve Hristiyanlık

Anadolu; Kudüs ile Roma arasındaki kara ve deniz yolu üzerinde bulunması sebebiyle havarilerin ziyaret yerleri arasında olmuştur. Pavlus, Luka ve Yuhanna'nın bu topraklara gelmesi, burada Hristiyanlığın erken dönemde tanınmasına ve örgütlenmesine yol açmıştır. Böylelikle pek çok Anadolu kenti Hristiyanlığın önemli merkezlerinden olmuştur. Bu merkezlerden biri de Sivas şehridir.⁴⁰⁰

Sivas'ın Roma İmparatorluğu dönemine kadarki tarihî süreci hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Şehrin ismi ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bunlardan en yaygın bilineni; şehrin M.Ö. 1. yy'ın ilk çeyreğinde Roma İmparatorluğu döneminde Kapadokyalı Kraliçe Pudotoris tarafından İmparator Augustus adına inşa edilmiş olmasıdır. Bu görüşe göre Sivas şehri; Augustus'a ithâfen "Augustus" veya "Sebasteia" olarak isimlendirilmiştir. Yunan dilinde Augustus'un karşılığı Sebasteia olarak geçmektedir.

Sivas Hristiyanlık dini ile MS I.yy.da tanışmış bir şehirdir. Aynı zamanda ilk kiliselerden birinin de kurulduğu yer olma özelliğine sahiptir. Roma döneminde Hristiyanlara yönelik toplu katliamların yaşandığı yerlerden biri olan Sivas'ta imparator Liciunus zamanında 40 Hristiyan öldürülmüştür. Ermeni Kilisesi'nin kurucusu kabul edilen Aziz Gregor (Lusavoriç) (256-326), Arşakini kralı III. Tridat ile birlikte memleketine dönerken Sivas'ta 6 gün kalmıştır. Sivas, Roma döneminde de Doğu Roma (Bizans) döneminde de çok sayıda piskopos çıkarmıştır.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Burcu Ceylan, "Hristiyanlık Merkezleri Olarak Anadolu Kentleri", *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi*, 23-27 Eylül 2002 Mersin, Türksev Yayınları, Ankara 2004, s. 319.

⁴⁰¹ Mehmet Tezcan, "XI. YY. Başlarında Ermenilerin Doğu Roma Tarafından Bölgeye Göçürülmesi ve Selçuklu Fethi Döneminde Sivas", *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas 2006, s. 121.

Anadolu vilayetleri içerisinde gayrimüslim nüfusun en yoğun olduğu şehirlerden biri Sivas'tır. 1454 yılında hazırlanan tahrir defterinde Sivas şehir merkezinde toplam 567 hane kayda geçmiştir. Bunun 216'sı Müslüman, 351'i ise gayrimüslim hanelerdir.⁴⁰²

XVI. yy.'ın başlarında Sivas ve Sivas'a bağlı yerleşim yerlerinde toplam nüfus yaklaşık 155.000 olup, bunun 55.000'i gayrimüslimdi. Toplam nüfusun yaklaşık %35'ini Hristiyanlar oluşturmakta idi.

Sivas vilayeti; Sivas, Tokat, Amasya ve Karahisar-ı Şark (Şebinkarahisar) sancaklarından oluşmaktaydı. Sivas'taki başpiskoposluk, Amasya- Merzifon, Şebinkarahisar ve Tokat'taki piskoposluk merkezleri İstanbul Patrikhanesi'nin yetki alanına bağlıydı.⁴⁰³

1945 yılı sayımında Sivas'ta toplam 325.176 Müslüman, 3.477 Ermeni Gregoryen, 200 Ortodoks, 135 Katolik, 16 Protestan, 6 Musevi, 8 diğer inanç mensubu ve 4 dinsiz olduğu kayıtlara geçmiştir. 1945 yılında gayrimüslim nüfusun içerisinde en büyük yeri Ermeni Gregoryenler oluşturmaktadır. 1965 yılından itibaren sanayileşme ile birlikte göç hareketleri başlamış ve Sivas'ın nüfus artış hızı da azalmıştır. Bu tarihten itibaren Sivas'ta bulunan gayrimüslim nüfus %1 civarında olup, Ermenilerden oluşmaktadır.⁴⁰⁴

XVI. yüzyıldan itibaren Sivas'ta nüfusun Müslümanların lehine geliştiği, XVII ve XVIII. asırlarda dengelendiği, XIX ve XX. yüzyıllarda ise tamamen Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu nüfus istatistiklerinde görülmektedir.⁴⁰⁵

3.1.1. Sivas ve Ermeniler

Ermenilerin milli tarih yazarlarından Moses Chorenensis soylarını Eski Ahit'te⁴⁰⁶ geçen Nuh peygamberin torunlarından Hacios (Hayk)'a

⁴⁰²Adnan Gürbüz, "15-16. Yüzyıllarda Sivas Şehir Hayatı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 11, Güz 2009, s. 58.

⁴⁰³Boğos Natanyan, age., s. 463.

⁴⁰⁴Ahmet Gökbel, "İnanç Tarihi Açısından XX. Yüzyılda Sivas", *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi*, 23-27 Eylül 2002 Mersin, Türksev Yayınları, Ankara 2004, s. 538.

⁴⁰⁵age., s. 535.

⁴⁰⁶Bk. Tekvin, 10:2.

dayandırmaktadır.⁴⁰⁷ Bu sebeple kendileri için Ermeni yerine Hayk, Ermenistan yerine de Hayıstan ifadesini kullanırlar.⁴⁰⁸

Ermenilere göre, İsa'nın göğe yükselmesinden sonra havarilerden Tomas, Taddeus'u Ermenilere göndermiştir. Taddeus'un çalışmaları sonucu Hristiyanlık Ermeniler arasında yayılmıştır. Bu esnada Taddeus ve Bartelemus öğrencileri ile birlikte öldürülmüştür. Bunlar gibi bölgede öldürülen çok sayıda aziz ve azizeler mevcuttur. Ermeni Kilisesi bu isimler anısına her yıl kutlamalar düzenlemektedir.⁴⁰⁹

Ermeniler tarihte Hristiyanlığı hem resmî devlet dini hem de halk dini olarak kabul eden ilk topluluk olma özelliğine sahiptir. 301 yılında Aziz Gregorios'un öncülüğünde, III. Tridates Ermeni krallığının resmî dini olarak Hristiyanlığı seçmiştir.⁴¹⁰

Bizans İmparatoru II. Basilius (976-1025), doğu sınırlarının emniyetini sağlamak ve İslam ülkelerine doğru ilerlemek için Ermeni krallık ve prensliklerini kaldırıp, önemli sayıda Ermeni nüfusunu da Orta Anadolu topraklarına özellikle de Sivas'a göndermiştir.⁴¹¹

1912'de Ermeni Patriği Mağakya Ormanya'nın yayınladığı verilere göre Sivas vilayetinde 181.700 Ermeni yaşamaktaydı. Bunların 8.000'i Katolik, 5.700'ü Protestan idi. 1914 Osmanlı nüfus sayımında ise şehirde yaşayan toplam kişi sayısı 1.169.443'tür. Bu nüfusun içerisinde 143.406'sı Gregoryen, 3.693'ü Katolik, 4.575'i Protestan olmak üzere toplam 151.674 Ermeni vatandaş yer almaktaydı.

Gregoryen Ermenilerin Sivas şehrinde Surp Asdvadzadzin, Surp Sarkis, Surp Pırgıç, Surp Minas, Surp Hagop, Surp Kevork olmak üzere altı kiliseleri vardı. Bunlardan ana kilise olan Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nin içinde iki şapel mevcuttu.

⁴⁰⁷ Ermenilerin soylarını Nuh peygambere dayandırmaları şu şekilde izah edilmektedir: Nuh peygamberin oğlu Yafes, onun oğlu Gomer, Gomer'in oğlu Togarma ve onun oğlu Hacios (Hayk). http://www.islamtarihi.net/2021/04/tarihi-surec-icerisinde-ermeniler-ve_29.html (Erişim Tarihi: 07/12/2021).

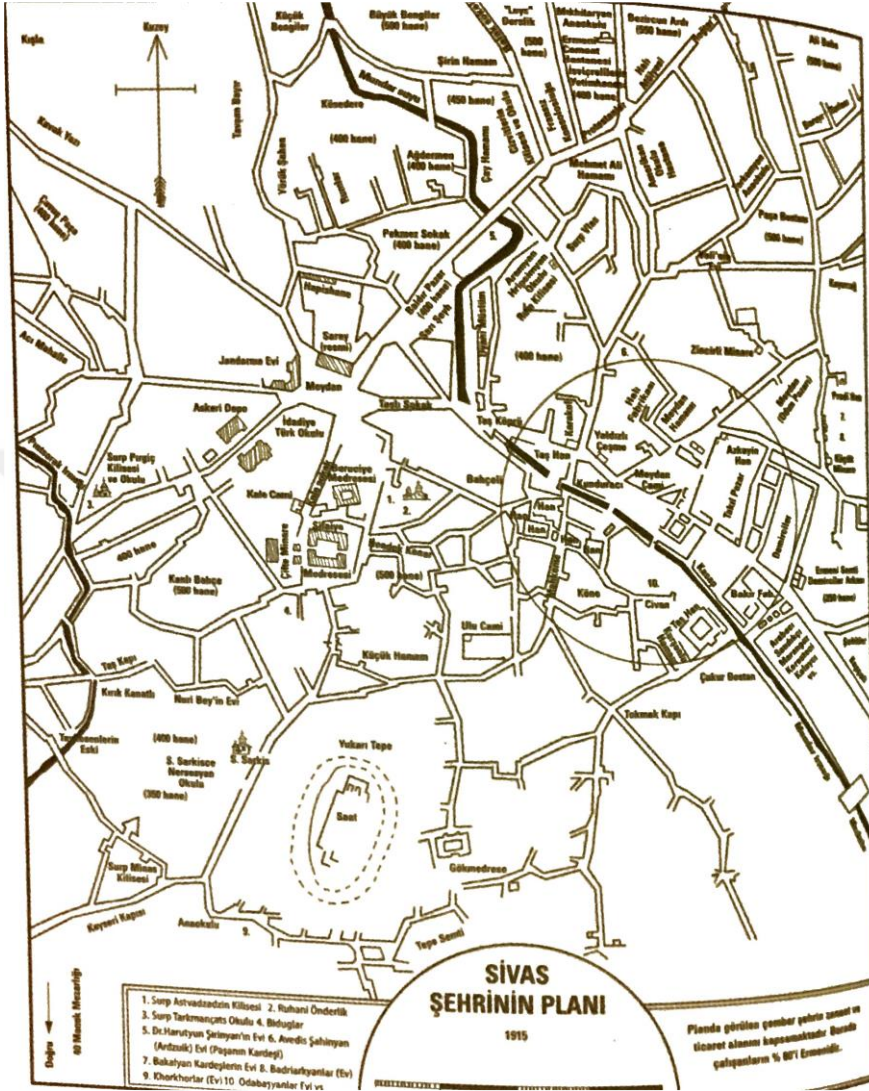
⁴⁰⁸ Aziz S. Atiya, *Doğu Hristiyanlığı Tarihi*, çev: Nurettin Hiçyılmaz, Doz Yayınları, İstanbul Eylül 2005, s. 334.

⁴⁰⁹ Abdurrahman Küçük, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2009, s. 38-39.

⁴¹⁰ Kadir Albayrak, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul Eylül 2007, s. 141.

⁴¹¹ Abdurrahman Küçük, age., s. 68-69.

Şehirde Surp Vlas adına da bir şapel, Katolik Ermenilerin Surp Vlas adlı bir kiliseleri, Protestanların da iki kilisesi vardı.⁴¹²

Şekil 74: Arakel Badrik'in çizdiği Sivas şehir planı⁴¹³

Haritada kiliselerin yerini de belirten Badrik, Bugünkü Mehmet Ali Hamamı karşısındaki alanı Surp Vlas olarak belirtmiştir.⁴¹⁴ Bu haritayı esas alarak kiliselerin günümüzdeki yerlerini tespit etmek amacıyla yapılan bir çalışmada Aziz Vlas Kilisesi'nin yeri 12-9. Sokak olarak gösterilmiştir.⁴¹⁵

⁴¹² Boğos Natanyan, age., s. 460-464.

⁴¹³ age., s. 218.

⁴¹⁴ age., s. 218.

⁴¹⁵ Vahakn Keshishian, vd., *Ermeni Kültür Varlıklarıyla Sivas*, Hrant Dink Vakfı Yay., İstanbul 2018, s. 105.

Şekil 75: Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Sivas.⁴¹⁶

Şekil 76: Surp Nişan Manastırı, Sivas.⁴¹⁷

⁴¹⁶https://www.houshamadyan.org/fileadmin/houshamadyan/images/content_images/Sivas_vilayet/SI_VAS2_BNU_web.jpg (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

⁴¹⁷https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b3/Surb_Nshan_church_%28Sebastia%29.jpg/375px-Surb_Nshan_church_%28Sebastia%29.jpg (Erişim Tarihi: 22/06/2021).

Merkez Tavra köyünde (günümüzde Paşa Fabrikası olarak bilinen) mesire alanının yakınındaki askeriyeeye ait arazinin içerisinde Surp Sarkis (Bazı kaynaklarda Surp Kevork, Surp Anabad olarak da geçmektedir.) Kilisesi yer almaktadır.

Şekil 77: Surp Sarkis Manastırı, Sivas. (Merkez Tavra Köyü)⁴¹⁸

Şekil 78: Sivas'ta bir Ermeni okulu ve Kilisesi⁴¹⁹

⁴¹⁸<https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fwww.sivasirade.com%2Fhaber%2F-10325.html&psig=AOvVaw1o8RIFxuQgkBC2v5ZpJfTX&ust=1607796342128000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQjRxqFwoTCOjYvKbCxu0CFQAAAAAdAAAAABAP> (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

⁴¹⁹https://www.houshamadyan.org/fileadmin/_migrated/pics/Sivas4_re_web.jpg (Erişim Tarihi: 22/12/2020).

3.1.2. Sivas'ta Kırk Şehitler

MS 28 Ekim 312'de Roma İmparatoru Constantinus ile Maxentius arasında Milvius (Milan) Savaşı gerçekleşir. Maxentius'un ölümüyle sonuçlanan bu savaşın ardından Constantinus Atlantik'ten Adriyatik'e, Hadrian Duvarı'ndan Atlas Okyanusu'na kadar Avrupa'nın hâkimi olmuştur. Roma Senatosu tarafından kendisine Augustus ünvanı verilir. İmparatorluğun batısına hâkim olan Constantinus ile doğusuna hâkim olan Licinius Milan'da toplanarak imparatorluğu paylaşmış ve Milano Fermanı'nı (MS 313) ilan etmiştir. Bu fermanla Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu içinde meşru dinlerden biri olarak kabul edilmiştir.⁴²⁰

İlk zamanlar Licinius, Constantinus ile iyi geçinmek için Hristiyanlara hoşgörü gösterse de bu durum kısa sürmüştür.⁴²¹ Licinius imzaladığı Milano Fermanı'na uymamış ve hâkimiyeti altında bulunan topraklardaki Hristiyanlara çeşitli eziyetlerde bulunmuştur. Kapadokya Kraliyet ordusuna mensup kırk Hristiyan askerin yaşadıkları da bu eziyetlere verilecek örnekler arasındadır. (MS 320) Licinius valilere Hristiyanları inançlarından döndürmeleri emrini verir. Bunun üzerine Kapadokya valisi Agricolaus'da Kırk Hristiyan askeri, putperestliği reddettikleri gerekçesiyle yargılamak üzere yanına çağırır. Hristiyanlıktan vazgeçmeleri istenen bu Kırk asker inancından dönmeyince hapse atılırlar. Zindanda Hz. İsa onlara görünür ve şöyle der: “Zafer çelengi, sonuna kadar sabredenlerindir. Korkmayınız, sizinleyim.”⁴²²

Anadolu'nun çeşitli şehirlerinden gelip askerde tanışan bu kırk gencin isimleri şu şekildedir: İsilios, Meliton, İraklios, Smaragdos, Domnos, Evnoikos, Malis, Bibianos, Klaudius, Priskos, Teodulos, Eftihios, İannis, Ksantios, İlianos, Sisinos, Kırion, Agies, Aetius, Flabios, Akakios, Evdikios, Nisimahos, Aleksandros,

⁴²⁰ Kamil Doğancı, “I. Constantinus'un Hristiyanlığı Meselesi ve Ölümü Hakkındaki Tartışmalar”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 33, Haziran 2017, s. 496.

⁴²¹ Hülya Kaya Hasdemir, “Sebasteia'nın Kırk Şehidi”, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 44, S. 1, 2020, s. 138.

⁴²² Doğan Kaya, *Sivas'ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2012, s. 127.

İlias, Gorgonios, Teofilos, Dometianos, Gaios, Gorgonios, Eftihes, Atanosios, Krillos, Sahevdon, Nikolaos, Malerios, Floktimon, Sevirianos, Hudion ve Aglaios.⁴²³

Ertesi gün askerler Hıristiyanlıktan vazgeçemediklerini söyleyince yargıç tarafından cezalandırılırlar. MS 320’de gerçekleşen bu olayda askerlerin kıyafetlerini çıkartmaları ve buzlu göle girmeleri emredilir. Sivas’ın dondurucu soğukunda askerlerin inançlarından vazgeçmeleri için donmuş gölün kenarına sıcak banyo hazırlanır. İçlerinden biri soğuğa dayanamaz ve inancından döndüğünü söyler. Onu gölden çıkarırlar ve hamama götürürler.⁴²⁴ Ancak buzlu sudan çıkıp sığağa giren bu asker ölür. Kalan 39 kişinin kaçmaması için başlarında askerler nöbet tutar. Gece vakti gökte bir aydınlanma belirir ve gökyüzünden kırk tane taç iner. 39 taç göldeki inananların başına yerleşir. Kırkinci taç ise sahibini bulamaz. Nöbetçi askerlerden biri tanrıya inandığını açıklayıp göle atlar. Böylelikle kırkinci taç da sahibini bulur.⁴²⁵

İşkenceler sırasında hala hayatta kalan Meliton, şehitlik mertebesine ulaşması için annesi tarafından kucaklanır ve yakılmak üzere götürülen askerlerin yanına bırakılır. Geride kalan cansız bedenler ile can çekişenler Hıristiyanlar tarafından kutsallaştırılmasın diye yakılır⁴²⁶ ve külleri nehre (Kızılırmak’a) savrulur.

Rumlar ve Latinler 9 Mart’ta, Ermeniler ise Büyük Oruç’un dördüncü cumartesi gününde Kırk Azizleri anarlar. Mardin’deki Kırk Şehitler Kilisesi’nde Kırk Azizler duvara resmedilmiştir.⁴²⁷ Hıristiyan inancında önemli bir yere sahip olan Kırk Azizler, Bizans resim sanatında, çeşitli kiliselerdeki resim ve ikonalarda karşımıza çıkmaktadır. Ürgüp Şahin Efendi’deki Kırk Şehitler Kilisesi’nin güney tonozunda kırk aziz tasvir edilmiştir. Göreme yakınındaki Çavuşin Kilisesi’nde asker giysileriyle, İhlara Vadisi’ndeki Yılanlı Kilisesi’nde ise Doğulu kıyafetler ile tasvir edilmişlerdir. Ayrıca Mardin’deki Kırk Şehitler Kilisesi’nin duvarında da Kırk

⁴²³ Müjgan Üçer, “Sivas’ta Onyedinci Asırlık Bir Efsane: Kırklar ve Kırklar Pınarı”, *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, 23-28 Ekim 2000 Ürgüp, Ankara 2001, s. 806-807.

⁴²⁴ Hülya Kaya Hasdemir, age., s. 140.

⁴²⁵ Doğan Kaya, age., s. 127-128.

⁴²⁶ Hülya Kaya Hasdemir, age., s. 140.

⁴²⁷ Doğan Kaya, age., s. 127-128.

Azizler'in resmini görmek mümkündür.⁴²⁸ İstanbul'da Surp Takavor Kilisesi'nde Kırk Şehitler adına yapılmış bir yağlı boya tablosu yer almaktadır.

Şekil 79: Kırk Azizin donmuş göle atılmasını resmeden tablo, Surp Takavor Kilisesi, İstanbul, Kadıköy, foto: H. Kübra Akay, tarih: 08.08.2019.

Kırk Azizler kültü zaman içerisinde daha geniş coğrafyalara yayılmıştır. Aziz Severus'un Antakya sürgünü sırasında Kırk Azizler Mısır'da tanınmış ve anma törenleri düzenlenmiştir. Kıpti Kilisesi'ne ait XV. yy. el yazmalarında Sebasteia'nın Kırk Şehidi onuruna kutlamalar düzenlendiği kaydedilmiştir.

VI. yy. sonlarında batıda da bu kültün yayıldığını görmek mümkündür. Aziz Gaudentius, Caseria'dan dönerken Aziz Baseileios'un yeğenleri tarafından kırk şehitlere ait röliklerin bir kısmının kendisine verildiğini söylemiştir. Bu rölikler onuruna İtalya'da Brescia'da bir kilise inşa ettirmiştir. Roma'da XII. yy.'a ait 4 kilise ve Lateran Bazilikası'nda bir sunak Kırk Şehitler adına yaptırılmıştır.

İmparator Jüstinianus'un romatizmasının kırk şehitlerin röliklerinin bulunduğu S. Irene Kilisesi'nde iyileştiği anlatılmaktadır. Jüstinianus kiliseye

⁴²⁸ Ahmet Gökbel, *İnanç tarihi Açısından Sivas*, Kitabevi, İstanbul 2004, s. 64.

girdiğinde kırk şehitlerin rölüklerinden akan yağ, mor bir sargı bezi ile ayağına sarılmıştır. Bu şekilde imparatorun iyileştiğine inanılmaktadır.⁴²⁹

Sivas'ta Çayırağzı semti Üçlerbeyi Mahallesi, Üçlerbey Polis Karakolu karşısındaki boş arsa bu olayın yaşandığı yer olarak bilinmektedir. Kırklar Ziyareti adı ile de anılan boş arsa üzerinde yakınındaki gözeden beslenen bir çeşme bulunmaktaydı. Kırklar Pınarı adıyla anılan mimari bir özelliği olmayan çeşme, yakın zamana kadar ziyaret yeri olarak kabul görmüştür.⁴³⁰ Sivas halkı buraya Kırk Azizler, Kırk Çocuklar (Karason Mangunk) veya Kırk Şehitler ismi vermişlerdir.⁴³¹

Şekil 80: Kırk Azizler'in Öldürüldüğü Alan, Çayırağzı (Üçlerbeyi) Mahallesi, Sivas.

Fotoğraf: Harun Akay, 29.12.2020

1612 yılında Sivas'a gelen Polonyalı Simeon seyahatnamesinde şehrin dışında "Kırk Şehitler" denilen yerde kurumuş bir göl ve hamamdan bahseder.⁴³² 1659 yılında Sivas'a gelen Macarius da yöre halkının "agaitma" dedikleri bu yeri uzaktan fark edilebilen içi su dolu yay biçiminde kemerli mahzen şeklinde bir kuyu olarak anlatır. Bu sudan kendisinin de içip şükrettiğini söyler. Her yıl bayram

⁴²⁹ Hülya Kaya Hasdemir, age., s. 141-142.

⁴³⁰ İbrahim Yasak, *Sivas Yatırları ve Abdulvehhab Gazi Hazretleri*, Asitan Yayıncılık, Sivas 2010, s. 64.

⁴³¹ Dogan Kaya, age., s. 127.

⁴³² Adnan Mahiroğulları, *Seyyahların Gözüyle Sivas*, Acar Matbaacılık, Sivas 2016, s. 18.

sabahında bu suyun döküldüğü yere mucize olarak iki balığın geldiği anlatılır. Surların dışındaki kilisenin yanında azizlerin kemiklerinin yakıldığını ve yakınında da Ermeni mezarlığının yer aldığını belirtir. Macarius, kendisinin de orayı ziyaret ettiğinden bahseder.⁴³³

Yakın zamana kadar Hristiyan ve Müslüman halkın ziyaret ettiği bu pınarda üzerine isim yazılı yumurtaların beze sarılıp gözeye bırakıldığı ardından dilek tutulduğu anlatılmaktadır.⁴³⁴ Halk arasında bu yer ile ilgili çeşitli inanışlar mevcuttur. Bunlardan bazıları şöyledir: Kırk Şehitler özellikle kadınların sıkıntılı oldukları, dertlerine derman aradıkları zamanda ziyaret ettikleri bir mekân olma özelliği taşımaktadır. Kırklar Pınarı'nın kaynağının başında oturan kırk kız, topladıkları şifalı otları kırk havanda dövüp pınarın suyuna kattıkları için bu suyun her derde deva olacağı düşünülerek içilmektedir.⁴³⁵

Sivas'ta Çayırğzı Mahallesi civarında çocukluğunu geçirmiş biri ile yapılan görüşmede şu bilgilere ulaşılmıştır: Eskiden Müslüman kadınlar Cuma günleri çocuklarını Kırklar Pınarı denilen yere getirir ve dua okurdu. Burada suyun çıktığı yere bir çeşme yapılmıştı ve ziyarete gelenler bu sudan içerdi. Çocuklarına da bu suyu içirerek ileriki yaşlarda hastalıktan korunacaklarına inanırlardı.⁴³⁶

Ermeni kadınlar ise genelde Cumartesi gelirler ve boyadıkları yumurtaları suya atıp dilek tutarlardı. Bu sırada çeşmedeki mumluğa yaktıkları mumu dikerlerdi. Bazı Ermeni kadınları ise pınarın çevresini çarşafı kapatıp bu suda yıkanır ve böylece hastalıklarının iyileşeceğine inanırlardı. Çeşmeye gelemeyecek kadar hasta olanlar içinse testilere su doldurulur, hasta bu su ile yıkanır.⁴³⁷

Bir başka rivayette ise bu mekânda kırk kızın yattığı bilgisi yer almaktadır. Kırk kızın burada dikiş dikerken cinler tarafından kaybolduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple de buraya cin musallat olanlar, bu durumdan kurtulmak için getirilir. Doğumu yaklaşan kadınlar kolay doğum yapmak için bir yumurta, kırk böbrek üzerine batırılmış kırk iğne getirip suya bırakılır. Kırk kızın havanda dövdükleri ilaçları Kırklar Pınarı denilen bu alana dökmesinden dolayı bu suyun şifalı olduğuna

⁴³³ age., s. 41.

⁴³⁴ İbrahim Yasak, age., s. 65.

⁴³⁵ Kadir Üredi, *Bir Şehrin Beş Hali*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009, s. 272.

⁴³⁶ Sultan Sekreter, 1954 doğumlu, Müslüman.

⁴³⁷ Kadir Üredi, age., s. 272-273.

inanılmaktadır.⁴³⁸ Ayrı dinlere mensup insanların hoşgörüsüyle birlikte dua ettikleri bir yer olan Kırklar Pınarı'na ev sahipliği yapan Sivas'ta günümüze ulaşan pek bir uygulama kalmamıştır.

3.2. Aziz Vlas'ın Mezarı Hakkında Bilgiler

Hristiyanlıkta ziyaret mekânlarına baktığımızda azizlerle ilgili yerler önem arz etmektedir. Azizlerin ölümünün ardından da onlara olan saygı ve iyileştirme gücüne inanç devam etmiştir. Mezarlarının olduğu yere kiliseler inşa edilmiş ve rölikleri muhafaza edilmiştir. Hatta azizlerin mezarında aydınlatma aracı olarak kullanılan yağ hastalara şifa niyetiyle sürülmektedir. Aziz'in kullandığı eşyalar, çeşitli manastır ve kiliselerde bulunan ikonalar da kutsal kabul edilmiştir. Zaman içerisinde bu mekânlara ziyaret kapsamında hac yolculukları yapılmıştır. Tüm bunların sonucu olarak bu mekânların çevresinde nüfus artarak ticari hayat canlanmıştır.⁴³⁹ Aziz Vlas'ın Sivas'taki mezar yeri çevresinde bu nüfus yoğunluğu ve ticari canlanmadan bahsetmek mümkün olmasa da röliklerinin götürüldüğü ülkelerde (ör: Dubrovnik) çok sayıda turist'in de katıldığı büyük kutlamaların yöre ekonomisine ciddi bir katkı sağladığı söylenebilmektedir.

Aziz Vlas'ın rölikleri ve mezar yeri hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Aziz'in röliklerine dair ilk görüş, Fransa'ya takip ve işkencelerden kaçan din adamları ya da seyyahlar aracılığıyla Avrupa'ya taşındığı şeklindedir. Bir diğer iddia ise Haçlıların dönüşleri sırasında röliklerin Avrupa'ya götürüldüğüdür. Fransız kralı Aziz Louis, Paris'e şapel yaptırırken, II. Baudoin'den Kutsal Haç'ın kalıntıları ile birlikte Aziz Vlas'ın röliklerini de götürmüştür. Buradan hareketle Aziz Vlas'ın röliklerinin bir süre İstanbul'daki Bukoleon Sarayı'nda Kutsal Haç kalıntıları ile birlikte korunduğu düşünülmektedir.⁴⁴⁰

Diğer bilgi ise Aziz Vlas'ın bazı röliklerinin Dubrovnik'e taşınması ile ilgilidir. Licinius yönetimi sona erip Hristiyanlar özgürlüğe kavuştuktan sonra Aziz'in bedeni Sivas'ta taş bir lahit içerisine yerleştirilir. Aziz'in vücudundan bazı kısımlar dünyanın çeşitli yerlerine dağıtılır. Aziz Vlas'ın röliklerinin bir kısmının

⁴³⁸ Dogan Kaya, age., s. 128-129.

⁴³⁹ Murat Tural, age., s. 900-901.

⁴⁴⁰ Arman Çuhacıyan, age., s. 10.

önce Sivas'tan Konstantinopolis'e ardından da Dubrovnik'e götürüldüğü belirtilmektedir. Bu röliklerin Bizans İmparatoru Konstantin (1025-1028), Dubrovnik hâkimi Lampridije ve Başpiskopos Vital'in görev süresi boyunca taşındığı düşünülmektedir.⁴⁴¹

Kaynaklarda yer alan bilgiye göre sonraki yıllarda Aziz Vlas'ın mezarının olduğu yere bir kilise inşa edilir. XV. yy.'da Moğol istilasası sırasında bu kilisenin yıkıldığı düşünülmektedir.⁴⁴² Aziz Vlas'ın mezar yeri olarak bilinen mahallede çocukluğunu geçirmiş biri büyüklerinden bu alanı “Kilise Mezarlığı” olarak dinlediğini söylemiştir. Kendisinin bu alanda bir kilise görmediğini ancak eskiden burada bir kilisenin yer almış ve sonrasında yıkılmış olabileceğini düşündüğüne dair verdiği bilgi dikkat çekici olmuştur.⁴⁴³

Sivas'ta Katolik Ermenilerin Surp Vlas (Aziz Vlas) Kilisesi mevcuttu. Surp Vlas Kilisesi 1845 yılında Lübnan Zımmar Manastırı Rahipler Topluluğu üyesi Dzayrakun Vartabed Hagop Cıknavoryan bağışı, şahsi gayretleri ve maddi imkânlarıyla inşa edilmiştir. Aynı rahip kiliseyle birlikte yanındaki marhasalık (bölgenin Ermeni Katolik cemaatinin ruhani reisinin makamı) binasını da inşa ettirmiştir.⁴⁴⁴ Başka bir kaynakta ise 1844'te Aziz Vlas adına bir Katolik kilisesi inşaatına başlandığı ve Lübnan'daki Ermeni Katolik Patriği'nin gayretleriyle 1847'de inşaatın tamamlandığı bilgisi yer almaktadır.⁴⁴⁵

2008 yılında Sivas Kent Meydanı'nda Erdal Eser başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 1847 tarihli Ermenice yazılı bir kitabe gün yüzüne çıkartılmıştır. Aziz Vlas adına inşa edilmiş bir kiliseye ait olan bu kitabede “Aziz Vlas'ın adına ve izzetine ithaf edilmiş bu kutsal ve muhteşem kilise binası, Kadasetli Aşdaraklı Nerses'in katolikosluk döneminde (ismi G ile başlayan

⁴⁴¹ Vinicije B. Lupis, age., s. 94-95.

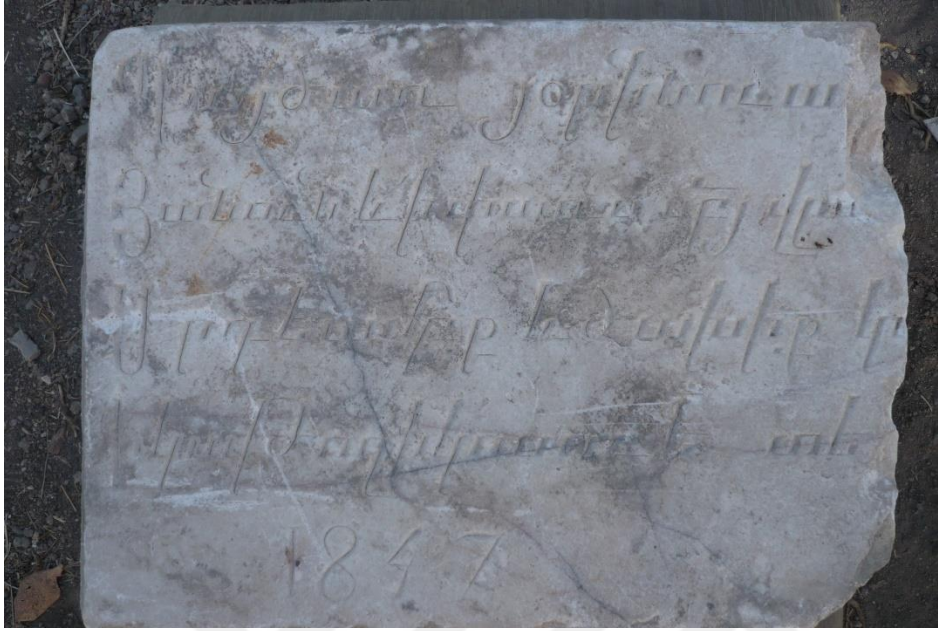
⁴⁴² age., s. 103.

⁴⁴³ İsmail Hakkı Aydın, Erkek, 1950 doğumlu, Müslüman.

⁴⁴⁴ Antreas Ağeksantryan, *Badmutyun Aganavor Kağakin Sepasdiyo yev Sahmanats Nora Gam Arkebisgobosutyun Norin*, Venedik 1911, s. 331. (Metnin Ermeniceden Türkçeye çevirisi Krikor Damatyan tarafından yapılmıştır.)

⁴⁴⁵ Vinicije B. Lupis, age., s. 103.

*hayırseverin) gayret ve himmetiyle inşa edildi.” yazmaktadır. Kitabenin taşıma toprak içerisinde bulunması yeri konusunda fikir beyan etmeye engel olmuştur.*⁴⁴⁶

Şekil 81: 2008 yılında gerçekleştirilen Sivas Meydan Kazısı sonucunda Aziz Vlas Kilisesi’ne ait olduğu belirlenen kitabe.⁴⁴⁷

Kaynaklardan yola çıkarak Aziz Vlas adına inşa edilen kiliselere dair bilgileri topladığımızda Sivas’ta iki adet kilisenin olduğu görülmektedir. İlki Gök Medrese karşısında Aziz Vlas’ın mezar yerinin bulunduğu alana inşa edilen topraktan yapılmış bir kilisedir. Bu kilisenin XV. yy.’da Moğol İstilasası sonucu yıkıldığı düşünülmekle birlikte sonrasında tekrar hangi tarihte inşa edildiği ve yıkıldığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Ermenice kaynaklarda⁴⁴⁸ 1800’lü yıllarda mezarın hemen yanında Aziz Vlas adına bir şapelin olduğu bilgileri mevcuttur. Ancak şapel günümüze ulaşmamıştır. Aziz Vlas adına Sivas’ta yer alan ikinci yapı ise Katolik Ermenilerin Surp Vlas Kilisesi’dir. Arakel Badrik’in Sivas Şehir Planı Haritasında (bkz. Şekil 71) 12-9. Sokak’ta Surp Vlas Kilisesi yer almaktadır. 1844’te yapımına başlanan Lübnan’daki Ermeni Katolik Patriği Dzayrakun Vartabed Hagop

⁴⁴⁶ Erdal Eser, “Kayıtlarda Geçen En Eski Sivaslı: Doktor Aziz Vlas”, *Hayat Ağacı Dergisi*, S. 38, Bahar 2020, s. 84.

⁴⁴⁷ Bu fotoğraf Erdal Eser’in arşivinden alınmıştır.

⁴⁴⁸ Ğugas İnciciyan, *Aşkhakhutyun Çorits Masants Aşkharhi (Dünyanın Dört Kısımının Coğrafyası)*, Asya, C. 1, Venedik 1806, s. 285-286. (Metnin Ermeniceden Türkçeye çevirisi Krikor Damatyan tarafından yapılmıştır.)

Cıknavoryan tarafından 1847’de inşaatı tamamlanan kilise 12-9. Sokak’taki kilise olabilir. 2008 yılındaki kazı çalışmasında Aziz Vlas Kilisesi’ne ait olan kitabenin iki kiliseden hangisine ait olduğuna dair bilgiler arkeolojik çalışmalarla zaman içerisinde netlik kazanacaktır.

Şekil 82: Arakel Badrig’in Sivas Kiliselerini gösteren haritasında 12-9. Sokak Aziz Vlas olarak belirtilmiştir.

Mahalle sakinleri ile yapılan görüşmelerde pembe binanın olduğu yerde eskiden bir şapel olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu şapel sonradan yıkılmış yerine küçük bir mescit yapılmış ardından tek katlı bir binaya çevrilmiş ve son olarak da resimdeki 3 katlı pembe bina inşa edilmiştir.⁴⁴⁹ Arakel Badrig’in haritasında belirtilen Aziz Vlas adına inşa edilen kilisenin buradaki yıkılan yapı olma ihtimali yüksektir. Foto: H. Kübra Akay.

⁴⁴⁹ Reşat Sefa İnce, Erkek, 1947 doğumlu, Müslüman.

Şekil 83: Gök Medrese’nin karşısındaki halk arasında “Göz- Boğaz-Çiş Evliyası”, Hristiyanlar arasında Aziz Vlas olarak bilinen mezar yeri. Kaleardı Mahallesi, 33-11. Sokak, Sivas, Foto: Hatice Kübra Akay.

Sivas yatırlarına dair yazılan bir eserde Gök Medrese’nin hemen karşısındaki mezar “Boğaz-Göz Evliyası” olarak belirtilmiştir. Önceleri ahşap bir evin arka bahçesinde üzeri toprakla örtülü bir şekilde duran mezar yeri, Sivas Belediyesi’nin tarihi eserlerin çevresinin açılması amacıyla yaptığı istimlak çalışmaları ile gün yüzüne çıkmıştır. Kabrin etrafı taşlarla örülüp üst tarafı demir parmaklıklarla çevrilmiştir. Sonraları demir parmaklıklar kaldırılıp çevresi mermerle kaplanmıştır.⁴⁵⁰

Ermeni Rahip Boğos Natanyan, Sivas’a dair yazdığı raporunda şehirde ilk Hristiyan şehit ve piskoposlarından olan Surp Vlas adına inşa edilen bir şapel olduğundan bahseder. Müslüman halkın “evliya” olarak kabul ettiği Surp Vlas’ın mezarı Medrese Mahallesi’nde yer almaktadır. Müslüman ve Hristiyan halk bu mezarı ziyaret ederler.⁴⁵¹

⁴⁵⁰ İbrahim Yasak, *Sivas Yatırları ve Abdulvehhab Gazi Hazretleri*, Asitan Yayıncılık, Sivas 2010, s. 87-88.

⁴⁵¹ Boğos Natanyan, age., s. 464.

Çeşitli Ermenice kaynaklarda da Aziz Vlas'ın mezar yeri hakkında bilgiler mevcuttur. Surp Vlas Şapeli, Medrese Mahallesi'nde küçük bir yapıdır. Berberoğlu adında Müslüman bir ailenin evinin bahçesindedir. Şapelin içinde Aziz Vlas'ın mezarı vardır. Adağı olan Hristiyanlar burayı ziyaret ederler. 50-60 yıl önce Berberoğlu ailesi burayı yıkmak istemiş, Azizin şerrinden korkup yıkmak yerine bayındır hale getirmişler. Müslümanlar “Boğaz Evliyası” olarak inanırlar.⁴⁵²

Başka bir Ermenice eserde ise Medrese Mahallesi'nde Aziz Vlas adına küçük ve kâgir bir şapelin olduğu, Müslüman ve Hristiyanların gelip adak ziyaretinde bulundukları bu yerin Türk bir ailenin bahçesinde yer aldığı belirtilmektedir.⁴⁵³ Diğer bir kaynakta ise şu bilgilere yer verilmiştir: Aziz Vlas'ın mezarı şehrin Türk mahallesindedir. Bu evde oturan Türk kadın mezarın kandilinin sürekli yanmasını sağlar. Anahtarı da kadında bulunur. Aziz; topraktan yapılmış sade bir binanın⁴⁵⁴ içinde istirahat ediyor. Üzerindeki taş yeni, baş kısmı yuvarlak taştan yarım bir sütun dikilmiştir. Üzerine su koyuyorlar. Çukurdur. Bu oyuğun azizin tıbbî ilaçlarını ufaladığı havan olduğuna inanılmaktadır. Bu suyu adak ziyaretinde bulunanlar içer. Ziyaretçileri genellikle göz ağrısı çeken veya boğazına kemik⁴⁵⁵ takılan Türk ve Ermenilerdir.⁴⁵⁶

Aziz Vlas'ın mezarına dair başka bir bilgi ise Medrese Mahallesi'nde Bekiroğlu⁴⁵⁷ adlı bir Müslümanın bahçesinde, dört duvarla çevrili bir odanın (şapelin) içinde yer aldığı şeklindedir. 1857'de arsa sahibinin izni alınarak mezar yenilenmiş ve masraflar Ermeni şizmatikleri⁴⁵⁸ ve Katolik peder Kalustyan

⁴⁵² Ğugas İnciciyan, age., s. 285-286.

⁴⁵³ Paranak Bey Feruhan, *Canabarhutyan i Papelon unt Hayasdan* (Hami Diyarn 1847) (1847 Yılında Ermenistan'dan Babil'e Yolculuk) Armaş 1876, s. 19. (Metnin Ermeniceden Türkçeye çevirisi Krikor Damatyan tarafından yapılmıştır.)

⁴⁵⁴ Topraktan yapılmış sade bir bina derken muhtemelen Aziz Vlas adına yapılmış küçük ve kâgir şapel kastedilmektedir. Çünkü diğer kaynakları incelediğimizde eserin yazıldığı tarihlerde şapelin olduğu ve mezarın da bunun içerisinde yer aldığı görülmektedir.

⁴⁵⁵ Ermenice kaynaklarda boğaza kemik takılmasında da azizden yardım istendiği görülmektedir. İnsanın boğazına kemik takılması çok sık rastlanan bir durum değildir. Ancak Ermenilerle yapılan görüşmede tavuk, haşlama et, kelle paça vs yemekler tüketilirken nadiren de olsa bunun yaşanabildiği ve bu durumda da azizden yardım istenildiği bilgisine ulaşılmıştır.

⁴⁵⁶ Karekin Vartabed (Rahip) Sirvantsdyants, *Toros Ahpar Hayasdani Camport (Ermenistan Yolcusu, Toros Ahpar)*, C. 1, M. Dindesyan Matbaası, İstanbul 1879, s. 155. (Metnin Ermeniceden Türkçeye çevirisi Krikor Damatyan tarafından yapılmıştır.)

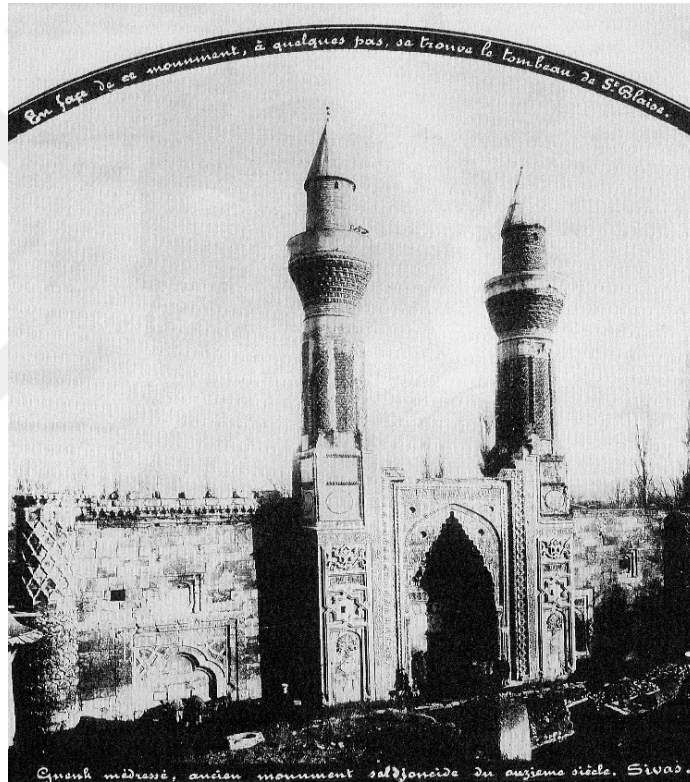
⁴⁵⁷ Diğer tüm kaynaklarda bahçe sahibi olarak Berberoğlu ailesi geçmektedir. Bekiroğlu olarak geçen bu kaynakta yazarın ismi yanlış telaffuz etmiş olabileceği ihtimali vardır.

⁴⁵⁸ Yazar Ermeni şizmatikleri ifadesini kullandıktan sonra parantez içerisinde Ermeni miafizitlerini kastettiğini belirtmiştir. Şizmatik kelimesinin dini bölen, ayrıştıran anlamını dikkate aldığımızda

tarafından karşılanmıştır. Azizin mezarı peder Kalustyan tarafından piskoposluk amblemi işlenmiş bir levha ile kaplanmıştır.⁴⁵⁹

Aziz Vlas'ın mezarına dair Ermenice kaynaklarda yer alan bilgileri topladığımızda Medrese Mahallesi'nde Türk bir ailenin bahçesinde Aziz Vlas şapelinin yer aldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Azizin mezarı da bu şapelin içerisinde. Ancak şapel günümüze ulaşamamıştır.

1890-1910 yıllarında Osmanlı'da yaşamış misyoner bir rahip olan Guillaume de Jerphanion tarafından çekilmiş bir Gök Medrese fotoğrafının üzerindeki arkta da “Aziz Vlas'ın mezarı karşı mahallededir.” şeklinde bilgi yer almaktadır.⁴⁶⁰

Şekil 84: Gök Medrese fotoğrafının üzerinde “Aziz Vlas'ın mezarı karşı mahallededir.” yazmaktadır.⁴⁶¹

yazarın miafizt (İsa'nın hem tanrısal hem insanî tabiatın birleşerek yeni bir tabiat oluşturduğu inancı) görüşü benimsemediği bu sebeple de Ermeni şizmatikleri ifadesini kullandığını söyleyebiliriz. Yazar burada Ermeni miafizitlerinin dini böldüğü ve ayırtırdığını düşünerek şizmatik ifadesini kullanmıştır.

⁴⁵⁹ Vinicife B. Lupis, age., s. 87.

⁴⁶⁰ Boğos Natanyan, age., s. 273.

⁴⁶¹ Bu fotoğraf Osman Köker'in arşivinden alınmıştır.

Gök Medrese'nin karşısında bir bahçenin içerisinde yer alan Aziz Vlas'ın mezarı, Hristiyanlar tarafından 1915 yılına kadar hac (ziyaret) yeri olarak kabul görmekteydi. Günümüzde Hristiyanların ziyaret yeri olduğuna dair pek bir uygulama kalmamıştır.⁴⁶²

Şekil 85: 19. yy.a ait bir Gök Medrese fotoğrafı⁴⁶³

Kaynaklara göre Gök Medresesi'nin giriş kapısının karşısında yer alan Aziz Vlas Kilisesi'ne dair bir yapı bu fotoğrafta görülmemektedir. Muhtemelen o tarihlerde kilise yıkılmış, mezar yerinin olduğu bahçe ise daha aşağıda kaldığı için yanındaki evlerden dolayı fark edilememektedir.

Aziz Vlas'ın hayatına dair kaynakları incelediğimizde Aziz'in öldürülmesinin ardından Elise (Helise) adında bir kadın tarafından cesedinin alınıp surlara yakın bir yere gömüldüğüne dair bir bilgi bulunmaktadır.⁴⁶⁴ Bu rivayet Aziz'in mezar yeri ile ilgili tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

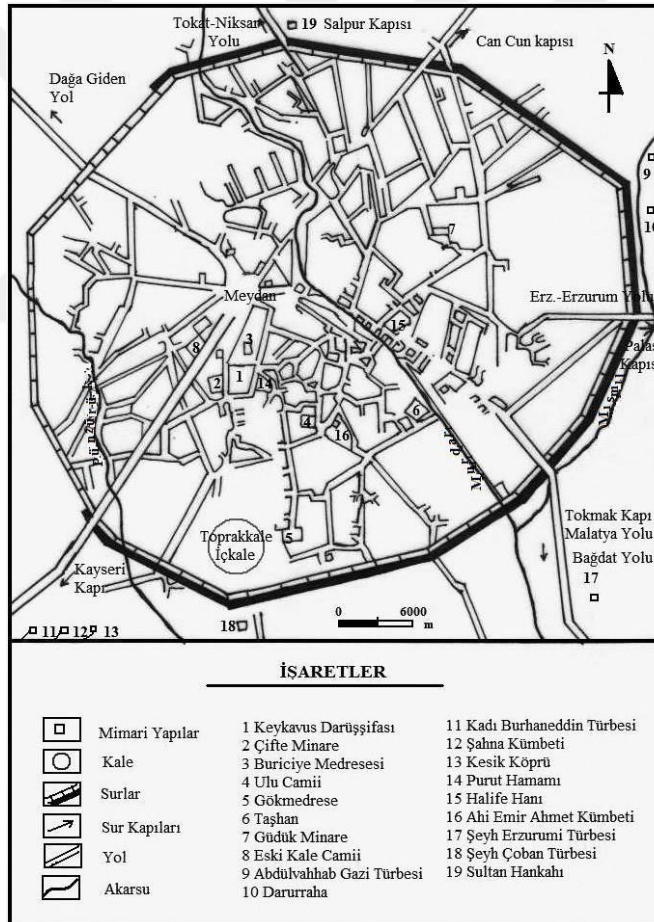
Aziz Vlas'ın mezar yeri ile ilgili olarak hemen hemen bütün kaynaklarda geçen yer, Gök Medrese'nin giriş cephesinin karşısında bulunan küçük parkın kenarındaki mezar yeridir. Elise adındaki bir kadın tarafından Aziz'in cesedinin surlara yakın bir alana gömüldüğüne dair bilgiyi incelediğimizde burada geçen

⁴⁶² Alfrant Masis Bedrosian, "A Family Story of Genocide from Sebaste", *Sebaste-City of Saint Blaise*, ed: Vinicife B. Lupis, Ston 2017, s. 26.

⁴⁶³ age., s. 26.

⁴⁶⁴ Nicholas Patrick Wiesman, "The Holy Helpers S. Blaise and S. Erasmus", *The Dublin Review*, Vol. 22, Third Series, Tablet Publishing Company, New York 1889, s. 343.

surların hangi döneme ait olduğu sorusu akla gelmektedir. Roma dönemi Sivas surlarına ait bir kalıntı günümüze ulaşmamıştır. Günümüzdeki surlar 1220 sonrası Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad tarafından inşa ettirilmiştir ve mezar yeri olarak bilinen mekândan oldukça uzaktır. Aziz Vlas'ın mezar yeri için bahsedilen surlar muhtemelen Roma dönemine aittir. IV. yy. başlarında Sivas yerleşim alanı tam olarak bilinemesi de Toprak Kale civarı kent için uygun bir alan olarak görülmektedir. Buradan hareketle defnedilmesi hadisesinde geçen surların günümüz kale surları değil, Roma yerleşkesine ait olduğu görüşü daha isabetlidir. Halk tarafından bu kadar önemsenen Azizin mezar yerinin nesilden nesile aktararak korunmuş olma ihtimali de göz önünde bulundurulduğunda şimdiki mezar yerinin Aziz Vlas'a ait olduğu görüşü daha makuldür.⁴⁶⁵

Şekil 86: Selçuklular Döneminde Sivas şehri

⁴⁶⁵ Erdal Eser, age., s. 83.

Haritada 5 numara ile gösterilen yer Gök Medrese'dir. Gök Medrese'nin karşısındaki alan ise Toprak Kale (İç Kale) olarak geçmektedir.⁴⁶⁶

1947'deki kent düzenlemeleri sırasında türbenin çevresinden yol geçmesi sonucu lahit Gök Medresesi'ne taşınmıştır. 2003'e kadar Gök Medresesi'nin girişinde sağda bulunan lahit, daha sonra müzenin deposuna kaldırılmış, sonrasında ise şehrin 20 kilometre dışına kurulan Kültür Parkı'na taşınmıştır. İlerleyen zamanda mezar taşı Kongre Müzesi'nin bahçesine taşınmıştır.⁴⁶⁷

Burhan Bilget, müze müdürlüğü yaptığı dönemde Gök Medresesi'nin bahçesinde yer alan mezar taşının kaynaklardan elde ettiği bilgiler ışığında üzerindeki çukurdan dolayı Aziz Vlas'a ait olduğunu fark ettiğini ve eseri zarar görmemesi için müzenin deposuna kaldırttığını anlatmıştır.⁴⁶⁸ Günümüzde ise bu eser Sivas Arkeoloji Müzesi bahçesinde sergilenmektedir.

Şekil 87: Sivas Buruciye Medresesi

⁴⁶⁶ Gülpınar Akbulut, "Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası", *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 33, S. 2, 2009, s. 215.

⁴⁶⁷ <http://www.sivasirade.com/haber/-4822.html> (Erişim tarihi 12/06/ 2019).

⁴⁶⁸ Burhan Bilget, Erkek, 1942 doğumlu.

Sivas Buruciye Medresesi'nin giriş kısmında sağdaki iki Müslüman mezar taşının arasında yatık durumdaki taş Aziz Vlas'ın mezar taşıdır. Aziz'in mezar taşı bir süre Buruciye Medresesi'nin girişinde sergilenmiştir.⁴⁶⁹

Şekil 88: Aziz Vlas'ın lahti.

Lahitteki oyuk Azizin ilaçlarını hazırladığı havanı anımsatmaktadır. Sivas Arkeoloji Müzesi, Envanter No:550. Foto: Hatice Kübra Akay, 22/07/2019.⁴⁷⁰

Bazı kaynaklarda Gök Medrese Mahallesi'nde, Gök Medrese'nin karşısında bulunan ziyaret yerinin Selçuk Hatun'a ait olduğu belirtilmiştir.⁴⁷¹ Ancak Selçuk

⁴⁶⁹ Boğos Natanyan, age., s. 272.

⁴⁷⁰ Kültür ve Turizm Bakanlığı Sivas Arkeoloji Müzesi, Envanter Fişi, Envanter No: 550, Eserin Adı: Göğüs Taşı, Eserin Cinsi: Mermer, Bulunduğu yer: Sivas-Göz Evliyasından, Ölçüsü: 0,87-0,64, Müzeye Geliş Tarihi: 17.05.1943, Müzeye Geliş Şekli: Sivas-Göz Evliyası'ndan, Müzedeki Yeri: Bahçede Teşhirde, Eserin Tamamı: Sağlam

⁴⁷¹ Rahmi Kurt, *Sivas Merkez ve Merkeze Bağlı Köylerdeki Ziyaret ve Adak Yerleri*, Es Ofset, Sivas 2017, s. 76.

Hatun'un kabri Kadı Burhaneddin türbesi içerisinde yer alan 5 mezardan biridir. Zira Kadı Burhaneddin Türbesi'ndeki sandukada şöyle yazmaktadır: "*Sultan Burhaneddin'in kızı, Selçuk Hatun diye meşhur, rahmetli, günahları bağışlanmış Habibe, geçici dünya hayatından ebedî ahiret âlemine 850/1446 yılında göçtü. Allah makamını cennet etsin.*" Bu bilgiler ışığında Gök Medrese karşısındaki mezarın Selçuk Hatun'a ait olduğuna dair ifadelerin yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır.⁴⁷²

Mahalle sakinlerinin anlatımına göre Gök Medrese'nin karşısındaki mezar yeri arsa sahipleri tarafından kaldırılmak istenmiş, ancak bu amaçla gelen iş makinesinin dişleri kırılmıştır. Ardından tekrar denenince sonuç yine değişmemiştir. Bunun üzerine burada yatan zatın evliya olduğuna dair inanç artmıştır.⁴⁷³

Sivas Belediyesi'nin Selçuk Parkı ve Kent Meydanı Düzenleme Projesi kapsamında Erdal Eser başkanlığında arkeolojik kazılar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları sırasında Kale Camisi'nin güneyinde iki farklı derinlik seviyesinde mezarlar açığa çıkmıştır. Alt seviyedeki mezar yerinin içinin boş olduğu fakat tam merkezinde üç farklı hayvana ait dört kemiğin olduğu görülmüştür. Kemikler üzerinde yapılan incelemelerde çene kemiğinin bir köpek ya da domuza ait olduğu, diğer kemiklerin ise koyun veya kurt kemiği olduğu düşünülmektedir.⁴⁷⁴ Kazı çalışmasını yürüten Erdal Eser Kale Camisi'nin güneyinde ortaya çıkan boş mezarın Aziz Vlas'a ait ikinci bir mezar olduğunu düşünmektedir. Bu boş mezarın Aziz'e ithafen anı mezar olarak inşa edilmiş olabileceğini söylemektedir.⁴⁷⁵

2020 yılında ise Gök Medresesi'nin karşısındaki Aziz Vlas'ın mezar yeri olduğu düşünülen alanda çevre düzenlemesi sırasında Sivas Arkeoloji Müdürlüğü tarafından kazı çalışması yapılmıştır. Sivas Arkeoloji Müzesi'nden alınan kazı raporu şu şekildedir:

Raporun Adı: Sivas İli Merkez İlçe, Kaleardı Mahallesi, Tescilli Mezar Yapısı Sondaj Kazısı

⁴⁷² İsmail Hakkı, Rıdvan Nafiz, *Sivas Şehri*, Yayına hazırlayan: Recep Toparlı, Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Sivas 1997, s. 194.

⁴⁷³ Rahmi Kurt, age., s. 78.

⁴⁷⁴ Erdal Eser, age., s. 84.

⁴⁷⁵ Erdal Eser, Görüşme Tarihi: 10/10/2019.

Tescilli Mezar Yapısı; İlimiz Merkez İlçe, Kaleardı Mahallesi’nde 320 ada, 3 parselde kayıtlı olup kuzeyinde Sivas Belediyesi park alanı ve TEDAŞ elektrik panosu, doğusunda 710 cm genişliğinde yol parseli ve tescilli Sivas Gök Medrese, güneyinde 540 cm genişliğinde yol parseli, batısında ise özel mülkiyete ait günümüz yapısı yer almaktadır. Mezar yapısının kuzey yönünde yaklaşık 70 cm yüksekliğinde kot farkı mevcuttur.

Tescilli mezar yapısı doğu-batı doğrultuda yapılmış olup günümüze ait traverten malzeme ile kaplanmıştır. Kuzey-güney doğrultuda 235 cm, doğu-batı doğrultuda ise 296 cm uzunluğunda, 80 cm yüksekliğindedir. Mezar üst kenar genişliği 60 cm, toprak kısmı ise 120x176 cm ölçülerindedir. Mezar yapısını dört yönden çevreleyen günümüze ait harpuştalı beton çevre duvarı bulunmakla birlikte duvarlar tahrip olmuş vaziyettedir.

Güneybatı kesitte 122 cm uzunluğunda, 23 cm yüksekliğinde tek sıra moloz taştan alt hizasında yapısal bağlantısı bulunmayan taş dizisi, kuzeydoğu kesitte ise 185 cm derinlikte tandır izi görülmüştür.

Pişmiş toprak tandırın açığa çıkarılması kapsamında bahse konu tandırın bir kısmı kesit içerisinde devam ettiğinden sondaj alanı kuzey kesimde 30 cm genişletilmiş olup 190 cm derinlikte tandırın içerisindeki toprak temizlenmiştir. Tandırda yapılan temizlik çalışmaları sırasında tandırın uç kısmında birbirine yapışık durumda 26 adet sikke ele geçirilmiştir. Sikkeler bronz malzemeden olup İslâmî döneme tarihlendirilmektedir. Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Keyhüsrev (1237-1246) Dönemi’ne ait bir adet sikkenin üzerinde “Es-Sultanü’l-Muazzam Keykubat bin Keyhüsrev” yazısı okunmaktadır.

Sonuç olarak; İlimiz Merkez İlçe, Kaleardı Mahallesi, II. Ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olan, etkileşim sahasında kalan tapunun 320 ada, 3. Parselinde kayıtlı, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait tescilli mezar yapısında (Türbe) 16/06/2020- 19/06/2020 tarihleri arasında tarafımızca yapılan sondaj kazısında; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında değerlendirilen 26 adet sikke, amorf durumda Selçuklu ve Osmanlı Dönemi’ne ait seramik parçaları, pişmiş toprak pipo ile muhtelif boyutta münferit kemiklere rastlanılmış olup anılan

kanunun 6. Maddesi kapsamında taşınmaz kültür varlığı özelliği gösteren herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır.⁴⁷⁶

Şekil 89: Aziz Vlas'ın mezar yeri olduğu düşünülen alanda yapılan kazı çalışması⁴⁷⁷

Şekil 90: Kazı sırasında bulunan Selçuklu dönemine ait sikkeler⁴⁷⁸

⁴⁷⁶ “Sivas İli Merkez İlçe, Kaleardı Mahallesi, Tescilli Mezar Yapısı Sondaj Kazısı Raporu”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Sivas Arkeoloji Müzesi, Rapor Tarihi: 17/07/2020.

⁴⁷⁷ https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/Eu4_1O7eUkmwsqCIC24iTw.jpg?width=660&mode=both&scale=b oth (Erişim tarihi: 27/11/2020).

⁴⁷⁸ <https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/taB6DqenMESNpsVo5GgXfw.jpg?width=960&mode=crop&scale=b> oth (Erişim Tarihi: 27/11/2020).

Aziz Vlas'a ait olduğu düşünölen mezarın olduğu arsa, Sivas Belediyesi tarafından istimlak edilmeden önce Uluğ ailesinin üzerine kayıtlıydı. Arsa sahibinin (Şefika Uluğ) anlattığına göre babası bahçeyi satın aldığında burada sadece ahşaptan bir mezar bulunmaktaydı. Yanındaki boş arsaya ahşap bir ev yaptırdıklarını ve belediye istimlak edene kadar burada oturduklarını anlatmıştır. Mezarın da ahşap parmaklıklarla çevrili bir halde evlerinin bahçesinde olduğunu ve burayı bir türbe (Göz Evliyası) olarak bildiklerini söylemiştir. Türbenin bakımı ve temizliğinin annesi Emine Uluğ tarafından yapıldığını, annesi vefat edince de kendisinin bu vazifeyi devam ettirdiğini anlatmıştır. İstimlak sonrası evleri yıkılarak mezar yeri mermer taşlarla çevrilmiş ve yanındaki arsa da park (bahçe) olarak düzenlenmiştir.⁴⁷⁹

Şekil 91: Aziz Vlas'ın mezarı

Aziz Vlas'ın mezarı ve Sivas Belediyesi tarafından istimlak edilmeden önce bahçenin sahibi olan Şefika Uluğ. (Mezarın yanındaki yeşil alanda eskiden ahşap bir ev yaptırdıklarını anlatan Şefika Uluğ, fotoğraf çekimi sırasında bulunduğu alanda

⁴⁷⁹ Şefika Uluğ, Kadın, 1951 doğumlu, Müslüman.

ahşap bir kapı ile mezar yerine geçişin olduğunu ve ziyaretçileri bu kapıdan geçirdiklerini anlatmıştır.) Foto: Hatice Kübra AKAY.

3.3. Sivas Halkı Nazarında “Göz Evliyası”, “Boğaz Evliyası” yahut “Çiş Evliyası”

Aziz Vlas’ın mezarı ile ilgili tartışmalar devam etmekle birlikte Gök Medrese karşısındaki isimsiz kabir Müslüman Sivas halkı nazarında Boğaz - Göz – Çiş Evliyası, Hristiyan halk arasında ise Aziz Vlas olarak anılmaktadır. Burada yaşayan insanlar gözünde ya da boğazında rahatsızlığı olan hastaları buraya getirip şifa bulması için dua ederler ve hastalarının iyileştiğine inanırlar.

Boğaz hastalıklarındaki mahareti ile tanınan Aziz Vlas ile Sivas halkının Boğaz - Göz – Çiş Evliyası olarak zikrettikleri kişinin aynı kişi olabileceği düşünülmektedir. Aziz Vlas’ın mezarı Selçukluların Sivas’ı almasından sonra türbeye dönüşmüş, Aziz Vlas da Evliya olarak anılmış olabilir. Mezarı Müslümanlar ve Hristiyanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Sivas halkı lahit kapağındaki oyuk sebebiyle “Göz Baba Türbesi” ismini de vermiştir.⁴⁸⁰

Aziz Vlas’ın ölümünün ardından onun mezarına giderek şifa isteme geleneği ortaya çıkmıştır. Sivas’ın önde gelen Ermenilerinden olan Aşotlu Hovhannes Bayındıryan Ağa uzun zamandır felçli olan kızı için Vlas’ın mezarına gidip dua etmiş, ondan derman dilemiştir. Böylelikle şifa bulduğu rivayet edilmektedir.⁴⁸¹

1736 ya da 1746 yılında Aziz’in mezar yerinin bulunduğu arsa sahibi türbeyi yıkmak ve başka bir amaçla kullanmak istemiş.⁴⁸² Sivas halkı arasında da anlatılan bu olaya göre Aziz arsa sahibinin rüyasına girerek bu tür saygısızlıkları yapmamasını söylemiş.⁴⁸³ Aziz mezar yerinin yıkılmasını bu şekilde engellemiş. Bunun üzerine arsanın sahibi, türbeyi yıkmaktan vazgeçmiştir. Bu olay halk arasında Aziz’e duyulan saygıyı artırmıştır.⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ Ruhi Demir, “Sivas’ın Kayıp Azizi”, 31/05/ 2014, <http://www.sivasirade.com/haber/-4822.html> (Erişim Tarihi: 12/06/ 2019).

⁴⁸¹ Boğos Natanyan, age, s. 261.

⁴⁸² Vinicije B. Lupis, age, s. 87.

⁴⁸³ Teyfik Kuşak, Erkek, 1938 doğumlu, Müslüman.

⁴⁸⁴ Erkek katılımcı, 1963 doğumlu, Hristiyan.

3.3.1. Göz Evliyası

Selçuklular döneminde Aziz Vlas'tan şifa beklendiği görülmektedir. Aziz'e "Göz Evliyası" ismi verilmiştir. Gözünden rahatsızlığı olanlar Aziz Vlas'ın lahitindeki oyuğa parmağını değdirir, ardından parmağını gözüne sürerek şifa bulduğuna inanırlar.⁴⁸⁵

Aziz Vlas'a ait olduğu iddia edilen mezarın bulunduğu bahçe sahibi şu bilgileri aktarmıştır: "Göz evliyası olarak biliriz. Eski dönemde yaşamış 'Ermeni bir Müslüman' bu mezarda yatmaktadır. İnancından vazgeçmeyince öldürülmüştür. Cenazesi bir kadın tarafından eteğine sarılarak kaçırılıp buraya getirilmiştir. Annem (Emine Uluğ) de burada yatan zatı subay elbiseli, temiz kıyafetli biri olarak rüyasında gördüğünü anlatmıştı. Annem hayattayken türbenin bakımını ve temizliğini yapardı. Türbenin çevresini süpürür, ziyarete gelenlerle ilgilenirdi. Göz hastalığı olanlar, buraya getirilir ve iyileşmeleri için dua edilirdi. Türbenin sorumluluğu annemdeydi. Gözünden rahatsızlığı olanlara Cuma günü gelmelerini söyler ve bir kap suya şifa niyetiyle bildiği sureleri okurdu. Ardından içi su dolu ağzı kapalı kabı mezarın çevresinde üç kez dolandırırdı. 3 İhlas ve 1 Fatiha okunan suyu 1 gece mezarın başında bekletirdi. Hasta ertesi gün gelir ve suyu alıp gözüne sürerdi. Bu şekilde şifa bulurlardı. Annem vefat etmeden önce bana bu uygulamayı öğretti. (El verdi.) Şimdi gözündeki rahatsızlık için gelenlere 3 İhlas, 1 Fatiha okuduğum ve 1 gece mezarın başında beklettiğim suyu veriyorum. Bu uygulamanın ardından hastalar şifa bulduklarını söylüyor."⁴⁸⁶

Türbenin çevresindeki ev halkından birisi görüşme sırasında şu bilgileri vermiştir: "Eskiden medreseye⁴⁸⁷ göz doktoru olarak ders vermek amacıyla gelen Aziz Vlas medresede çok sayıda öğrenci yetiştirmiş. Sonradan iman etmiş ve başka dine çağırdıklarında kabul etmeyip başı kesilerek şehit edilmiştir. Naaşı yıkanmadan defnedilmiştir. Gözleri ağrıyanlar bu türbeye gelir ve bir kaba su koyup türbeye götürürler. Mezarın başında okuyup şifa bulurlar. Türbede yatan kişiyi Allah dostu olarak biliriz."⁴⁸⁸

⁴⁸⁵ Vahdet Olcayto, age., s. 427.

⁴⁸⁶ Şefika Uluğ, Kadın, 1951 doğumlu, Müslüman.

⁴⁸⁷ Aziz Vlas'ın yaşadığı dönemde henüz medrese inşa edilmemiştir. Müslüman halk arasında Aziz'in medresede ders verdiğine dair anlatılar halkın Aziz'i İslamî kimlikle tasvir etmeye çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

⁴⁸⁸ Mediha Burhan, Kadın, Yaş 75, Müslüman.

Mahalle sakinlerinden biri eskiden Ermeni komşularının da gelip mezarın başında dua ettiğini, ardından mezardan bir avuç toprak aldıklarını anlatmıştır. Dileği kabul olan Ermenilerin Perşembe günü mezarın başına tekrar gelip mum diktikleri bilgisini paylaşmıştır.⁴⁸⁹

Gök Medrese Mahallesi'nde oturan bir başka kişi şu bilgileri aktarmıştır: Eskiden türbeye din ve ırk ayrımı olmadan her insan gelirdi. Ermeniler ve Müslümanların yanı sıra Rumlar ve Poşalar da bu mekâna ziyarette bulunur ve mezarın başında dua ederlerdi. Yumurtanın üzerine mor mürekkeple dileklerini yazarlar ve toprağın yaklaşık 20 cm altına yumurtaları gömerlerdi. 2- 3 gün sonrasında dileği gerçekleşenler, hastalıklarına şifa bulanlar tekrar gelir ve türbenin başında mum yakardı. Çocukluğumuzda lahitin başında uzunca taştan bir kemer vardı. İmar sırasında bu kemer ortadan ikiye ayrıldı. Eskiden mezarların başındaki kemerde oyuk varsa halk arasında burada yatan zatın göz ve boğaz hastalığı doktoru olduğuna ve bu oyukta ilaçlarını hazırladığına inanılmaktaydı. Lahitteki bu çukurdan dolayı gözünde çiban çıkanlar, göz ağrısı çekenler, görmesinde zayıflık olanlar, gözü seğirenler, göz iltihaplanması olanlar oyuğa su koyar ve şifa niyetiyle suyu gözlerine sürerdi. Bu uygulama ile göz hastalıklarına şifa bulduklarına inanılırdı.⁴⁹⁰

3.3.2. Boğaz Evliyası

Gök Medrese'nin karşısında bulunan mezar yeri Boğaz Evliyası olarak da bilinmektedir.⁴⁹¹ Ermeni Kilisesine mensup Sivaslı biri ile gerçekleşen görüşmede Müslüman Sivas halkının göz ve boğaz evliyası olarak bildiği türbenin Hristiyanlar için çok önemli bir azize ait olduğunu anlatması dikkat çekici olmuştur. “Hristiyanlığın ilk yıllarında putperestliğe davet edilince kabul etmeyip, Hristiyanlıktan vazgeçmeyen Aziz Vlas, çeşitli işkencelere maruz kalarak şehit edilmiştir. Askerlerin tutukladığı sırada boğazına balık kılıcı takılan bir çocuğu hayata döndürmesi en önemli mucizesidir. Ermeniler olarak Hristiyanlar için bu denli öneme sahip olan Aziz Vlas'ın mezar yerine bir tabela konularak tanıtılması en büyük arzumuzdur,” şeklinde sözlerini bitirmiştir.⁴⁹²

⁴⁸⁹ Sultan Sekreter, Kadın, 1954 doğumlu, Müslüman.

⁴⁹⁰ Teyfik Kuşak, Erkek, 1938 doğumlu, Müslüman.

⁴⁹¹ Doğan Kaya, *Sivas'ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2012, s. 98.

⁴⁹² Erkek katılımcı, Yaş 64, Hristiyan.

Surp Takavor Kilisesi kıdemli başrahibi Krikor Damatyan Aziz Vlas hakkında şu bilgileri aktarmıştır: “Aziz Vlas Hristiyan dünyasında önemli bir isimdir. Mezarı Gök Medrese karşısındaki bahçede bulunmaktadır. Müslüman bir kadın tarafından mezarın bakımı yapılmaktadır. Aziz Vlas, Roma valisi tarafından puta tapması istenmiş ve kabul etmeyince öldürülmüştür. Hristiyanlıkta ilk dönem şehitlerimiz arasındadır. Boğazına balık kılçığı takılan bir çocuğu iyileştirdiğinden dolayı boğaz hastalıklarına karşı koruyucu aziz olarak çok sayıda ülkede anılmaktadır. Ermeni Kilisesi’nde de Aziz Vlas’a önemli bir değer atfedilmektedir ancak diğer kiliselerdeki gibi büyük bir kutlama töreni düzenlenmemektedir. Zira bizim kiliselerimizde kapsamlı bir anma töreni yapmak için azizin kemiklerinin yahut röliklerinin o kilisede bulunması gerekir. Aziz Vlas’a ait bizim elimizde herhangi bir bakiye olmadığı için, onun adına büyük bir kutlama töreni yapamıyoruz. Aziz Vlas’ın anma gününü ise şu şekilde açıklamıştır: Paskalya yani İsa Mesih’in Diriliş Yortusu’nun 22- 27 Mart tarihleri arasında herhangi bir tarihe rastladığı yıllarda Aziz Vlas Temmuz ayı içerisindeki aziz gününde anılır. Bu tarihlerin dışında Paskalya 28 Mart ile 25 Nisan tarihleri arasındaki bir güne rastladığında 13 Ocak’ı takip eden aziz gününde kutlanır. Örneğin 2019 yılında Aziz Vlas’ı anma günü 15 Ocak’a denk gelmiştir. Kilisede Aziz Vlas’ın hayatına dair cemaate bilgi verilmesi ve dua edilmesi şeklinde bir anma gerçekleştirilir. Batı kiliselerindeki gibi çapraz mumlarla boğaz kutsama şeklinde büyük törenler Ermeni Kilisesi’nde yapılmamaktadır.”⁴⁹³ Ermeni Patrikliği Ruhanî Meclis Başkanı Başrahip Tatul Anuşyan ise 2021 yılında Aziz Vlas’ı anma gününün 16 Ocak’a denk geldiğini ve akşam kilisede Aziz’in hayatını okuyup dua ederek kutladıklarını belirtmiştir.

Bir başka Ermeni Kilisesi mensubu, Hristiyanlar için çok kıymetli olan bir azizin Sivas’ta yaşamış olmasından duydukları mutluluğu ifade ettikten sonra, Aziz Vlas’ın Roma döneminde MS 316’da inancı uğruna başı kesilerek şehit edildiğini, yaşamı sırasında çok sayıda mucize gerçekleştirerek azizlik mertebesine ulaştığını belirtti. Yurt dışından Sivas’a gelen Hristiyan turistlerin Aziz Vlas’ın kabrini merak edip ziyaret etmek istediklerini söyledi. Sivas ile İspanya’daki Sax kasabasının kardeş şehir ilan edildiğini ve bu kasabada halkın Türk bayrakları ile sokağa çıkıp kutlama yaptıklarını bu esnada Aziz Vlas’ı da andıklarını belirtmiştir. Ayrıca Sax

⁴⁹³ Krikor Damatyan, Görüşme Tarihi: 08/08/2019, Görüşme Yeri: Surp Takavor Kilisesi, İstanbul.

kasabasından bir grup turistin Aziz'in mezar yerini ziyaret etmek için Sivas'a geldiğini ve mezarın başında dua ettiklerini anlatmıştır.⁴⁹⁴

Sivas'ta yaşayan Ermeni Kilisesi mensuplarından biri de büyüklerinin anlattığına göre Aziz Vlas'ın elinde ucu ışık saçan bir asanın olduğu bilgisini aktarmıştır. Aziz'in boğaz hastalarını bu asa ile iyileştirdiğine inanıldığını söylemiştir.⁴⁹⁵

Eskiden türbenin bulunduğu yerin sahibi olan Müslüman, türbeyi ziyarete gelenleri "Hoş geldiniz. Burada yatan zat Türklerin Boğaz Evliyası, Ermenilerin Surp Vlas olarak isimlendirdiği büyük bir azizdir. Dualarınız şüphesiz karşılık bulacaktır." diyerek karşılamış. Ziyarete gelenler de 20 Türk lirası verir, mezar yerinin sahibi de onlara su ikram edermiş.⁴⁹⁶

Sivas'taki Hristiyan Ermeniler eskiden Aziz'in anma gününde Aziz Vlas ekmeği yapıp yerlermiş. Günümüzde bu âdet unutulmuş olsa da bir Ermeni Kilisesi mensubu bu ekmeği tarifine uygun bir şekilde bir kez denediklerini ifade etmiştir.⁴⁹⁷

Ekmeğin tarifi ise şu şekildedir: 6 kilo un, 1,5 kilo şeker, 1 kilo tereyağı, 16 yumurta, maya, biraz tuz ve portakal çiçeği suyu. Tüm bu malzemeler su veya sütle yoğrulur. Hamur 3 saat dinlendirilip mayalandırıldıktan sonra tekrar şeker, yumurta ve erimiş yağ eklenir. Yeniden yoğrulduktan sonra kabarması için bekletilir. 12 saat mayalandıktan sonra ekmeğin fırınında pişirilir.⁴⁹⁸

Müslüman halk arasında boğaz evliyası olarak da bilinen bu mezar yerinin ziyaret mekânı olarak kabul edildiği görülmektedir. Eskiden boğaz ağrısı çekenler, kabakulak hastalığına yakalananlar, yemek yerken yutkunma sorunu olanlar (özellikle lokmaları yutamayan bebekler), solunum sıkıntısı yaşayanlar türbeye gelip dua ederdi. Lahitin başındaki oyuğa koyulan suyu hastalar şifa niyeti ile içerdi. Hasta olan kişi gelemeyecek kadar ağır durumdaysa onun adına oyuğa bir kabın içerisinde su koyulurdu. Dua okunan su hastaya götürülürdü. Böylelikle boğaz ile ilgili rahatsızlığı olan insanlar iyileşirdi.⁴⁹⁹ Günümüzde ise mezarın başında boğaz hastalığından korunmaya dair pek uygulama yapılmamaktadır.

⁴⁹⁴ Erkek katılımcı, 1963 doğumlu, Hristiyan.

⁴⁹⁵ Erkek katılımcı, 1948 doğumlu, Hristiyan.

⁴⁹⁶ Vinicije B. Lupis, age., s. 87.

⁴⁹⁷ Erkek katılımcı, 1948 doğumlu, Hristiyan.

⁴⁹⁸ Arman Çuhacıyan, age., s. 73.

⁴⁹⁹ Teyfik Kuşak, Erkek, 1938 doğumlu, Müslüman.

3.3.3. Çiş Evliyası

Gök Medrese karşısındaki mezar halk arasında “Çiş Evliyası” olarak da bilinmektedir. Bahçenin son sahibi ile yaptığımız görüşme sırasında altını ıslatan çocukların mezarın başına getirildiğini ve bu çocukların şifa bulduklarını anlatması dikkat çekici olmuştur. Eskiden annesi (Emine Uluğ) tarafından yapılan uygulama yakın zamana kadar kızı (Şefika Uluğ) tarafından devam ettirilmiş. Şimdilerde ise altını ıslatan çocukların pek getirilmediğini belirten Şefika Uluğ, yaptığı uygulamayı şu şekilde anlatmıştır: Altına kaçırın çocuk ailesi tarafından mezarın başına getirilir. Eski bir süpürge ucu yakılır ve çocuğun arkasına sürülerek dua edilir. Böylelikle çocuk bir daha altına kaçırmaz.⁵⁰⁰

Çocukluğu Gök Medrese Mahallesi’nde geçmiş kişiler yapılan görüşmede uygulama ile ilgili bazı detaylar vermiştir: “Çiş Evliyası” ya da “Papara Türbesi” olarak da bildikleri bu mezar yerine altını ıslatan çocuklar Cuma günü getirilirdi. Süpürge ucu yakılarak çocuğun kaba etine vurulması şeklinde yapılan “papara uygulaması” 3 Cuma üst üste yapılmaktaydı. Halk arasında “Ocak” olarak bilinen Emine Uluğ, süpürge ucu yakardı. Ardından yere vurarak ateşini söndürdüğü süpürgeyi tekrar eline alırdı. Emine teyze ilk sıcaklığı giden süpürgeyle altını ıslatan çocuğun arkasına vururken “İnşallah bir daha altına yapmazsın. İnşallah tuvaletini haber verirsin. Burada yatan mübarek zatın yüzü suyu hürmetine altına kaçırmayı artık bırakırsın.” şeklinde dua ederdi.⁵⁰¹ “Tövbe de.” diyerek da çocuğa tövbe ettirilirdi. Çocuk mezarın çevresinde döndürülür ve o esnada 3 İhlas 1 Fatıha okunurdu.”⁵⁰² Çocuklar bu uygulama sırasında korkar ve muhtemelen psikolojik olarak etkilendiklerinden bir daha altlarına kaçırmazdı.⁵⁰³ Papara, halk dilinde ağıt, zılgıt anlamına gelmektedir. Altını ıslatan çocukların süpürge ucu yakılması ve bununla arkalarına vurulması esnasında yaşadıkları korku ile ağlamalarından bu uygulamaya papara ismi de verilmiştir.

⁵⁰⁰ Şefika Uluğ, Kadın, 1951 doğumlu, Müslüman.

⁵⁰¹ Rahime Aydın, Kadın, 1956 doğumlu, Müslüman.

⁵⁰² Sultan Sekreter, Kadın, 1954 doğumlu, Müslüman.

⁵⁰³ Ahmet Turan Zoroğlu, 1964 doğumlu, Müslüman.

3.4. Sivas'ta Aziz Vlas'a Dair Ziyaret Fenomeni

Türkiye'de ziyaret mekânı olarak kabul gören ve adak adanan yerler oldukça fazladır. Ülkemizde bu yerler; mezar, yadır, türbe, adak, nezir ve mezar gibi isimlerle anılan⁵⁰⁴ bu yerlerde yatan ya da yattıklarına inanılan kişiler hakkında tarihi bilgi çok azdır. Genellikle bu tür yerlere çeşitli inanç, menkıbe ve efsaneler atfedilmiştir.⁵⁰⁵

Bu mekânlarda yatan kişilere veli, evliya, eren, ermiş, âbid, zâhid, âlim, şeyh, mübarek, dede, abdal veya şehit gibi çeşitli isimler verilmiştir. Manevi güç ve meziyetleri olduğuna inanılan bu kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere çeşitli dilek ve hacette bulunma amaçlı yapılan ziyaretler sırasında çok sayıda inanç ve uygulama ortaya çıkmıştır.⁵⁰⁶

Ziyaret fenomeni ile ilgili çok sayıda efsaneler, kerametler ve menkıbeler bulunmaktadır. Aziz Vlas ile ilgili halk arasında anlatılanlar içerisinde de bazı ziyaret fenomenlerine rastlanmaktadır:

-Aziz'in sabah namazı vakti mezarından çıkıp uzun boylu, asker kıyafetleri içerisinde görülmesi,⁵⁰⁷ çeşmede abdest alması ve mezarının başında adımını attığı an kaybolması. (tekrar mezarına girmesi) Sivas'ta yaşayan Müslümanlardan bu olayı aktaranlar, eskiden büyüklerinin mezarın başına bir kap içerisinde su bıraktıklarını ve Aziz'in beyaz kıyafetler giymiş vaziyette o su ile abdest aldığını anlatmaktadırlar.⁵⁰⁸ Sonrasında mezarın yanına çeşme inşa edilince Aziz'in buradaki su ile abdest alıp tekrar mezarına girdiğini aktarmışlardır.⁵⁰⁹

- Aziz'in hastalıklardan koruduğuna inanılması. (Sivas halkı nazarında göz ve boğaz hastalıklarının yanında altını ıslatan çocukların tedavisi için Aziz'in mezarı ziyaret edilmektedir.)

⁵⁰⁴ Durmuş Arık, "Kutsal Mekân ve Ziyaret Fenomeni", *Halk İnanışları*, ed: Durmuş Arık- Hikmet Eroğlu, Grafik Yayınları, Ankara 2017, s. 73.

⁵⁰⁵ age., s. 76.

⁵⁰⁶ Galip Atasağun, "Ziyaret Fenomeni", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 21, 2006, s. 33-34.

⁵⁰⁷ Şefika Uluğ, Kadın, 1951 doğumlu, Müslüman.

⁵⁰⁸ Zehra Kaygu, Kadın, 1932 doğumlu, Müslüman.

⁵⁰⁹ Teyfik Kuşak, Erkek, 1938 doğumlu, Müslüman.

-Elinde tuttuğu asanın ışık saçması ve bunu hastalara doğrultarak onları iyileştirmesi. (Halk arasındaki anlatılar arasında Aziz Vlas'ın elinde tuttuğu ışıklı bir asayı boğazı ağrıyanlara tutarak iyileştirdiği inancı yer almaktadır.)⁵¹⁰

-Mezar yerinin yıkılması istenince bunu engellemek için rüyada görülmesi.⁵¹¹

-Hayvanlarla konuşabilmesi ve onlara sözünü dinletebilmesi, Aziz'in hayattayken vahşi hayvanların ona zarar vermemesi bunlara örnek olarak verilebilir.⁵¹²

Aziz Vlas Sivas halkı nazarında her ne kadar evliya olarak anılsa da yurt dışından gelen Hıristiyanların ziyaret edip dua ettiği bir mekân olma özelliğini de korumaktadır. 2019 yılının Ağustos ayında İspanya'nın Sax kasabasından 54 kişilik bir grup Sivas'a gelmiş ve Aziz Vlas'ın mezarının başında dua etmiştir.⁵¹³ Paraguay'ın Ankara Büyükelçisi de Sivas'ta Aziz Vlas'ın mezarını ziyaret etmiş ve Paraguay halkı için önemli bir değeri olan Aziz'in mezarı başında dua edip hac vazifesini yerine getirdiğini belirtmiştir.⁵¹⁴ Aziz Vlas'ın mezar yeri ile ilgili yapılan çevre düzenlemesi çalışmaları tamamlandığında yurt dışından daha çok ziyaretçinin gelip burada inanç turizmini canlandıracağı aşikârdır.

⁵¹⁰ Erkek katılımcı, 1948 doğumlu, Hıristiyan.

⁵¹¹ Erkek, Yaş 63, Müslüman.

⁵¹² Teyfik Kuşak, Erkek, 1938 doğumlu, Müslüman.

⁵¹³ Erkek katılımcı, 1963 doğumlu, Hıristiyan.

⁵¹⁴ <https://www.cnnturk.com/turkiye/paraguayin-ankara-buyukelcisi-valdezden-aziz-vlasin-mezarina-ziyaret> (Ziyaret 25/07/2021'de gerçekleşmiştir.) (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

Şekil 92: Paraguay'ın Ankara Büyükelçisi Ceferino Adrian Valdez Peralta'nın Aziz Vlas'ın mezar yerini ziyaret edip dua etmesi.⁵¹⁵

⁵¹⁵ <https://i2.cnnturk.com/i/cnnturk/75/0x0/60fd8100c8c3731b10e7832d> (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

SONUÇ

Pek çok medeniyete ve dine ev sahipliği yapmış olan Anadolu toprakları Hristiyanlığın yayılmasındaki süreçte de önemli olaylara şahitlik etmiştir. Pagan inancına sahip Roma imparatorları tarafından putperestliğe zorlanan ilk dönem Hristiyanları, inançlarından vazgeçemedikleri için çeşitli işkencelere maruz kalmış ve öldürülmüştür. Bu kişilerden bir kısmı ölümlerinin ardından pek çok inananı çevresinde toplayan azizlik kategorisine dâhil edilmiştir. Azizlerin şifa vermeleri, korumaları ve şefaet etmelerine olan inanç Hristiyanlıkta onlara atfedilen değeri ve ilgiyi artırmıştır. Öyle ki azizler kutsal kabul edilmiş ve onlardan geriye kalan röliklerin çevresinde önemli bir ziyaret fenomeni oluşmuştur.

Kutsallık pek çok din ve kültürde karşımıza çıkan önemli bir kavramdır. Kutsal varlıklar, kişiler ve mekânlar asırlar boyunca kutsal olma özelliklerini devam ettirmişlerdir. Zaman içerisinde farklı kültür ve inanç ile karşılaşsalar da bu yeni din veya kültüre uyum sağlamışlardır. Böylece varlıklarını yeni dinde de devam ettirmişlerdir.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte burada yaşayan Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında sosyal, kültürel ve dinî açıdan bir takım etkileşimlerin olduğu aşikârdır. Bu iki toplum arasında evliya yahut aziz kültü etkileşimlerine rastlamak mümkündür. Bu konuya örnek olarak Hristiyanlıktaki Aya Yorgi inancının zamanla Anadolu'da yaygın bir inanişaya sahip olan Hızır- İlyas kültüne dönüşmesi verilebilir. Diğer bir örnek ise tezimizin de konusu olan Sivaslı Aziz Vlas'ın Müslüman halk tarafından göz, boğaz ve çiş evliyası olarak dönüştürülmesidir. Zira Selçukluların Sivas'ı almasından sonra Aziz Vlas halk arasında göz, boğaz ve çiş evliyası olarak anılmış, mezar yeri de zamanla türbeye dönüştürülmüştür. Böyle örnekler Anadolu'da sonradan Müslüman olan Hristiyanların kendi inanç ve kültürlerinin bir kısmını da İslam'a taşıdıkları şeklinde de yorumlanabilmektedir.

MS. 280-316 yılları arasında Sivas'ta yaşayıp piskoposluk yapmış olan Aziz Vlas dönemin Roma imparatoru Diocletianus'un emriyle puta tapması istenince kabul etmeyip çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Çektiği eziyetlere rağmen

inancından dönmemiş ve en sonunda başı kesilerek öldürülmüştür. Aziz Vlas Hristiyanlığın ilk dönem şehitleri arasında kabul edilmiştir.

Gerçekleştirdiğine inanılan olağanüstü haller, işkence gördüğü sırada kullanılan aletler ve isminin farklı dillerdeki telaffuzu ile ortaya çıkan ses benzerlikleri sonucu Aziz Vlas, çok çeşitli alanlarda kendisinden yardım istenilen biri haline gelmiştir. Çok sayıda ülkede başta boğaz rahatsızlıkları olmak üzere veba gibi salgın hastalıklarda, diş ağrısı ve doğum sancısında, deprem ve fırtına gibi doğal afetlerde, vahşi hayvan saldırılarında, idrar yolu problemlerinde ve daha pek çok konuda Aziz Vlas'ın adı ile dua edilmektedir. Tarımın bereketli olması ve hayvancılıkta sürüleri koruması için de Aziz'in ismi anılmakta ve çeşitli kutlama törenleri düzenlenmektedir.

Kültür oldukça yaygın olduğu Fransa'da Aziz'in, boğazına balık kılıcı takılan çocuğu hayata döndürmesi mucizesine ithafen boğaz kutsama törenleri düzenlenir. 3 Şubat'ta düzenlenen bu törenlere katılan halk, boğaz hastalıklarından korunduğuna inanır. Fransa'nın bazı kasabalarında çiftçiler tohum ekme zamanı bir avuç tahıl ya da bir kova mısırı kiliseye getirerek kutsanan bu ürünleri tarlaya serper. Böylelikle yıl boyunca iyi bir hasat elde edeceklerine inanırlar. Dubrovnik'te her yıl 3 Şubat'ta binlerce insanın katıldığı Aziz Vlas festivali düzenlenir. Dubrovnik'i Venediklilerin saldırısından kurtardığına inanılan Aziz Vlas, şehrin koruyucu azizi olarak kabul edilmektedir. Aziz Vlas'a ait olduğu iddia edilen kafatası ve kol röliklerinin de sergilendiği bu kutlamada çapraz iki mumla boğaz kutsama töreni gerçekleştirilir. Aziz Vlas'ın işkence gördüğü yün dokuma taraklarına ithafen İngiltere'de yün endüstrisinin koruyucu azizi olarak kabul edilir ve adına anma törenleri düzenlenir. Almanya'da felaketler karşısında yardım istenilen "14 Şehaatçi Aziz" içerisinde en çok başvuru alan isim Aziz Vlas'tır. Boğaz rahatsızlıklarının yanı sıra mesane hastalıklarında da ondan yardım istenir. Ayrıca Aziz Vlas'ın anma gününde kurt ve tilki gibi hayvanların tavuklara zarar vermemesi için kümise kutsanmış su serperler. Böylece kümesin korunduğuna inanırlar. İspanya'nın Sax kasabasında her yıl Şubat ayının ilk beş günü çeşitli etkinliklerle devam eden San Blas Festivali düzenlenir. Oldukça renkli etkinliklere sahne olan bu kutlamalarda Türk kıyafetleri giyen Saxlı bir grubun Aziz Vlas'ın mucizelerini

canlandırması dikkat çekmektedir. Bu festival sayesinde Türkiye'ye ilgi duyan birçok Saxlı son yıllarda ülkemizi gezmeye gelmekte ve özellikle de Sivas'ta Aziz Vlas'ın kabrini ziyaret etmektedir.

1527'de Vatikan tarafından aziz ilan edilen Vlas'ın adına Batı Kiliselerinde 3 Şubat'ta anma törenleri düzenlenmektedir. Doğu Kiliseleri Aziz Vlas'ı 11 Şubat'ta Ermeniler ise Utorek veya Vartavar'ın ertesindeki ilk aziz gününde anmaktadır.

Hıristiyanlar arasında önemli bir değer olarak kabul edilen ve adına yaklaşık 1200 kilisenin ithaf edildiği Aziz Vlas'ın doğduğu, yaşıadığı, inancı uğruna öldürüldüğü ve defnedildiği topraklar olan Sivas'ta evliya olarak biliniyor olması oldukça dikkat çekicidir. Aziz Vlas Müslüman halk tarafından "Göz- Boğaz-iş Evliyası" olarak isimlendirilmekte ve mezarı çevresinde çeşitli ritüeller gerçekleştirilmektedir. Göz ağrısı çekenler, görme problemi olanlar, gözünde çıban vs çıkan kişiler, yutkunma sorunu ve boğaz hastalıkları yaşıayanlar burayı ziyaret edip dua ederek iyileştiklerine inanmaktadır. Ayrıca altını ıslatan çocuklar da türbeye getirilir ve ucu yakılan süpürge ile arkalarına vurulur. Okunan dualar eşliğinde mezarın çevresinde döndürülen çocuğun alt ıslatma probleminden kurtulacağına inanılır. Türbe çevresinde dilek dileme, mum yakma, dua etme, mezarın başındaki oyuğa su koyup göze sürerek şıfa isteme, süpürge yakma şeklindeki uygulamalar günümüzde az da olsa devam etmektedir.

Aziz Vlas'ın mezar yeri ve çevresi ile ilgili çalışmalar devam etmekle birlikte kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında Sivas'ta Gök Medrese'nin karşısındaki isimsiz mezar yerinin Aziz'e ait olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aziz'in kemikleri ve kullandığı eşyalar zaman içerisinde yurtdışına çıkarıldığı için Sivas'ta Aziz Vlas'ın herhangi bir röliği bulunmamaktadır. Aziz'in mezarına ait olduğu dşnlen bir taş Sivas Arkeoloji Müzesi'nde ziyaretçilerini beklemektedir. Ayrıca 2008 yılında gerçekleştirilen Meydan Kazısı sırasında Aziz Vlas adına inşa edilmiş kiliseye ait kitabenin gün yüzüne çıkarılması büyük heyecan uyandırmıştır. Sivas'ta Aziz Vlas'a ait yalnızca bu iki eser kalmıştır.

Evliya ve aziz kültünün i içe geçtiği bir mekân olan Aziz Vlas'ın mezar yeri Müslüman ve Hıristiyan halkın saygı duyduğu ortak ziyaretėh alanlarına bir örnek teğkil etmektedir. Mezar yeri ve çevresinde yapılacak olan düzenlemeler Sivas'ta birlikte yağama kültürüne katkı sağlayacaktır. Mezarının bağına azizin hayatını anlatan bir kitabenin koyulması ve evre düzenlemesi ile yapılacak alığmalar inanç turizmi bakımından Sivas'ı cazip hale getirecektir.

KAYNAKÇA

- ADAM Baki, “*Kutsal Nedir?*” *Halk İnanışları* Grafiker Yayınları, Ankara 2017.
- AĞEKSANTRYAN Antreas, *Batmutyun Kağakin Sepasdiyo yev Sahmanats Nora Gam Arkebisgobosutyen Norin*, Venedik 1911.
- AKALIN Şükrü Haluk vd., “Aziz” *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- AKBULUT Gülpınar, “Sivas Şehri’nin Tarihi Coğrafyası”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 33, S. 2, (2009), s. (212-222).
- ALICI Mustafa, “Şefaât”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2010. s. (411-412).
- ALBAYRAK Kadir, *Yaşayan Dünya Dinleri*, DİB Yayınları, İstanbul 2007.
- ALTINÖLÇEK Semih, “Bizans Müziği”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 36, (2013), s. (1-9).
- ANTES Peter, “*Kutsal Yerler*” *İslamiyet-Hıristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2013.
- ARIK Durmuş, “*Kutsal Mekân ve Ziyaret Fenomeni*” (Ed: Durmuş Arık-Ahmet Hikmet Eroğlu), *Halk İnanışları*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. (70-97).
- ATASAĞUN Galip, “Ziyaret Fenomeni”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 21, (2006), s. (33-60).
- ATİYA Aziz S. *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, çev. Nurettin Hiçyılmaz, Doz Yayınları, İstanbul 2005.
- AYDIN Mehmet, “Aziz”, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005.
- AYDIN Mehmet, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, TDV Yayınları, Ankara 2007.
- AYKIT Dursun Ali, “Akdenizli Bir Keşiş: Sütuncu Simeon”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 12, S. 2, (2012), s. (81-104).

- AYKIT Dursun Ali, “Müslümanların ve Hristiyanların Ortak Ziyaretgâhlarından Biri Olarak Aya Yorgi (Saint George) Manastırı”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 17, S.1, (2013), s. (119-134).
- “Blasius St.”, *The Concise Oxford Dictionary Of The Christian*, (ed: Elizabeth A., Livingstone), New York 1990.
- BEDROSIAN Alfrant Masis, “A Family Story of Genocide from Sebaste”, *Sebaste City of Saint Blaise*, (ed: Vinicife B. Lupis), Ston 2017, s. (21-33).
- BOOGLE Joanna, *A Book of Feasts and Seasons*, Gracewing Publishing, London 1992.
- BOZKUŞ DEVECİ Yıldız, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Sivas Ermenilerinin Genel Durumu” *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 21-25 Mayıs 2007, C. 1, Sivas 2007, s. (377-392).
- BUDAK Dursun, *Anadolu’da Yaşamış Aziz ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2012.
- CEYLAN Burcu, “Hristiyanlık Merkezleri Olarak Anadolu Kentleri”, *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi*, (23-27 Eylül 2002, Mersin), Türksev Yayınları, Ankara 2004, s. (319-327).
- COHN Lavinia Sherbok, “Blasius”, *Who’s Who in Christianity*, Routledge, London 1998.
- COHN Robert L. “Sainthood” *Encyclopedia of Religion*, (ed: Linday Jones), C. 12, New York 2005.
- COX L. James, *Kutsalı İfade Etmek*, çev: Fuat Aydın, İz Yayıncılık, İstanbul 2004.
- ÇELİKBAŞ Ersin, “Hadrianoupolis Kilise C Yapısında Ele Geçen İki Adet Yün Tarağı Üzerine Değerlendirme”, *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, S.20, (2019), s. (73-82).
- ÇUHACIYAN Arman, *Uluslararası Üne Sahip Sivaslı Aziz Vlas*, çev. Arusyak Özfuruncu, Aras Yayınları, İstanbul 2004.

- DAMADYAN Krikor, “Ermeni Kilisesi Geleneğinde Ziyaretgâhlar” *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, 23-27 Eylül Mersin 2002, s. (411-418).
- DEMİRCİ Kürşat, “Hristiyanlık” TDV İslam Ansiklopedisi, C.17, İstanbul 1998, s. (328-340).
- DEMİRCİ Kürşat, “Kutsiyet” TDV İslam Ansiklopedisi, C. 26, Ankara 2002, s. (495-496).
- DOĞAN Mehmet, “Aziz” Büyük Türkçe Sözlük, Ülke Yayın Ltd Şti, İstanbul 1994.
- DOĞANCI Kamil, “I. Constantinus’un Hristiyanlığı Meselesi ve Ölümü Hakkındaki Tartışmalar”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.18, S.33, (2017), s. (493-517).
- DOLABANİ Hanna, *Azizlerin Şefaati*, çev. Gabriyel Akyüz, Resim Matbaacılık A. Ş. İstanbul 1999.
- DÜZGÜN Şaban Ali, “Kutsal” *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2013.
- ELIADE Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, çev: Ali Berktay, C. 3, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009.
- ELSIE Robert, “Blaise, Saint”, *A Dictionary of Albanian Religion, Mythology and Folk Culture*, Hurst Company, London 2001.
- KESHISHIAN Vahakn ve LÖKER Koray, *Ermeni Kültür Varlıklarıyla Sivas*, Hırant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul 2018.
- ESER Erdal, “Kayıtlarda Geçen En Eski Sivaslı: Doktor Aziz Vlas” *Hayat Ağacı Dergisi*, S.38, (2020). s. (82-85).
- FERUHAN Parunak, *Canabarhutyan: Popelon int Hayasdan*, (Hami Diyarn 1847), 1847 Yılında Ermenistan’dan Babil’e Yolculuk, Armaş 1876.
- GARDIN Nanon, “El”, *Larousse Sembollaer Sözlüğü*, (ed: Ömer Faruk Harman, İsmail Taşpınar), Bilge, Kültür ve Sanat, İstanbul 2019.
- GOETZ W. Philip vd., “Aziz”, *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, C. IV, Ana Yayınları, İstanbul 1993.

- GÖKBEL Ahmet, *İnanç Tarihi Açısından Sivas*, Ahmet Gökbel Kitabevi, İstanbul 2004.
- GÖKBEL Ahmet, “İnanç Tarihi Açısından XX. Yüzyılda Sivas”, *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi*, (23-27 Eylül 2002, Mersin), Ankara 2004, s. (533-555).
- GÜÇ Ahmet, “Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı” *Dinler Tarihi Araştırmaları I*, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 1998, s. (337-353).
- GÜNDÜZ Şinasi, “Aziz”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998.
- GÜNDÜZ Şinasi, “Kanonizasyon”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998.
- GÜRBÜZ Adnan, “15-16. Yüzyıllarda Sivas Şehir Hayatı”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.11. (2009), s. (55-62).
- HANÇERLİOĞLU Orhan, “Aziz”, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul 1994.
- HARMAN Ömer Faruk, “Aziz”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 4, İstanbul 1991.
- HASDEMİR Hülya Kaya, “Sebasteia’nın Kırk Şehidi”, *Sivas C.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, C.14, S.1, (2020), s. (137-150).
- İNCİCİYAN Ğugas, *Aşkharakhrutyun Cortis Masants Askharhi* (Dünyanın Dört Kısımının Coğrafyası) Asya, C. I, Venedik 1806.
- JAMESON Anna, *Sacred and Legendery Art*, C.2, Boston 1879.
- KATAR Mehmet, “Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma” *Dini Araştırmalar*, C. 3, S. 9, (2001), s. (7-28).
- KAYA Doğan, *Sivas’ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2012.
- KONUTGAN Behnan, KINRAN Levent vd. “Sağlık, Hastalık ve Şifa” *Kutsal Kitap Sözlüğü*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2016, s. (622-623).

- KURT Ali Osman, “Dinlerde Kutsal Zaman”, (Ed: Durmuş Arık Ahmet Hikmet Eroğlu), *Halk İnanışları*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. (138-170).
- KURT Rahmi, *Sivas Merkez ve Merkeze Bağlı Köylerdeki Ziyaret ve Adak Yerleri*, Sivas Valiliği Yayınları, Sivas 2017.
- KÜÇÜK Abdurrahman, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- LAMPE Hugo William Geoffrey, “Saint”, *The Interpreter’s Dictionary of the Bible*, C. 4, New York 1962.
- LANZİ Fernando-Gioia, *Saints and Their Symbols*, Liturgical Press, Collegeville 2004.
- LEWIS Elizabeth B. *The Iconography of St. Blaise*, Washington 1975.
- LUIGUORI Saint Alphonsus, *Victories of the Martyrs; The Lives of the most Celebrated Martyrs of the Church*, Volume IX, (Ed: Euegene Grimm), The Centenary Edition, New York 1887.
- LUPIS Vinicijie B., “Sebaste in the Memory of Dubrovnik”, *Sebaste-City of Saint Blaise*, (ed: Vinicijie B. Lupis), Ston 2017, s. (61-110).
- MAHIROĞULLARI Adnan, *Seyyahların Gözüyle Sivas*, Acar Matbaacılık, Sivas 2016.
- MAMYTOV Abdimuhamet, *Rus Ortodoks Kilisesi’nde Azizlik*, Berikan Yayınevi, Ankara 2003.
- MERT Özge, “Hristiyanlığın Kabulünden 20. Yüzyıla Kadar Rusya’da Çift İnançlılık”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, C.122, S.241, (2019), s. (293-312).
- NATANYAN Boğos, *Sivas 1877*, Bir Zamanlar Yayıncılık, İstanbul 2008.
- OLCAYTO Vahdet, “(Milattan Önce- Milattan Sonra) Sivas Tarihi, Antik Yayınları, Sivas 2010.
- PEKAK Sacit, “Ürgüp, Yeşilöz (Tağar) Kilisesi”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.27, S.1, (2010), s. (203-218).

- POLAT Kemal, *Katolik Hristiyanlık'ta Azizlik ve Azizler*, Salkımsöğüt Yayınevi, Ankara 2008.
- POLAT Kemal, “Kutsal Nesnelerle İlgili Halk İnanışları”, (Ed: Durmuş Arık-Ahmet Hikmet Eroğlu), *Halk İnanışları*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. (102-134).
- SABBATUCCI Dario, “Ordeal”, *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, (ed: Lindsay Jones, Thomson Gale), America 2005, s. (6846- 6851).
- SABBATUCCI Dario, “Saint”, *Nelson's Dictionary of Christianity*, (ed: George Thomas Kurian), Nashville 2005.
- SIRVANTS DYANTS Karekin Vartabed, *Toros Ahpar Hayasdani Campart*, (Ermenistan Yolcusu, Toros Ahpar), M. Dındesyan Matbaası, İstanbul 1879.
- SILIĞ Alper, “Sivaslı Aziz Vlas”, *Hayat Ağacı Dergisi*, S.8. (2007). s. (83-87).
- SÖDERBLOM Nathan, “Holiness: General and Primitive”, *Encyclopedia of Religions and Ethics*, (ed: James Hastings), New York 1919, s. (731-741).
- SÖZEN Metin ve TANYELİ Uğur, “Rölik”, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.
- TEZCAN Mehmet, “XI. YY. Başlarında Ermenilerin Doğu Roma Tarafından Bölgeye Göçürülmesi ve Selçuklu Fethi Döneminde Sivas”, Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas 2006, s. (121-140).
- The Concise Oxford Dictionary Of The Christian Church*, ed: Elizabeth A. Livingstone, Oxford University Press, New York 1990.
- TURAL Murat, “Ortaçağ'ın Şifa Dağıtıcıları: Hekim Olarak Şaman ve Aziz”, 12. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, 30 Ağustos-06 Eylül 2014, Kazan, Tataristan, Türk Dünyasında Kültürel ve Ekonomik İşbirliği Kongre Bildirileri, İstanbul 2014, s. (899-908).
- TÜMER Günay, “Circîs” TDV İslam Ansiklopedisi, C. 8, İstanbul 1993.
- ULUSAYAR Akif, “Ermenilerin Surp Vlas'ı, Türklerin Boğaz Evliyası: Sivaslı Azizin Memleketine Dönüşü”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, 2004, s. (102-106).

- ÜÇER Müjgan, “Sivas’ta Onyedı Asırlık Bir Efsane: Kırklar ve Kırklar Pınarı”, Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri, Ürgüp 23-28 Ekim 2000, Ankara 2001, s. (803-810).
- ÜNAL Mustafa, *Dinlerde Kutsal Zamanlar*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- ÜREDİ Kadir, *Bir Şehrin Beş Hali*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009.
- WEIGL Norbert, “Kutsal Kişi”, *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C.2, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2013.
- WEIGL Norbert, “Azizleri Hürmetle Anma”, *İslamiyet-Hristiyanlık Kavramları Sözlüğü*, C. 1, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2013.
- WIESMAN Nicholas Patrick, “The Holy Helpers S. Blaise and S. Erasmus”, *The Dublin Review*, Third Series, Vol XXII, Yay: Tablet Publishing Company, New York 1889.
- VORAGINE Jocaubs, *The Golden Legend*, çev: William Granger Ryan, Princeton University Press, Oxford 2012.
- YAPICI Asım, “Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anamlara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği” *Değerler Eğitimi Dergisi*, Ensar Vakfı Yayınları, C 2. S.8, (2004), s. (169-206).
- YASAK İbrahim, *Sivas Yatırları ve Abdulvehhab Gazi Hazretleri*, Asitan Yayıncılık, Sivas 2010.
- YURDAKÖK Murat, “Çocukta Boğaza Takılan Kılıçık ve Sivaslı Aziz Vlas (280-316)” *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, S.48, (2005), s. (361-362).
- <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/2268/avrupanin-tarihini-anlamak-icin-bir-anahtar-ermenistanli-aziz-servatius>, (Erişim Tarihi:11/07/2019).
- <https://www.arasyayincilik.com/basindan/sivasli-azizin-memleketine-donusu/> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).
- [https://www.artnet.com/WebServices/images/ll00080lldSz6FFgPNECfDrCWQFHPKc40K/allegretto-\(da-fabrizio\)-nuzi-the-arrest-and-miracles-of-saint-blaise.jpg](https://www.artnet.com/WebServices/images/ll00080lldSz6FFgPNECfDrCWQFHPKc40K/allegretto-(da-fabrizio)-nuzi-the-arrest-and-miracles-of-saint-blaise.jpg) (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

<https://www.artnet.com/WebServices/images/1l00010lldOkOGFgBeECfDrCWvaHB>
OcpPDC/caspar-de-crayer-the-martyrdom-of-st.-blaise.jpg (Erişim Tarihi:
25/12/2020).

<https://www.britannica.com/biography/Saint-Blaise> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

https://catholiconline.shopping/products/medals-7803?_pos=2&_sid=30ec431ff&_ss=r (Erişim Tarihi:03/08/2019).

<https://www.catholic.org/saints/patron.php> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

<https://catholicsaints.info/saint-caedwalla-of-wessex/> (Erişim Tarihi: 07/06/2021).

<https://www.christianiconography.info/Edited%20in%202013/Croatia%202012/predellaHolyGhost.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseChainedMan.gif> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseReviveBoy.gif> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseMiracle.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

<https://www.christianiconography.info/Wikimedia%20Commons/blaiseChalicePiedmont.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 26/12/2020).

<https://www.christianiconography.info/Edited%20in%202013/Croatia%202012/predellaHolyGhost.oneThirdSize.jpg> (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

<https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-blaise> (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

<https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-monica> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

<https://goanchurches.info/wp-content/uploads/2016/01/St.-Blaise.jpg> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

<https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiQ7M29yeHjAhUF3aQKHbX8BNIQjRx6BAgBEAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.france-voyage.com%2Ftourism%2Fchurch-st-blaise-hospital-2151.htm&psig=AOvVaw3Y8XXsCR-0uLVtr5PwJQpx&ust=1564743981453506> (Erişim tarihi: 3/08/2019).

https://ic.pics.livejournal.com/words_of_doom/72773494/102569/102569_original.jpg (Erişim Tarihi: 11/12/2020).

http://www.islamtarihi.net/2021/04/tarihi-surec-icerisinde-ermeniler-ve_29.html (Erişim Tarihi: 07/12/2021).

<https://i.pinimg.com/originals/f5/cf/eb/f5cf688813ac40e5152702d5f05464.jpg> (Erişim Tarihi: 20/12/2020).

<https://ima.princeton.edu/wp-content/uploads/2017/02/r98053.jpg> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

http://www.italyonline.net/Italya/hakkinda/makaleler/altin_kapi.htm (Erişim Tarihi: 04/03/2020).

https://katakombe.org/gallery/images/2020/01/25/Giovanni_da_San_Giovanni_martirio_di_san_biagio_1619_02.md.jpg (Erişim Tarihi: 18/12/2020).

https://kilfidaneparish.files.wordpress.com/2017/01/img_0873.jpg. (Erişim Tarihi: 03/08/2019).

<https://www.ortodokslartoplulugu.org/> (Erişim Tarihi: 25/05/2021).

<http://www.oodegr.com/tourkika/ikonalar/PanagiaTrixerousa.jpg> (Erişim Tarihi: 31/12/2020).

http://manuscriptevidence.org/wpme/wpcontent/uploads/2016/03/Berze_la_Ville_Hl_Blasius_Enthauptung-via-Wikipedia-Commons.jpg (Erişim Tarihi: 17/11/2020).

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/apolytikion> (Erişim Tarihi: 07/12/2021).

St. Blaise in Art (christianiconography.info) (Erişim Tarihi: 27/12/2020).

https://st.depositphotos.com/1005381/4800/i/950/depositphotos_48001907-stock-photo-saint-blaise-marble-statue-st.jpg (Erişim Tarihi: 22/12/2020).

<http://www.sivasirade.com/haber/-4822.html> (Erişim Tarihi: 12/06/2019).

<https://ich.unesco.org/en/state/croatia-HR> (Erişim Tarihi: 30/01/2021).

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ec/LaCelle_01_2009.jpg/3435px-Mapcarta.jpg (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b9/Holy_Trinity_Column-Saint_Blaise.jpg/225px-Holy_Trinity_Column-Saint_Blaise.jpg (Erişim Tarihi: 30/11/2020).

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4d/14Nothelfer.JPG/220px-14Nothelfer.JPG> (Erişim Tarihi: 15/01/2010).

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b3/Surb_Nshan_church_%28Sebastia%29.jpg/375px-Surb_Nshan_church_%28Sebastia%29.jpg (Erişim Tarihi: 22/06/2021).

[https://img.wikioo.org/ADC/Art.nsf/O/AQS8KL/\\$File/Mariotto-Di-Nardo-Martyre-de-Saint-Blaise.jpg](https://img.wikioo.org/ADC/Art.nsf/O/AQS8KL/$File/Mariotto-Di-Nardo-Martyre-de-Saint-Blaise.jpg) (Erişim Tarihi: 10/11/2020).

<https://vogliadiarte.com/wp-content/uploads/2017/03/SB-Fig.-11.jpg> (Erişim Tarihi: 14/12/2020).

https://1.bp.blogspot.com/lanB0oaFytY/W6TdglHtbvI/AAAAAAAAAmDo/wBMgf3O_MRMn7z5Nu5SdAUU70hR58E66gCLcBGAs/s1600/Houderon_saints-augustin-blaise-macaire%2B-%2BCopie.JPG (Erişim Tarihi: 17/12/2020).

<https://www.visitparaguay.travel/v1/alternativa/98-san-blas-ita> (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

https://visitparaguay.travel/v1/upload/experiencia_circuito_alternativo_imagen/06668984_09985678_579A1505EEBED_B.jpg (Erişim Tarihi: 09/08/2021).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hatice Kübra AKAY

Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
--------	-------	----------------

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------